

MIKÄ ON OIKEAA TIETOA?

Turvetuotannon diskurssit
paikallisen tiedon näkökulmasta
Saarijärven reitillä

Eija Syrjämäki
Pro gradu-tutkielma
Yhteiskuntapolitiikka/
Uusiutuvan energian
maisteriohjelma
Yhteiskuntatieteiden
ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Syksy 2013

TIIVISTELMÄ

MIKÄ ON OIKEAA TIETOA?

Turvetuotannon diskurssit paikallisen tiedon näkökulmasta Saarijärven reitillä

Eija Syrjämäki

Yhteiskuntapolitiikka / Uusiutuvan energian maisteriohjelma

Pro gradu-tutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Professori Marja Järvelä

Syksy 2013

83 sivua + 2 liitettä

Suomessa käydään poliittista keskustelua turvetuotannon hyödyistä ja haitoista. Tähän keskusteluun ovat aktiivisesti osallistuneet myös kansalaiset ja eri järjestöt. Keskustelujen ytimessä on kiista mitatun tiedon ja havaintojen välisestä ristiriidasta ja luotettavuudesta.

Viitekehyksenä tutkimuksessa käytetään sosiaalista konstruktionismia. Sosiaalisen konstruktionismin mukaisesti huomiota kiinnitetään itsestäänselvyyksinä pidettyihin asioihin sekä käsityksemme historialliseen ja kulttuuriseen sidonnaisuuteen.

Tutkimuksessa selvitetään kriittisen diskurssianalyysin menetelmin ovatko Saarijärven reitillä tehdyt havainnot muutoksista luotettavia. Paljon aikaa luonnossa viettäville, esimerkiksi marjoja poimivilla, kalastavilla ja luontoa havainnoivilla henkilöillä voidaan sanoa olevan tietoa alueen ympäristöoloista ja erityispiirteistä. Tutkimuksen kannalta keskeinen kysymys on: voidaanko tätä paikallista tietoa hyödyntää tietolähteenä muiden tiedon lajien, kuten tieteellisen ja asiantuntijatiedon rinnalla?

Tutkimuksessa kuvataan myös miten havaitut muutokset vaikuttavat haastateltujen henkilöiden elämään. Samalla tarkastellaan millainen määrittelyvalta paikalliselle tiedolle turvetuotantoon liittyvissä diskursseissa annetaan.

Aineistona tutkimuksessa on vuosien 2012 ja 2013 aikana tehdyt 16 teemahaastattelua. Haastattelujen diskurssien perusteella voidaan todeta Saarijärven reitillä olevan henkilöitä, joilla on paikallista tietoa paikallisista oloista ja muista alueisiin liittyvistä erityispiirteistä. Joissakin tapauksissa voidaan puhua jopa ylisukupolvisesta tiedosta. Diskursseihin liittyvät vahvasti myös tunteet, arvot sekä asioiden erilaiset painotukset.

Tutkimuksen tulosten perusteella vaikuttaa siltä, ettei Suomessa ole tällä hetkellä käytössä toimintatapaa tiedon eri lajien yhteen nivomiseksi, mikä mahdollistaisi laajan kokonaiskuvan muodostamisen esimerkiksi päätöksentekoa varten. Aineistoon perustuen voidaan todeta Saarijärven reitillä käytävän kamppailua asiantuntijuuden ja tiedon määrittelyvallasta. Professioneilla sekä muilla turvetuotannon toimijoilla vaikuttaa olevan vahva määrittelyvalta, kun taas paikallisella tiedolla ei käytännössä näytä olevan päätöksentekoon liittyvää määrittelyvaltaa juuri lainkaan. Diskurssien perusteella paikallisen tiedon merkitys ja hyödynnettävyys aliarvioidaan ja mitätöidään.

Avainsanat: Paikallinen tieto, Turvetuotanto, Saarijärven reitti, Kriittinen diskurssianalyysi

Sisällysluettelo

1. ALKUSANAT.....	1
2. JOHDANTO.....	2
3. TURVETUOTANTO SUOMESSA.....	5
3.1. Turvetuotannosta aiheutuva vesistökuormitus.....	8
3.1.1. Pääasialliset kuormituslähteet.....	9
3.2. Turvetuotannon muut ympäristövaikutukset.....	11
3.3. Saarijärven reitti.....	11
4. YMPÄRISTÖKYSYMYSTEN POLITIIKKA.....	14
4.1. Kiistat turvemaiden käytöstä.....	14
4.2. Tieto ja tietäminen.....	17
4.2.1. Paikallinen tieto.....	18
4.2.2. Tieteellinen tieto.....	19
4.2.3. Asiantuntijatieto.....	20
5. TODELLISUUDEN RAKENTUMINEN.....	22
5.1. Sosiaalinen todellisuus.....	22
5.2. Käsitys ajasta ja paikasta.....	23
5.3. Diskurssien valta.....	25
5.3.1. Tutkimuksen valta.....	27
6. TUTKIMUKSEN TODELLISUUS.....	29
6.1. Aineisto.....	30
6.2. Aineiston käsittely ja analyysi.....	33
6.3. Diskurssianalyttinen lähestymistapa.....	35
7. TURVETUOTANNON VESISTÖVAIKUTUKSIIN LIITETYT DISKURSSIT.....	38
7.1. Maankäyttö.....	40
7.1.1. Ojitukset.....	40
7.1.2. Turvetuotanto.....	42
7.2. Havainnot.....	46
7.3. Arvot.....	52
7.3.1. Raha.....	52
7.3.2. Vaikeneminen.....	54
7.4. Mittaukset ja todistamisen taakka.....	56
7.4.1. Luotettavuus.....	58
7.4.2. Asiantuntijuus.....	59
7.5. Turvetuotannon oikeutus.....	63
7.5.1. Toimintatavat.....	63
7.5.2. Kotimaisuus ja työllistävyys.....	65
7.6. Tulevaisuus.....	67
8. TULOKSET.....	70
9. POHDINTA.....	73

1. ALKUSANAT

Kenttätööt herättivät mielenkiintoni paikalliseen tietoon, tiedon käytöstä tutkimuksissa ja nostivat esiin kysymyksiä tiedon omistajuuteen liittyen. Olen aikaisemmissa töissäni kerännyt tutkimusmateriaalia paikallisista elämäntavoista, ilmastonmuutokseen liittyvistä havainnoista sekä ekologisista ja sosio-ekonomisista muutoksista. Kenttätömatkat Venäjälle, Kanadaan, Ruotsiin ja Färsaarille ovat avanneet näköalan tiedon eri muotojen merkityksille ja käytölle jokapäiväisessä elämässä. Eri alkuperäiskansojen edustajien kanssa tehty yhteistyö on tuonut merkittävän näkökulmansa erityisesti tiedon omistajuuteen ja paikallisen tiedon käyttöön mm. tutkimusmateriaalina. Kokemukseni perusteella on selvää että paikalliseen tietoon liittyy useita tutkimuseettisiä kysymyksiä, joita jokainen tutkija joutuu pohtimaan ja jotka tulee tiedostaa.

Tämän työn kautta olen havainnut kuinka merkittävää lisäarvoa eri alojen välinen vuoropuhelu voi tutkimukseen tuoda. Ympäristöinsinöörin koulutukseni yhdistettynä yhteiskuntatieteellisen koulutukseen on merkittävästi auttanut teknisen mittaustiedon ja kokemuksellisen tiedon käsittelyssä sekä auttanut monialaisen näkökulman muodostamisessa. Tässä tutkimuksessa halusin liittää tiedon ja tietämisen yhteen Suomen, Suomaan, sisällä käytävään ja kiistanalaiseen keskusteluun turvetuotannosta. Mainittakoon vielä, että mikään tutkimukseen osallistunut taho ei ole rahoittanut tätä tutkimusta.

Lopuksi haluan kiittää erityisesti ohjaajaani professori Marja Järvelää. Kiitos myös professori Teppo Kröger ja kaikki kanssani samoissa graduseminaareissa olleet opiskelijat, kun jaoitte rakentavia ja arvokkaita kommentteja. Kiitokset historian ja etnologian laitokselle yliopistonopettaja Minna Mäkiselle sekä opiskelijoille: Sanni Honkanen, Satu Hotari, Vilja Jurvelin, Jouni Kauppinen, Erkkä Kärkkäinen, Minna Mäkinen, Outi Rantamäki, Maija Roininen, Sara Salo, Henna Sorvari ja Elina Yli-Luukko. Kiitos Olavi Niemi ja kaikki haastatellut -ilman teitä tämä ei olisi ollut mahdollista. Kiitos myös Jussi Maunuksela, Antti Puupponen, Mika L. Nieminen, Esa Konttinen, Sakari Möttönen, Tero Mustonen, Mia Suominen, ystävät ja perhe. Olette kaikki kannustaneet ja motivoineet minua.

2. JOHDANTO

Suomessa käydään tällä hetkellä valtakunnallista keskustelua turvetuotannon hyödyistä ja haitoista varsin laaja-alaisesti. Turvetuotantoon liittyvää keskustelua on viime vuosina hallinnut niin vesistöihin kohdistuvat vaikutukset humuspäästöineen kuin ilmastopolitiikka ja turpeen polton päästöt. Suomen turvevaroja pidetään tärkeänä energiaresurssina mm. kriisitilanteita ajatellen, minkä lisäksi turpeen roolia energiaomavaraisuuden ja työllistävyyden kannalta on myös korostettu. Keskustelua on käyty myös siitä määritelläänkö energiaturve uusiutuvaksi vai uusiutumattomaksi luonnonvaraksi (Pohjois-Pohjanmaan ELY 2010). Energiaturpeelle on esitetty myös määritelmää hitaasti uusiutuva luonnonvara (Vapo Oy 2012, TEM 2012). Vuonna 1996 IPCC (Intergovernmental Panel of Climate Change) määritteli turpeen omaksi luokakseen ”turve”, jonka kasvihuonekaasupäästöt ovat kuitenkin fossiilisten polttoaineiden luokkaa (Leinonen 2010, 61). Muun muassa näiden asioiden vuoksi turvetuotannon asemaa ja tulevaisuutta Suomessa on sekä kyseenalaistettu että puolustettu voimakkaasti eri foorumeilla.

Eräissä mielessä voidaan puhua jonkinlaisesta ympäristökonfliktista turvetuottajien ja luonnon tilasta huolestuneiden ihmisten välillä. Kiistaa käydään turvemaiden maankäytön, vesistöjen suojelun ja luonnonvarojen käytön välillä. Valtiontasolla kantaa asiaan on ottanut muun muassa ympäristöministeri Ville Niinistö. Hänen kantansa mukaan energiaturvetuotantoa tulisi vähentää ja etsiä korvaavia uusiutuvan energian ratkaisuja luontoa kuormittavan, vesistöjä pilaavan ja kasvihuonekaasupäästöjä aiheuttavan toiminnan tilalle (Niinistö 2013). Huolestuneet kansalaiset puhuvat yleisesti tärkeiden paikkojen menetyksestä, vesistönkäyttömahdollisuuksien heikkenemisestä, ojitetuilla soilla liikkumisen hankaluudesta, marjastusmaidan katoamisesta ja peloistaan tulevaisuuden ja ympäristön tilan suhteen. Tuottajat puolestaan kannattavat kotimaisen energian tuotantoa, paikallista työllistävyyttä ja muistuttavat monien muiden energiantuotantomuotojen, kuten turpeen usein nykyisessä energiatuotannossa korvaavan kivihiilen negatiivisista puolista (Turveruukki 2011, Korhonen ym. 2008, Ruuskanen 2010).

Keski-Suomessa turvekeskustelu kiihtyi vuoden 2007 lopulla kun kolmatta vaihemaakuntakaavaa alettiin valmistella ja joka lopulta hyväksyttiin maakuntavaltuuston kokouksessa 14.11.2012 (Keski-Suomen Liitto 2012). Kaavassa osoitetaan tuulivoimalle ja turvetuotannolle soveltuvia alueita ja se on vaikutukseltaan ohjaava eli toimenpiteet

vaativat toteutuakseen erillisen luvan. Yleisissä keskusteluissa, joukkotiedotusvälineissä¹ sekä eri toimijoiden järjestämässä seminaareissa ja kokoontumisissa² on ollut havaittavissa, että vesistöjen pilaantumisesta ja luonnon hyvinvoinnista huolestuneet kansalaiset ovat tyytymättömiä ja peloissaan. Eräänä syynä tyytymättömyyteen ja pelkoihin on vaihemaakuntakaavassa turvetuotantoon soveltuvaksi osoitetut 14100 hehtaaria suota (Keski-Suomen Liitto 2012). Toisaalta uutisoinnilla on pyritty myös luomaan positiivista kuvaa turvetuotannosta ja painottamaan ympäristöarvoihin liittyvää vastuun kantoa ja välittämistä.

Ympäristöön liittyvissä ongelmissa ratkaisua etsitään usein insinööritieteistä ja luonnontieteistä, kuten биологиasta. Toisaalta myös luotetaan vahvasti taloudellisiin ohjauskeinoihin ja tekniikan tarjoamiin mahdollisuuksiin (Ylönen 2011). Yhteiskuntatieteellisellä lähestymistavalla voidaan ottaa huomioon myös kulttuurin muuttamisen ja muuttumisen näkökulma (Massa 1998) sekä ympäristömuutoksiin liittyvän laaja-alaisen ja monitieteisen tiedon hyödyntäminen (Mustonen 2013a,b).

Suomessa paikallisen, myös ei-saamelaisen³, tiedon käyttö tutkimuksissa on viime vuosina lisääntynyt (Mustonen 2013a,b). Tässä tutkimuksessa paikallinen tieto on määritelty Berkesin (2012, 221) mukaan tietona, joka on muodostunut tekemisen ja elämisen kautta oppien sekä jatkuvasta luonnon havainnoinnista ja tarkkailusta. Paikallisen tiedon ja perinteisen (ekologisen) tiedon tärkeys nostettiin vahvasti esille jo lähes kymmenen vuotta sitten julkaistussa tieteellisesti arvostetussa Arktisen ilmastonmuutoksen arviointiraportissa (ACIA 2004) sekä huomiointina Arktisen neuvoston ministeriökokouksessa vuonna 2013 (Arctic Council 2013). Vertaisarvioituja julkaisuja vaativa tiedemaailma on kuitenkin haasteen edessä, jotta viestit niiltä tahoilta, joilla ei ole suoraa pääsyä tiedemaailmaan tulisivat kuulluiksi (Mustonen 2012). Tutkijat eri puolilta maailmaa ovat yrittäneet osaltaan vastata tähän haasteeseen ja luoneet menetelmiä, joilla paikallinen tieto saataisiin mukaan tiedemaailmaan. (ks. Alexander ym. 2011, Berkes 2009, Mustonen ja Mustonen 2013)

¹ ks. mm. www.ksml.fi, www.hs.fi tai www.yle.fi hakusanalla turve tai humus

² mm. SLL Turveseminaari (Jyväskylä) 16.-17.3.2012, Kalle Laitinen (Jyväskylän kaupunginkirjasto) 28.3.2012, Turveteollisuusliiton kevätseminaari (Jyväskylä) 12.4.12, Huomiota Humusvesiin (Parkano) 14.4.12, Lasisilmät -retki (Multia) 28.5.12, Saarijärven kaupungintalo 22.9.12.

³ Saamelaisilla, kuten monilla muilla alkuperäiskansoilla, on suullisen perimätiedon myötä säilynyttä tietoa oman alueensa ja kulttuurinsa erityispiirteistä. (ks. Eira ym. 2013, Mustonen 2009, Mustonen ja Syrjämäki 2013). Samankaltaista tietoa on myös suomalaisilla. (ks. Mustonen 2013a)

Alkuperäiskansojen edustajia kannustetaan myös itse osallistumaan tieteen tekoon eikä olemaan ainoastaan tutkimuksen kohteena (Smith 2012). Näillä toimilla pyritään muun muassa lisäämään paikallisten määrittelyvaltaa omaan elinalueeseensa.

Saarijärven reitillä paikalliset asukkaat ovat huolestuneita maankäytön aiheuttamista ympäristövaikutuksista. Niinpä he ovat alkaneet kritisoida valtiolliseen valtaan perustuvaa turvetuotantoa ja poliittista päätöksentekoa pyrkien samalla vaikuttamaan oman asuinalueensa maankäyttömuotoihin ja päätöksentekoon.

Käsittelen tutkimuksessani turvetuotannon vesistövaikutuksiin liitettyjä diskursseja paikallisen tiedon näkökulmasta. Tarkastelen teemahaastatteluissa kerättyä aineistoa kriittisen diskurssianalyysin menetelmällä. Tutkin voidaanko paikallisten ihmisten turvetuotantoon liittämien diskurssien kautta selvittää onko Saarijärven reitin vaikutuspiirissä olevilla henkilöillä paikallista tietoa ja jos on, niin minkälainen määrittelyvalta paikallisella tiedolla tällä hetkellä on.

Tutkimuksen aineistona on kuusitoista teemahaastattelua, joihin on osallistunut yhteensä 25 henkilöä, jotka edustavat mökkiläisiä, alueen vakituksia asukkaita ja turvetuottajia. Tehtyihin teemahaastatteluihin perustuen tutkimuksen keskiössä on kuusi keskeisintä vesistövaikutuksiin liitettyä diskurssia: maankäyttö, havainnot, arvot, mittaukset ja todistamisen taakka, turvetuotannon oikeutus sekä tulevaisuus.

Aloitan esittelemällä suomalaista turvetuotantoa yleisesti ja kerron yleisimmistä turvetuotantoon liitettyistä vesistökuormituksen aiheuttajista luvussa kolme. Jotta ymmärtäisimme paremmin miten turvetuotanto joutui kriittisen poliittisen keskustelun ytimeen, niin luvussa neljä paneudutaan ympäristökysymysten politiikkaan ja eri tiedon lajien väliseen suhteeseen. Luvussa viisi pohditaan todellisuuden rakentumista tutkimuksen viitekehyksenä käytetyn sosiaalisen konstruktionismin kautta. Luvussa kuusi kuvataan tutkimuksessa käytetty aineisto, aineiston käsittely ja kriittisen diskurssianalyysin menetelmä. Analyysiluvussa seitsemän vesistövaikutuksiin liitettyjen diskurssien (maankäyttö, havainnot, arvot, mittaukset, turvetuotannon oikeutus ja tulevaisuus) kautta muodostetaan kokonaiskuvan siitä mitä ja kuinka turvetuotannon vesistövaikutuksiin liittyvistä asioista puhutaan. Lisäksi selviää kuinka eri puhujien positiot vaikuttavat siihen miten puhutaan. Kahdeksannessa luvussa analyysin tulokset kootaan yhteen ja viimeiseksi luvussa yhdeksän esitetään loppupäätelmät aiheeseen liittyvien jatkotutkimustarpeiden kera.

3. TURVETUOTANTO SUOMESSA

Erään arvion mukaan Suomessa joudutaan ottamaan seuraavien kahdenkymmenen vuoden aikana 80000-100000 hehtaaria lisää suota turvetuotantoon maamme kokonaisenergiatarpeen kattamiseen (Vesala ym. 2010, 5).

Turvetuotannolla on Suomessa pitkät perinteet. Turpeen hyödyntäminen energiantuotannossa mahdollistui teknisesti jo 1800-luvulla, mutta vasta 1900-luvulla sen käyttö lisääntyi ja 1970-luvun öljykriisi lisäsi käyttöä merkittävästi (Ruuskanen 2010, 17-22). Turpeen kokonaistuotanto on 2000-luvulla vaihdellut 11-35 terawattituntiin (Bioenergia ry 2013), mikä tarkoittaa noin 2,8–9 prosenttia Suomen kokonaisenergiankulutuksesta⁴. Alustavien tilastojen mukaan vuonna 2013 turpeen osuus kokonaisenergiankulutuksesta on 5 prosenttia, mikä tarkoittaa turpeen vuosikulutuksen laskeneen 32 prosentilla edellisvuoteen verrattuna. Kivihiilen käyttö puolestaan on kasvanut 24 prosentilla edellisvuoteen verrattuna. (Suomen virallinen tilasto 2013)

Soilla on tärkeä merkitys myös muuten kuin energiaturpeen tuottajana (Charman 2002). Nuo arvot ovat jaettavissa neljään eri kategoriaan (Charman 2002, 207; Hughes ja Heathwaite 1995, 1-8 mukaan):

1. Biologiset ja biokemialliset toiminnot: Suo tarjoaa suotuisan elinympäristön monille elollisille olennoille. Lisäksi se toimii hiilen lähteenä ja hiilinieluna eli hiilen varastona sekä varastoi ravinteita ja muita biokemiallisia aineita.
2. Taloudellinen merkitys: Turve on hyödynnettävissä energiantuotantoon ja puutarhanhoitoon, minkä lisäksi suota voi käyttää metsä- ja maatalousmaana ja mm. ruokohelven viljelyyn.
3. Sosiaaliset arvot: Soilla on niin esteettisiä, maisemallisia, sivistyksellisiä, tutkimuksellisia ja kulttuurisia arvoja ja ne tarjoavat arkeologisia mahdollisuuksia.

⁴ Suomen kokonaisenergiankulutus on 2000-luvulla vaihdellut 1400 PJ molemmin puolin. (Suomen virallinen tilasto 2013) Olen laskutoimituksessa olettanut Suomen kokonaisenergiankulutuksen olleen 2000-luvulla keskimäärin 1400 PJ.

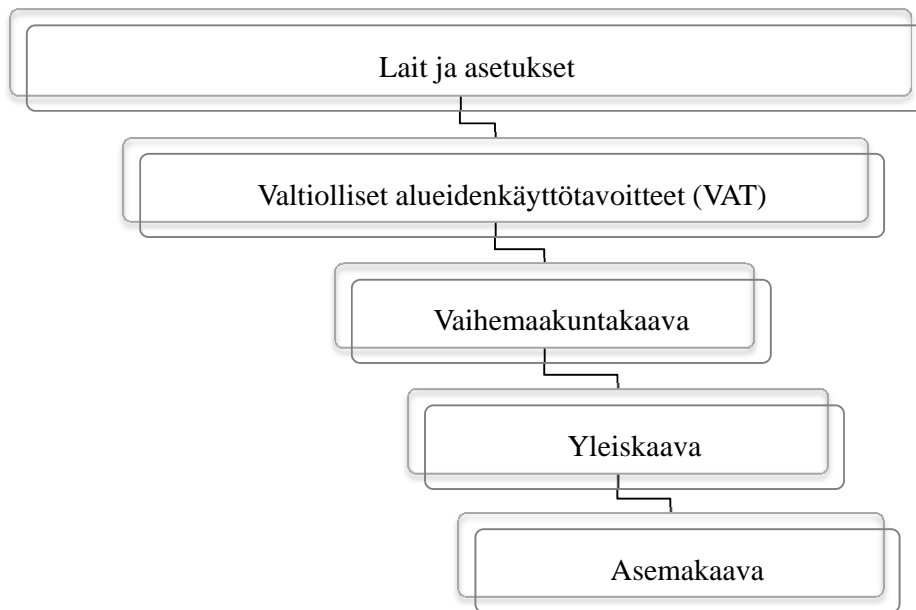
4. Fysikaaliset ja hydrologiset toiminnot: Soilla on oma merkityksensä veden kiertokulussa, valuntojen ja tulvahuippujen tasaajana sekä pohjavesien täydentäjinä.

Arvojen erilaiset painotukset eri diskursseissa aiheuttavat eriäviä näkemyksiä ja ristiriitoja. Kritiikin kohteeksi joutuu usein Suomen suurin turvetuottaja Vapo Oy, joka ennen toimi valtion laitoksena, mutta on sittemmin muutettu osakeyhtiöksi. Suomen toiseksi suurin turvetuottaja on Turveruukki Oy, minkä lisäksi Suomessa toimii noin sata yksityistä turvetuottajaa (Paappanen ym. 2005, 6).

Myös turvetuotannon kausiluontoisuutta ja sääriippuvaisuutta on kritisoitu. Normaali tuotantokausi kestää yleensä toukokuun puolivälistä syyskuulle. Jos kesä on keskimäärin normaali, niin tuona aikana on noin 40–50 sellaista vuorokautta, jolloin tuotanto on mahdollista, koska sateet ja ilman viileys rajoittavat tuotantomahdollisuuksia. (Bioenergia ry 2013) Yhtenä kritiikin ytimenä on se kuinka 40–50 vuorokauden tuotannolla voidaan perustella laaja työllistävyys ja sitä kautta aiheutuva soiden luontoarvojen vaarantuminen.

Suomi on maailman soisin valtio (Korhonen ym. 2008). Turvetuotannossa on tällä hetkellä noin 100 000 hehtaaria noin 1,2 miljoonasta hehtaarista tuotantoon soveltuvasta suomalaisesta suopinta-alasta. Suomen maapinta-alasta noin kolmasosa on luokiteltu turvemaiksi, joista yli puolet eli noin 4,9 miljoonaa hehtaaria on ojitettu metsätalouden, maatalouden ja turvetuotannon tarkoituksiin. Ojittamattomista, noin 4,0 miljoonasta hehtaarista, suurin osa sijaitsee Pohjois-Suomessa. (Vesala ym. 2010, 5) Suurin osa eteläisemmässä Suomessa olevista soista on ojitettu.

Turpeenotto Suomessa on lainsäädännöllä säädeltyä maankäyttöä. Alueiden käyttöä ohjaa muun muassa maankäyttö- ja rakennuslaki. Tämän lisäksi alueiden käytön suunnittelua ohjataan valtioneuvoston linjaamilla valtakunnallisilla alueidenkäyttötavoitteilla, joiden avulla pyritään varmistamaan valtakunnallisesti merkittävien asioiden huomioiminen maakuntien ja kuntien kaavoituksessa. Maakunnan liiton laatima ja hyväksymä maakuntakaava sekä kuntatasolla hyväksyttävä yleiskaava ovat yleispiirteisiä ja ohjaavat yksityiskohtaisempien asemakaavojen laatimista (KAAVIO 1). Jos asemakaavaa ei ole laadittu, maakuntakaavaa tai yleiskaavaa voidaan suoraan käyttää maankäytön suunnittelussa. (Ympäristöministeriö 2004)

KAAVIO 1. Maankäytön suunnittelujärjestelmän hierarkia (Ympäristöministeriö 2004, mukailten).

Alueiden käyttöä ohjaavat myös luonnonsuojelulaki, ympäristönsuojelulaki, laki ympäristövaikutusten arvioinnista, maa-aineslaki, tielait ja vesilait. Näiden lakien muodostumiseen puolestaan vaikuttavat kansainväliset sopimukset, esimerkiksi biologista monimuotoisuutta koskeva Rio de Janeiron 1992 sopimus tai EU-direktiivit, joiden sisältämät velvoitteet pyritään huomioimaan kansallisessa lainsäädännössä. (Marttila ym. 2011, Riipinen 2006). Paikallisella tasolla maankäyttöä säätelevät myös alueen asukkaiden ja muiden sidosryhmien joko yhteinen tai eriävä näkemys siitä, mikä on oikein.

Suomessa alueiden käyttöä koskevien lakien ja velvoitteiden vuoksi turvetuotanto ja siihen liittyvä ojitus ovat ympäristöluvan varaista toimintaa tuotantoalueen ollessa yli 10 hehtaaria. Tietyissä tapauksissa myös alle 10 hehtaarin tuotantoalueelle on haettava ympäristölupaa eikä pelkkä ELY-keskukselle (Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle) tai kunnan ympäristösuojeluviranomaiselle tehtävä ilmoitusmenettely riitä. (Valtion ympäristöhallinto 2011a) Ympäristölupahakemuksen yhteyteen toiminnan harjoittaja laatii selvityksiä, joihin kuuluu myös tuotannon aiheuttaman vesistökuormituksen suuruus. Arvion perustana käytetään jo käytössä olevien

tuotantoalueilta mitattujen kuormitusten keskiarvoa, vaikka kuormitus saattaa vaihdella suuresti eri tuotantoalueiden välillä. (Tuukkanen ym. 2011, 4).

Kaiken kaikkiaan turvetuotannon perinteet Suomessa ovat hyvin vakiintuneet. Edellä mainitut soiden arvojen erilaiset painotukset kuitenkin aiheuttavat ristiriitoja ja erimielisyyksiä soiden eri käyttömuotojen välillä. Vaikka turvetuotanto on luvanvaraista toimintaa ja vaikutuksia seurataan, niin muun muassa soiden hyödyntämisestä aiheutuvat vesistövaikutukset herättävät huolta. Seuraavissa alaluvuissa keskitytään turvetuotannon vesistövaikutuksiin ja selvitetään miksi kuormitusta pidetään myös tutkijoiden näkökulmasta monitahoisena asiana.

3.1. Turvetuotannosta aiheutuva vesistökuormitus

Turvetuotannosta aiheutuu erilaisia ympäristövaikutuksia, joista tämän työn kannalta merkittävin on vesistökuormitus. Haastatteluissa tuli esille myös muunlaisia turvetuotantoon liitettyjä ympäristövaikutuksia, kuten pöly ja melu, mutta työn rajaamiseksi käsittelen pääasiallisesti vesistökuormitusta.

Vesistön kuormituksella tarkoitetaan vesistöön ulkoapäin luontaisesti tai ihmisen toimesta kulkeutuvia päästöjä. Kuormitus voidaan jakaa pistemäiseen kuormitukseen ja hajakuormitukseen. Vesistön sietokyky puolestaan on se kuormituksen määrä, jonka vesistö voi vastaanottaa ilman ekologisen tilan merkittävää muuttumista tai pilaantumista. Vesistön valuma-alueella tarkoitetaan aluetta jolta sinne satanut vesi valuu vesistöön. Lisäksi jokaiselle pisteelle valuma-alueen sisällä voidaan määrittää maastonmuotojen perusteella pienempi valuma-alue, jolle satava vesi kulkee kyseisen pisteen kautta. Hajakuormitusta aiheutuu useista pienistä päästölähteistä, kuten maa- ja metsätaloudesta, liikenteestä tai haja- ja loma-asutuksesta. Pistemäistä vesistökuormitusta aiheuttavia päästölähteitä puolestaan ovat esimerkiksi teollisuuslaitokset, kalankasvattamot tai turvetuotanto. (Berninger ym. 1996, 70, 78-82)

Turvetuotannon aiheuttaman kuormituksen muodostumiseen vaikuttavat tuotantoalueen maantieteellinen sijainti, suon geologinen historia, turpeen ominaisuudet, tuotantoalueen kosteusolosuhteet ja paikalliset ilmasto-olosuhteet. Myös kuivatusojien kaltevuus ja syvyys

sekä käytössä olevat vesienpuhdistusmenetelmät vaikuttavat vesistöön kulkeutuvan kuormituksen suuruuteen. Lisäksi turvetuotanto saattaa lisätä kiintoaineen, ravinteiden ja orgaanisen aineen huuhtoumaa sekä vaikuttaa veden happamuuteen (pH-arvoon). (Klöve ym. 2011, 6) Lammin biologisen tutkimusaseman professori Arvolan (2012) mukaan tulisi huomioida, että turvetuotantoon liittyy samanlaisia valuma-alueella tapahtuvia vaikutuksia kuin maa- ja metsätaloudessakin. Koko vesistöalue, jonne sadevedet ja muut valumavedet virtaavat, saattaa altistua maaperän muokkauksesta aiheutuville vaikutuksille. Näin ollen vaikutukset voivat ulottua lupamenettelyissäkin määriteltyjen tuotantoalueiden ulkopuolelle aiheuttaen pistekuormituksen lisäksi hajakuormitusta jolloin päästölähde saattaa olla vaikeasti todennettavissa. Myös vesistötutkijat (Klöve ym. 2011, 5) huomauttavat kirjoittamassaan Turvetuotannon kuormitus –raportin johdannossa, että ”Kuormitus johtuu useista tekijöistä, joista kaikkia ei vielä tunneta riittävän hyvin.” Tämä viittaa siihen, että vesistötutkijoiden mielestä kuormitukseen liittyvät kysymykset eivät ole yksiselitteisiä ja täysin luotettavia vaan lisätutkimuksia tarvitaan. Nykytutkimuksen valossa kuitenkin tiedetään, että turvetuotannon vuoksi vesistöön kulkeutuu kuormittavina aineina pääasiassa kiintoainetta, humusta, ravinteita ja rautaa.

3.1.1. Pääasialliset kuormituslähteet

Vesistöihin kulkeutuu turvetuotannon seurauksena muun muassa kiintoainetta, humusta, ravinteita ja rautaa.

Kiintoaineella tarkoitetaan veden mukana kulkeutuvaa hiukkasmaista, kooltaan yli 0,45 µm, ainesta. Tätä pienempi aines kulkeutuu veden mukana kollodeina (humusaineet) ja liuenneina yhdisteinä. Turvetuotantoalueilta lähtee kiintoainetta, koska paljaalta tuotantopinnalta aines kulkeutuu ojiin tuotantokoneiden, tuotannon, sateiden ja pintavalunnan mukana. (Klöve ym. 2011, 10)

Tuotantoalueilta lähtevää kiintoainekuormitusta seurataan mittauksin, joissa käytetään 1,2 µm suodatinta. Vesistötutkijoiden (Klöve ym. 2011, 10) mukaan mittauksissa käytettävän suodattimen tiheys on kuitenkin kiistanalainen kysymys, minkä vuoksi tulisi selvittää

johtaako isomman suodatinkoon käyttö kiintoainekuormituksen aliarviointiin verrattuna suodatuksiin, joissa käytetään 0,4 µm suodatinta.

Kiintoaineen lisäksi vesistöihin kulkeutuu humusta, joka on tummaa eloperäistä ainetta, jossa on runsaasti humushappoja. Humus on muodostunut luonnollisesti eloperäisten aineiden maatumisesta ja kasvien muuttumisesta kangasturpeeksi. (Arvola 2012) Suomen järvet ovat luonnostaan humuspitoisia koska maamme maapinta-alasta on noin kolmasosa soita ja turvemaita. (Arvola 2012, Korhonen ym. 2008, 67). Toisaalta maankäytöllä on ratkaiseva merkitys vesistöjen ihmisperäisessä orgaanisessa kuormituksessa. Vedessä humusaineet esiintyvät liukoisena, kolloideina ja kiinteässä muodossa, mikä värjää veden tummanruskeaksi. Soilta tuleva humuksen värjäämä vesi on kuitenkin kirkasta, toisin kuin savialueiden järvien vesi, joka on sameaa ja vaaleamman ruskeaa. (Arvola 2012)

Humuksen huuhtoutuessa vesistöön mukaan tulee rautaa ja raudan välityksellä humukseen sitoutunutta fosforia. (Klöve ym. 2011, 12 Heikkinen & Ihme 1995 mukaan) Kuormituksen aiheuttamat vaikutukset eivät näin ollen ole aina kovin yksiselitteisiä vaan vaativat monipuolisen kokonaiskuvan tunnistamista ja yhteisvaikutusten arviointia.

Ravinnekuormitusta vesistöihin aiheuttaa suolta irtoava fosfori ja typpi. Turvetuotannon aiheuttama ravinnekuormitus on yleensä suurempaa kuin vastaavalta luonnontilaiselta suolta lähtevä kuormitus. Tuotantoalueen ojitus kiihdyttää turpeen hajoamista ja ravinteiden vapautumista. Suurimmillaan ravinnekuormitus on tuotantoon valmistavassa vaiheessa, peruskuivatusvaiheessa, jolloin suon vesivarasto tyhjenee. (Klöve ym. 2011, 12)

Rautaa huuhtoutuu vesistöihin niin kiintoaineeseen kuin humukseenkin sitoutuneena. Huuhtoutumisen seurauksena rauta hapettuu Fe^{3+} -muotoon sakkautuen ja muuttuen kiintoaineen kaltaiseksi jakeeksi. Tutkimuksissa on havaittu, että raudan sakkautumisella on yhteys vesistöissä tapahtuvaan sedimentaatioon (Klöve ym. 2011 Heikkinen 1990 ja Einola ym. 2011 mukaan), minkä vuoksi asiaa tulisi tarkemmin tutkia turvetuotannon alapuolisissa vesistöissä (Klöve ym. 2011).

Vesistövaikutusten lisäksi turvetuotannolla on myös muita vaikutuksia, joita käsitellään seuraavassa luvussa.

3.2. Turvetuotannon muut ympäristövaikutukset

Vesistövaikutusten lisäksi turvetuotannolla on muitakin laaja-alaisia vaikutuksia. Tuotanto vaikuttaa pysyvästi maisemaan, alueen elämistöön ja alueen muihin käyttömahdollisuuksiin. Lisäksi turvesuon avaamisesta aiheutuu mm. hiilidioksidipäästöjä ja suoluonnon monimuotoisuuden köyhtymistä. (Berninger ym. 2006, 173) Tuotannolla on myös pöly- ja meluvaikutuksia, minkä lisäksi vaikutuksia saattaa olla kalakantoihin. (Leinonen 2010, 64, Mustonen 2013b). Turvetuottajat veloitetaan maksamaan vuotuisia kalastomaksuja, joilla rahoitetaan kalaistutuksia. Turveruukki Oy:n (2013) verkkosivuilla painotetaan, että turvetuotanto on ainoata maankäyttöä, jota koskee velvoite kalastomaksuista.

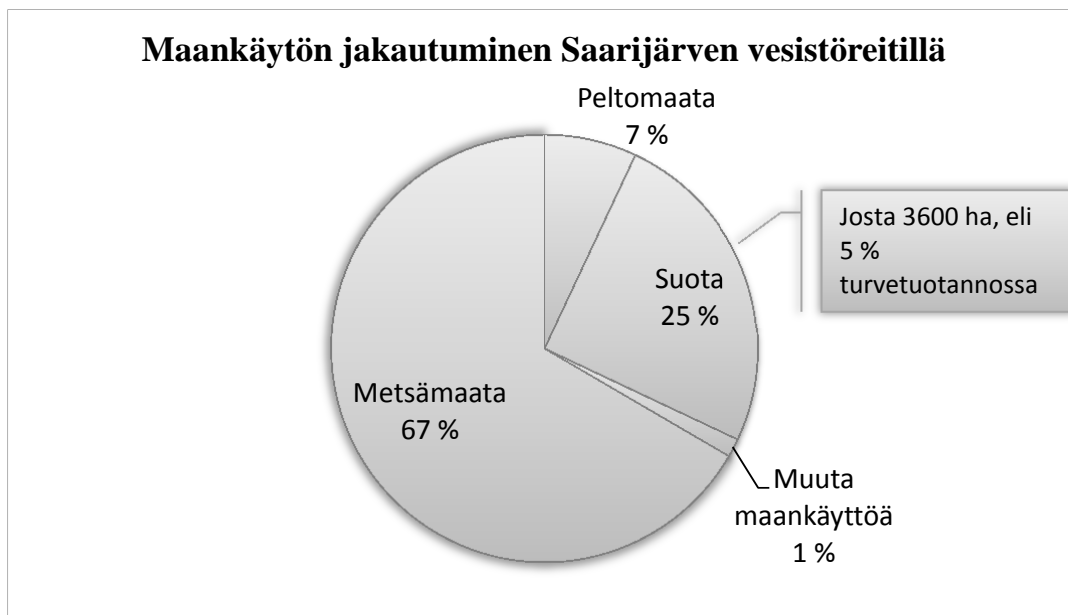
Turvetuotannon vesistövaikutuksia on tutkittu myös Saarijärven reitillä. Saarijärven reitti kuormittuu turvetuotannon lisäksi monien muiden maankäyttömuotojen seurauksena. Seuraavassa luvussa esitellään Saarijärven reitti ja sen erityispiirteet.

3.3. Saarijärven reitti

Yli puolet Keski-Suomen turvetuotannosta sijoittuu Saarijärven reitin alueelle, minkä lisäksi alueella on runsaasti metsää ja peltoa (KAAVIO 2). Saarijärven reitti sijaitsee Kymijoen vesistön yläosassa pääosin Keski-Suomen maakunnan alueella. Saarijärven vesistöreitien vedet lähtevät Suomenselän suoalueilta, mikä tekee vesistä luonnostaan humuspitoisia. Reittiin kuuluu useita joki-, koski- ja järvisuoksia. Reitin kokonaispinta-ala on 3120 km², josta maapinta-alaa on noin 2800 km². Alueen maapinta-alasta yli 25 % on suota. Alueella on runsaasti turvetuotantoa, mikä tarkoittaa 50 turvetuotantoaluetta eli yhteensä 3600 hehtaaria. (Valtion ympäristöhallinto 2012) Saarijärven reitin valuma-alueella tehdyt runsaat ojitukset ja turvetuotanto ovat johtaneet siihen, että valuma-alueen vedenpidätyskyky on heikentynyt ja veden luontainen virtaus nopeutunut. (Keski-Suomen ympäristökeskus 2009, 41)

Saarijärven reitin ylin järvi on Kyyjärvi ja muita suuria järviä ovat Pääjärvi, Saarijärvi, Summasjärvi ja Pyhäjärvi. Reitin järviuodostumista lähes 60 % on pintavesien

ekologisen tilansa perusteella luokiteltu tyydyttävään tai sitä huonompaan tilaan. Suurista järvistä ainoastaan Pyhäjärvi on luokiteltu tilaltaan erinomaiseksi ja Mahlunjärvi ja Karankajärvi hyväksi. Tässä opinnäytetyössä mainitaan edellisten järvien lisäksi vielä Kyynämöinen ja Vahvanen, joiden ekologinen tila on luokiteltu hyväksi ja tyydyttäväksi. (Valtion ympäristöhallinto 2011b). Kartta Saarijärven reitistä, reitin ekologisesta tilasta ja tutkimuksessa mainituista järvistä on tutkimuksen lopussa liitteenä 1.

KAAVIO 2. Maankäytön jakautuminen Saarijärven reitin valuma-alueella vuonna 2012 (Valtion ympäristöhallinto 2012, mukailten).

Ekologinen luokitus kuvaa vesien biologista tilaa ja ihmistoiminnan vaikutuksia vesien kuntoon. Suomen järvet, joet ja rannikkoalue on luokiteltu vuosien 2000–2007 seurantatulosten perusteella viiteen luokkaan: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä ja huono. Biologisen aineiston puuttuessa asiantuntija-arvio on pyritty tekemään veden laadun ja ihmistoiminnan vaikutusten perusteella. Keski-Suomen alueella suurin osa tyydyttävän tai sitä huonomman luokitustuloksen saaneista vesistä sijaitsee Saarijärven reitillä, jossa vesien tilaa heikentää erityisesti hajakuormituksesta johtuva rehevöityminen ja paikallinen pistekuormitus (Valtion ympäristöhallinto 2011b), kuten teollisuuslaitokset ja turvetuotanto.

Saarijärven reitillä on kolme vesivoimalaitosta: Leuhunkoski ja Hietamankoski, jotka sulkevat reitin pääuoman sekä Parantalan voimala, joka sijaitsee pääreitinvälikäytävällä vaikuttaen ainoastaan Pyhäjärven vedenkorkeuksiin. Leuhunkoksen ja Hietamankosken voimalan säännöstely on luonnolle haitallisinta lyhytaikaissäännöstelyä. Leuhunkosken säännöstelyn vaikutukset tuntuvat Saarijärvessä sekä Iso- ja Pieni-Lumperoisessa sekä voimalaitoksen alapuolisessa vesistöissä. Hietamankosken säännöstely puolestaan vaikuttaa Kiimasjärven ja Naarakosken väliseen vesistöön. Voimalan lisäksi Saarijärven tilaa heikentää myös vuosisäännöstely, jolla talviaikaista vedenpintaa alennetaan 1,7 metrillä. (Saari ja Stenman 2012, 4)

Saarijärven reitin vesistökuormitus aiheutuu monista eri päästölähteistä. Lisäksi alueeseen vaikuttaa esimerkiksi veden pinnan säännöstely, mikä muun muassa lisää eroosiota ja vaikuttaa kalakantoihin. Eri toimijoiden erilaisten intressien yhteensovittaminen saattaa olla hankalaa ja syntyy ristiriitaisuuksia. Seuraavassa luvussa ristiriitaisuuksia käsitellään ympäristökysymysten politiikan näkökulmasta.

4. YMPÄRISTÖKYSYMYSTEN POLITIIKKA

4.1. Kiistat turvemaiden käytöstä

Ympäristöön ja sen käyttöön liittyy usein ristiriitaisia vaatimuksia, minkä seurauksena vakiintuneet toimintatavat kyseenalaistuvat. Näin toimijat jakaantuvat toimintatavan ”puolustajiin” ja ”vastustajiin”, mikä johtaa aiheen politisoitumiseen. Keskustelu kasvaa helposti epäluottamuslauseeksi ympäristöpolitiikan hallintatapoja, päättäjiä ja viranomaisia sekä saastuttavaa toimintaa kohtaan, koska vaatimukset ja päämäärät ovat niin erilaisia (Haila ja Jokinen 2001, 56). Turvetuotantokiistassa kritiikkiä on saanut osakseen niin maankäyttömuodot, vesistöjen tilan seuranta kuin se kenen vastuulla nyt nähtävät ympäristömuutokset ovat. Myös hallintatapoja, viranomaisten ja päättäjien toimia sekä turvetuotantoon jollakin tavalla osallistuvia on arvosteltu.

Jean Dorst (1970) totesi kuusikymmentäluvun puolivälissä kirjoittamassaan kirjassaan, että ihmisen tulisi tehdä sopu luonnon kanssa ja lopettaa alituinen luonnon muuttaminen omiin tarkoituksiinsa sopivaksi. Dorst kirjoitti myös, että emme saa luottaa niin sokeasti nykyajan johtajiin tai tekniikkaan emmekä katkoa siteitämme elinympäristöömme, koska “jos tekninen kulttuuri osoittautuu erehdykseksi, voi uusi kulttuuri mahdollisesti syntyä alkuperäisen luonnon raunioista” (emt. 342). Dorstin mielestä tekniikan tuomiin mahdollisuuksiin ei saa tukeutua liikaa vaan ihmisen alkuperäistä luontosuhdetta ja kykyä toimia ja elää luonnossa, luontoa kunnioittaen, tulisi vaalia. Dorstin mielestä luonto on arvokas ja sillä on tehtävä jo sinällään, ilman että siitä tarvitsisi saada mitään taloudellista tai muuta hyötyä irti.

Suomessa tuottavuutta ja taloudellista hyötyä on pyritty saamaan soista, jotka on perinteisesti nähty joutomaina. (Lindholm ja Heikkilä 2008, 76). Dorstin peräänkuuluttaman luontoyhteyden arvoa ei siis ole yleisesti nähty vaan on luotettu tekniikan tarjoamiin mahdollisuuksiin saada tuo joutomaa hyötykäyttöön. Sen vuoksi pienimuotoista ja alueellisesti rajoittunutta turvetuotantoa ei vielä 1960-luvulla koettu ”vastustajien”, joita tässä kohdin kutsun luonnonsuojelijoiksi, puolelta uhkana vaan huomio kiinnittyi laajoihin suoluontoa muuttaviin metsäojituksiin (Ruuskanen 2010, 117). Lisäksi käynnissä oli Lokan ja Porttipahdan tekoallasuunnitelmat, jotka uhkasivat jättää ja lopulta jättivät, Euroopan suurimpia soita sekä kokonaisia kyliä veden alle (Mustonen ym.

2010). Vasta 1970-luvulla, kun polttoturvetuotanto haki kasvumahdollisuuksia luonnontilaisilta ja luonnonsuojelijoiden suojeluun haluamilta soilta, alkoi ristiriitoja ilmetä. Turveteollisuus halusi varata mahdollisimman paljon suoalueita tuotannon turvaamiseksi kun taas luonnonsuojelijoiden tavoitteena oli saada asutuskeskusten läheisyydessä olevia soita suojelu- ja virkistyskäyttöön. Ongelman ytimenä koko kiistassa oli, että Suomessa ei ollut selkeää linjausta sille, mitkä suot varataan metsänkasvatukselle, maanviljelyyn, turvetuotannolle, virkistyskäyttöön tai suojelutarkoituksiin. (Ruuskanen 2010, 118) Öljykriisin puhjettua 1970-luvulla energiapolitiikka alkoi ajaa ympäristöpolitiikan ohi (Lindholm ja Heikkilä 2008, 78-79) ja monia soita otettiin turvetuotannon käyttöön energiaomavaraisuuden lisäämiseksi.

Turvetuotannon puolustajilla ja vastustajilla ympäristötietoisuus on hyvin erilaista. Turveteollisuudelle ja sen intressiryhmille suot edustavat ekosysteemiä, jota ihminen on kautta aikojen hyödyntänyt niin maa- kuin metsätalouskäyttöön. Tässä näkemyksessä korostuu taloudellinen arvo, vaikka virkistys- ja luonnonsuojelullisiakin arvoja on tunnustettu. Luonnonsuojelijoiden näkemyksen mukaan suot ovat uhattuja ekosysteemejä, joiden arvoissa virkistys- ja suojelunäkökulmat korostuvat eikä ihmisen enää enempää pitäisi toimillaan häiritä niiden luonnontilaista kehitystä. Toisaalta myös turveteollisuuden laajentumispyrkimyksen ymmärtäjiäkin joukosta löytyy. (Ruuskanen 2010, 118)

Soiden taloudellinen hyödyntäminen on vaatinut laajoja kuivatusojituksia. Metsätalouden tekemät suo-ojitukset ovat olleet moninkertaisia turvetuotantoon verrattuna. Metsätaloudessa on kuitenkin useampia toimijoita yksityismetsänomistajista eri organisaatioihin ja sellu- ja paperiyrityksiin eikä yhtä vastapuolta kuten turvetuotannossa. Sen vuoksi Ruuskanen (2010, 121) esittää, että luonnonsuojelijoiden on ollut helpompi ottaa turveteollisuus kritiikkinsä kohteeksi. Ruuskanen (emt.) myös huomauttaa, että kansantaloudellisesti metsätaloudella on ollut huomattavasti suurempi merkitys kuin turveteollisuudella.

Nykyäänkin intressiristiriidat määrittävät maamme turvemaiden ympärillä käytävää keskustelua. Aiempina vuosikymmeninä keskustelu keskittyi lähinnä soidensuojelutavoitteiden vaarantumiseen, mutta nykyään puhutaan myös polton kasvihuonekaasupäästöistä ja vesistöjen pilaantumisesta. Lisäksi vastustajien puolelta kuultaa luottamuspuola turveteollisuuden toimia ja mm. sen teettämiä mittauksia kohtaan. Ruuskanen (2012, 121) toteaaakin, että ”monilta ristiriidoilta olisi voitu välttyä, jos yleisistä

periaatteista olisi neuvoteltu ja sovittu ennen päätöstä turveteollisuuden laajentamisesta”. Tulevaisuuden keskeiseksi kysymykseksi nousee se, miten yhteisistä pelisäännöistä saadaan sovittua: neuvotellen vai lainsäädännön ja muiden ohjauskeinojen, eli sääntelyn kautta. (Ruuskanen 2010, 125)

Myös tieteellisiin menetelmiin luotetaan etsittäessä ratkaisua ympäristöön liittyvissä kysymyksissä. Monitieteisyys, eri alojen yhteistyö, nähdään keinona laaja-alaisen kokonaiskuvan muodostamisessa. Monitieteisissä tutkimushankkeissa haasteita saattaa kuitenkin synnyttää eri tieteenalojen erilaiset käsitykset tieteen tehtävistä ja eriävät näkemykset tutkimuksen mahdollisuuksista ympäristöön liittyvien ongelmien ratkaisussa. Myös tieteellisen tiedon käytäntöön soveltaminen asettaa omat haasteensa. (Lummaa ym. 2012)

Käytännön läheisenä työkaluna ristiriitaisten tilanteiden ratkaisemiseksi on esitetty yhteishallinnan mallia. (Berkes 2009, Mustonen 2013a,c) Suomalaista turvetuotantoa ja paikallista kyläyhteisöä käsittelevässä artikkelissaan Mustonen (2013a) esittää, että yhteishallinnan mallissa tulisi paikallisten osallistamista vahvistaa ja valtaa sekä vastuita jakaa valtion ja paikallisten toimijoiden kesken. Mustonen (emt.) jatkaa, että vaikka ympäristövaikutusten arviointiprosessissa (YVAssa) osallistaminen on teoriassa varmistettu, niin todellisuudessa paikalliselle tiedolle ja paikallisuudelle ei ole annettu valtaa. Valta-asemien läsnäolon YVA-menettelyssä on tunnistanut väitöskirjassaan myös Hokkanen (2007). Hän on todennut, että YVA ei ole objektiivinen, arvoista ja poliittisesta vallankäytöstä vapaa prosessi. Hokkanen (emt.) ei kuitenkaan kritisoi YVAA sinänsä, vaan haluaa tuoda esiin sen, että usein YVAAan kohdistetaan epärealistisia odotuksia. Hokkasen (emt.) mukaan kansalaisosallistumista ei silti lisätä YVA-lainsäädäntöä muuttamalla, vaan päätöksenteon rakenteita, mekanismeja ja toimijoiden asenteita kehittämällä.

Paikallisten ihmisten osallistamisen vahvistamisen lisäksi Mustonen (2013b) esittää, että turvetuotannon vaikutuksia vesistöissä täytyy tutkia lisää ja systemaattinen paikallisten ihmisten oikeuksien kieltäminen lopettaa. Mustonen (emt.) tiedostaa, että tämä uhkaisi turvetuotannon ydintä, joka perustuu asiantuntijatietoon ja yksipuoliseen tapaan keskustella vesiekosysteemeistä. Hän kuitenkin pitää paikallisten osallistamista mahdollisuutena koordinoida useita päällekkäisiä intressejä, jotta mm. Jukajoella sattuneiden kalakuolemien kaltaiset vahingot pystyttäisiin estämään (Mustonen 2013a).

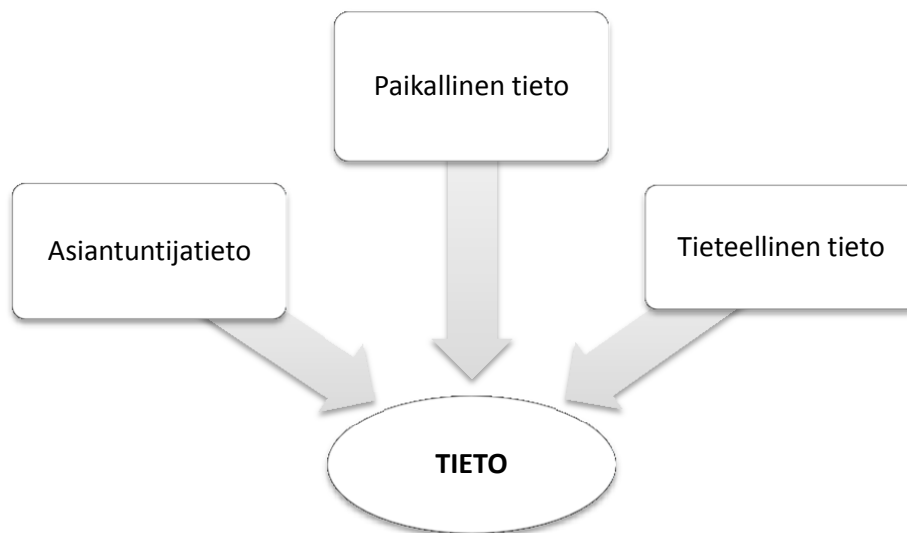
Asioita ja ilmiöitä pyritään selittämään monin eri tavoin ja menetelmin. Kiista turvemaiden käytöstä on Suomessa politisoitunut, kun ympäristöpolitiikan hallintatapoja, päättäjiä, virkamiehiä ja turpeen tuottajia kritisoidaan avoimesti ja kiistan osapuolet pyrkivät kumoamaan toistensa väitteitä ja tietoa edellistä painavammilla argumenteilla.

Seuraavassa alaluvussa paneudutaan turvetuotannon diskursseissa pääosassa oleviin asiantuntijatietoon, tieteelliseen tietoon ja paikalliseen tietoon, joiden varaan turvetuotannon kiistassa olevat argumentit pääosin perustetaan.

4.2. Tieto ja tietäminen

Erilaiset ajattelutavat, arvot, normit, asenteet ja oletukset ylläpitävät asioihin liittyviä tietynlaisia merkityksiä. Asioille annetut merkitykset ja tarkastelunäkökulmat vaikuttavat lopullisen tiedon muodostumiseen ja käsitykseen asioista.

Tässä tutkimuksessa tieto on jaettu kolmeen eri kategoriaan: paikalliseen tietoon, asiantuntijatietoon ja tieteelliseen tietoon, joiden määritelmät avataan erikseen tämän kappaleen alaluvuissa 4.2.1-4.2.3. Näiden eri tietolajien eroja tarkastelemalla voimme ymmärtää niiden väliset erot ja hierarkian.

KAAVIO 3. Tiedon eri lajit ja yksi kuvaus monipuolisen kokonaiskuvan muodostumisesta.

Tiedon muodostuksessa voidaan keskittyä yksittäisen tiedon lajin tarkasteluun tai muodostaa monipuolinen kokonaiskuva käsiteltävästä asiasta käyttämällä useaa eri tiedonkeräysmenetelmää ja hyödyntämällä tiedon kaikkia eri lajeja. Yksipuolisuuden sijaan voidaan tavoitella monipuolisuutta eri näkökulmien ja menetelmien täydentäessä toinen toisiaan (KAAVIO 3).

4.2.1. Paikallinen tieto

Paikallinen tieto kiinnittyy jokapäiväiseen elämään ja on käytännönläheistä. Tässä tutkimuksessa paikallisen tiedon käsitetään muodostuvan tekemisen ja elämisen kautta oppimisesta sekä jatkuvasta luonnon havainnoinnista ja tarkkailusta. (Berkes 2012, 221) Olemme osa monitahoista ekosysteemiä, jonka havainnointiin on kehitetty monia teorioita, minkä lisäksi ympäristötietoisuutta on pyritty lisäämään koulutuksella. Kaikesta tästä puuttuu kuitenkin yleisesti hyväksytty teoria paikallisen tiedon (tai alkuperäiskansatiedon tai perinteisen tiedon) kehityksestä ja hyödyntämisestä. (Berkes 2012, 217)

Perinteinen (ekologinen) tietojärjestelmä kattaa Berkesin (2012, 218-222) mukaan neljä aihealuetta:

1. Yksityiskohtainen luonnon havainnointi ja muutosten seuranta.
2. Yhteisön laatimat säännöt, toimintatavat ja vaihdantatalous.
3. Sosiaaliset kokoontumiset tärkeitä. Osalla jäsenistä erikoistunutta tietoa, jota välitetään vain tietyissä tilanteissa.
4. Uskomukset, jotka lujittavat arvoja ja muodostavat vallalla olevan maailmankuvan.

Paikallinen tieto on osittain liitettävissä perinteisen tiedon määritelmään, vaikka ne eivät ole kaikilta osin yhteneväisiä. Esimerkiksi vanhoista ajoista oppiminen on harvinaisempaa paikallisessa tiedossa kuin perinteisessä tiedossa. (Berkes 2012, 222) Yhteistä niin paikalliselle kuin perinteiselle tiedolle on kuitenkin vahva luontoyhteys. Näin ollen esimerkiksi ensimmäisen polven kalastaja saattaa elämänsä aikana kerätä valtavan määrän paikallista tietoa. Paljon luonnossa aikaa viettäville jokapäiväisestä luonnon havainnoinnista on tullut rutiinia. Saavutetun luontoyhteyden ansiosta pitkän ajanjakson havainnointi ja laajemman käsityksen muodostaminen asioista on mahdollista. Toisin on

tutkijalla, joka viettää määrätyn ajan tietyllä alueella tai tietyssä paikassa. Paikallisen tiedon haasteena on kuitenkin se, että sitä ei usein ole tunnistettu eikä sitä hyödynnetä.

Paikallisen tiedon tunnistamisen tekee haasteelliseksi ihmisten elinpiirin ja paikallisuuden laajuus. Kommunikaatiovälineiden avulla on mahdollisuus irrottautua välittömästä elinympäristöstään ja omaksua niihin sellaisia elementtejä, jotka eivät muutoin olisi jokapäiväisessä elämässä läsnä. Nykyään tieto ei ole enää kiinni ajasta tai paikasta eivätkä asiantuntijoita ainoastaan professionaalit toimijat tai viranhaltijat, vaan myös paikalliset asukkaat, ympäristöliikkeet tai muut toimijat, jotka sekä käyttävät että tuottavat tietoa ja kulttuurisia merkityksiä (Eyerman & Jamison 1991). Tämän tietotulvan keskellä olen määritellyt paikallisen tiedon kuuluvaksi henkilöille, joilla on vahva luontoyhteys.

Mustonen (2009, 2013a,b) on osoittanut, että suomalaisilla, jotka kalastavat, metsästävät, marjastavat, sienestävät tai liikkuvat muutoin paljon luonnossa, on paikallista, kokemuksellista, tietoa oman elinympäristönsä ja kulttuurin muutoksista. Mustonen (2009, 2013a&b) myös huomauttaa, että paikallinen tieto ei ole vain joukko yksittäisiä havaintoja vaan laaja-alainen näkemys.

4.2.2. Tieteellinen tieto

Tietotulvan keskellä eläminen haastaa miettimään mistä tietomme koostuu ja kuinka se on kerätty. Yhtenä elementtinä saatamme käyttää tieteellistä tietoa. Tieteen edustajan tuottama tieto on perusteltua ja vertaisarvioitua, mutta myös jatkuvasti muuttuvaa tai kehittyvää.

Tieteet pohjautuvat tieteenfilosofiassa kehittyneeseen empiristiseen suuntaukseen, jossa keskitytään reaalimaailmaan perustuviin havaintoihin ja kokeisiin. Tälle suuntaukselle lähes vastakohtana voidaan pitää intuitiivista tietoa tai ”musta tuntuu” –ajattelua, joissa subjektiivinen ajattelu ja uskomukset saattavat korostua. (Rigler & Peters 1995, 21-22)

Tieteellisessä prosessissa luodaan, testataan ja käytetään sanallisia tai numeerisia teorioita, joilla pyritään ennustamaan, selittämään ja kuvaamaan ympäröivää maailmaa ja sen ilmiöitä. Tieteellisessä tiedossa jatkuva uuden tiedon luominen ja vanhan tiedon täsmentäminen ovat alati läsnä (Rigler & Peters 1995, 80-81). Näin ollen lopulliseen totuuteen ei pyritä.

Tieteen edustaja on usein erikoistunut johonkin tiettyyn alaan, mikä tekee hänestä asiantuntijan omalla alallaan.

4.2.3. Asiantuntijatieto

Tieteellisen tiedon tuottaja on siis asiantuntija omalla alallaan. Asiantuntija voi myös olla minkä tahansa muun alan osaaja, jolla on vahva ammattitaito ja osaaminen. Toisaalta asiantuntijana voidaan pitää jonkin tehtävän suorittajaa tai jossakin instituutiossa työskentelevää. Tehtävänimike tai instituutio antavat tiettyä arvovaltaa, kuten esimerkiksi yliopistossa, lääkärikunnassa tai virkamieslaitoksissa. Näissä tapauksissa maallikon ja asiantuntijan välistä suhdetta ei välttämättä voida luokitella kaksijakoisesti ”tietoa - ei-tietoa” vaan kysymyksessä on enemmän ”instituution edustaja – ei institutionaalinen toimija” (Saaristo 2000, 32). Kysymys ei siis aina ole siitä kenellä on enemmän tai parempaa tietoa, vaan siitä minkälainen painoarvo kunkin tiedolle annetaan.

Tietojen ja taitojen hankinta ei kuitenkaan edellytä tiedeperustaa, professiota (vahvan ja arvostetun yhteiskunnallisen aseman saavuttanutta ammattia) tai instituutiota, vaan ne voivat olla hankittu kokemuksen kautta, jolloin voidaan puhua ”henkilökohtaisten tietojen ja taitojen kautta määrittyvästä asiantuntemuksesta” (Stenvall 1995, 19). Tieteellinen tieto voi siis olla asiantuntijatieta ja asiantuntijatiiedossa voidaan hyödyntää tieteellistä tietoa. Myös paikallinen tieto voi olla asiantuntijatieta.

Tässä tutkimuksessa on omaksuttu muun muassa Saariston (2000) ja Eyerminin ja Jamisonin (1991) esittämä tulkinta siitä, että asiantuntijoita voivat olla niin tieteen tekijät, jonkin profession tai instituution edustajat tai paikalliset ihmiset ja muut toimijat. Lisäisin tähän erityisesti vielä paikallisen tiedon haltijat. Oletan, että ihmisillä, jotka viettävät paljon aikaa luonnossa liikkuen; marjastavat, kalastavat, metsästävät tai viettävät siellä muuten paljon aikaa, on ajan saatossa muodostunut tietoa ja viisautta omasta elinympäristöstään. Heillä on tietoa, jota ei ole kenelläkään muulla eikä missään muualla. Missään ei myöskään tiedetä juuri sillä tavalla kuin jokin tietty ihminen tai yhteisö tietää. Hyväksyn myös sen, että tieto, kuten Mustonen (2009) esittää on alati syntyvää ja kuolevaa, jolloin se saattaa sisältää jatkuvuuksia, katkeamisia, muistoja, unohduksia, tulkintoja ja uudelleentulkintoja. Tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan analysoida tiedon

muodostumisen syvällistä prosessia, jossa tiedon katkeamisia tai uudelleentulkintoja analysoitaisiin, vaan tutkimuskysymysten kautta tarkastellaan yleisesti onko Saarijärven reitillä ”todellista paikallista tietoa”. Tietoa, joka perustuu vahvaan luontoyhteyteen ja voi olla aikaan ja paikkaan sidottua ylisukupolvista tietoa. Vai onko tuo tieto kuulopuheisiin perustuvaa toisen käden tietoa, tieteeseen perustuvaa tietoa vai mitä se on?

Se, miten tiedämme asioista saattaa vaikuttaa siihen, millainen käsitys todellisuudesta meillä on. Todellisuuskäsityksemme eli maailmankuvamme sekä käsityksemme ajasta ja paikasta saattavat erota hyvin paljon toisistaan. Tämä vaikuttaa myös siihen miten suhtaudumme asioihin tai millaisina koemme ne. Seuraavassa luvussa pohditaan todellisuutemme rakentumista edellä mainituista lähtökohdista käsin.

5. TODELLISUUDEN RAKENTUMINEN

5.1. Sosiaalinen todellisuus

Yhteiskuntatieteissä on esitetty monia erilaisia viitekehyksiä sosiaalisen todellisuuden selittämiseksi. Nämä teoriat kuvaavat sosiaalisia ilmiöitä eri tavoilla olettaen, että sosiaalinen todellisuus on olemassa vaikka ihmiset eivät siitä puhuisi tai eläisi siinä. Tässä tutkimuksessa käytettyyn tutkimusmenetelmään, diskurssianalyysiin, on monta teoreettista lähestymistapaa (Howarth 2000, Pietikäinen ja Mäntynen 2009). Kaikille diskurssianalyysille on yhteistä sosiaalisen konstruktionismin epistemologia (Nikander 2008) eli oletus tiedosta ja käsitteistä sosiaalisena ilmiönä. Käsittelen seuraavassa sosiaalista konstruktionismia tutkimukseni viitekehystenä.

Sosiaalisen konstruktionismin perusajatuksena kieleen on rakentunut ja alati rakentuu käsityksemme maailmasta, toisistamme ja itsestämme. Nämä käsitykset ovat ihmisten välisten pitkien historiallisten ja kulttuuristen prosessien tuotteita, joiden avulla ymmärryksemme todellisuudesta muodostuu tietynlaiseksi. (Giddens 2009, 273) Näin luomme oman totuutemme ympäröivästä maailmasta (Burr 1995) eikä näin muodostamamme maailmankuva voi olla olemassa ilmassa sosiaalista kanssakäymistä.

Bergerin ja Luckmannin (1994) ajatusten mukaisesti ihmiset tuottavat maailmaa niin ilmiönä kuin ”koettuna todellisuutena”. Todellisuus siis syntyy yksilöiden välisessä vuorovaikutuksessa. Jaettua todellisuutta ei ole olemassa missään yleisessä mielessä, vaan todellisuus on sitä, minkä oletetaan olevan todellisuutta. Toisin sanoen mitään ei ”ole” ennen kuin se on sosiaalisesti rakennettu. Suuntauksen mukaan tietoa, todellisuutta ja sen rakenteita ja ilmiöitä pidetään itsestään selvyyksinä, vaikka ne ovat tietyn kulttuurin tai yhteisön tietoisia tai tiedostamattomia toimintatapoja. Kukin toimija hahmottaa todellisuutta niin kielen kuin omien tulkintojensa kautta. Ellei yhteistä kieltä tai käsitteistöä ole, ei jaettua käsitystä tulkinnoille voi syntyä. Sosiaalisessa konstruktionismissa valmiina olemassa olevat totuuden ja tiedon rakenteet tulevat kyseenalaistetuiksi. (Burr 1995, 9-14)

Sosiaalisen konstruktionismin perusajatuksia voidaan tiivistää seuraavalla tavalla (Burr 1995, mukaillen):

1. Kriittinen suhtautuminen itsestään selvänä pidettyyn tietoon. Asiat jotka nyt vaikuttavat itsestään selviltä voisivat olla toisin.
2. Tieto on historiallisesti ja kulttuurisesti määrittynyttä. Tieto rakentuu jokaisen omien tulkintojen kautta eikä näin ollen suoraan kuvaa olemassa olevaa todellisuutta.
3. Tieto syntyy sosiaalisissa prosesseissa. ”Totuus” on se, minkä ihmiset tunnistavat ja tunnustavat ”totuudeksi”.
4. Tieto ja sosiaalinen toiminta on yhteen kietoutunutta.

Kun todellisuus nähdään sosiaalisen vuorovaikutuksen ja kielen kautta rakentuvaksi, niin se määrittää todellisuudesta luodun tiedon kuvaa. Näin ollen sosiaalisen konstruktionismin kautta luotu kuva totuudesta on luotu tietystä perspektiivistä ja tiettyä sosiaalista tilannetta varten. Tämä merkitsee, ettei ole olemassa totuutta joka määrittäisi tietynlaiseksi ihmisistä riippumatta. Sen sijaan kuvaukset todellisuudesta muotoutuvat ihmisten välisissä sosiaalisissa prosesseissa, joissa kielellä, käsitteillä, kategorioilla sekä muunlaisilla representaation muodoilla on keskeinen merkitys. Todellisuuden ymmärtäminen tietynlaisena ja tähän ymmärrykseen liittyvien elämismuotojen ja traditioiden ylläpitäminen edellyttävät siten jatkuvaa ihmisten välistä merkitysten jakamista ja muodostamista. (Burr 1995, 4-5)

Yhteistä, yleisesti hyväksyttävää todellisuutta tai kuvausta tuosta todellisuudesta muodostaessamme, sosiaalisilla prosesseilla on merkittävä tehtävä. Tuon todellisuuden määrittelyssä suuri merkitys on myös sillä miten aika ja paikka käsitetään, koska erilaiset näkökulmat vaikuttavat todellisuutemme muodostumiseen.

5.2. Käsitys ajasta ja paikasta

Ajan ja paikan käsitykset vaihtelevat kulttuurista toiseen. Ajan ja paikan hahmottamisen tavat muodostavat kulttuuriin sisäänrakennetun tavan, jota ihmiset usein tiedostamattaan noudattavat. (Ollila 2000, 13) Yleisimmin aikakäsitykset erotetaan sykliseen ja lineaariseen. Tiivistetysti voidaan sanoa, että lineaarista aikakäsitystä leimaa muutos kun taas syklisessä aikakäsityksessä ovat läsnä jatkuvuus, pysyvyys ja toisto. Lineaarinen aikakäsitys liitetään usein länsimaiseen ja luonnontieteelliseen maailmankuvaan, jossa aika

ja paikka ovat tarkoin määriteltyjä. Yhteisöissä, joiden elämä nojaa luonnon kiertokulkuun ja ympäristön tarkkailuun vuodenaikojen mukaan, aikakäsitys on usein syklinen⁵.

Syklisessä aikakäsityksessä elämää jäsentävät säännölliset päivä- ja viikkorytmit, vuodenaikojen kiertokulku, vuosittaiset juhlat ja niihin liittyvät rituaalit. Syklisessä ajassa tehtävät toistuvat varsin samanlaisina ja ne tehdään pääosin sen vuoksi että se on nykyhetken kannalta välttämätöntä. (Ollila 2000, 48) Syklisessä maailmakuvassa asioilla ei ole alkua ja loppua vaan kaikki vaikuttaa kaikkeen. (Smith 2012, 44-60) Tämän alati jatkuvan kiertokulun mukaisesti tulevaisuuden kuvia hallitsee toisto. Asiat ovat jatkuneet ja tulevat jatkumaan tuon saman, ikuisuuksia kestäneen, kiertokulun mukaisesti.

Linearisessa aikakäsityksessä asioilla on alku ja loppu, minkä vuoksi siinä välissä tapahtuvat asiat ovat ainutkertaisia. (Kamppinen 2000, 13) Päinvastoin kuin syklisessä aikakäsityksessä, lineaarisessa aikakäsityksessä aika mielletään kuluvaksi ja katoavaksi eikä ajassa tapahtuvat asiat palaudu mihinkään. Kaikki on siis alati muuttuvaa.

Kulttuureissa, joissa vallitsee lineaarinen aikakäsitys, paikka käsitetään usein joksikin arkkitehtuuriseksi rakennelmaksi tai muuksi ihmisen vallan alle alistetuksi paikaksi. Yhteisöissä, jotka elävät kiinteässä yhteydessä luontoon, käsitys paikasta ei rajoitu ainoastaan arkkitehtuuriin rakennelmiin vaan paikkaan liittyy ajatus ihmisistä, minkä lisäksi paikkaan liitetään usein myös hyvin abstrakteja, syvällisiä, tasoja. (Keskitalo ym. 2013)

Sosiologi Doreen Massey (2008) kritisoi ajan ja paikan erottamista toisistaan. Hän esittää, ettei jokin tila tai paikka ole staattista ja neutraalia, ajasta riippumatonta. Sen sijaan aika ja paikka ovat hänen mukaansa tiiviisti sidoksissa toisiinsa. Massey'n (emt.) mukaan tila tai paikka eivät ole tasainen pinta tai yksittäinen paikka jossakin, vaan ne muodostuvat ajassa ollen siten läpeensä sosiaalista. Voitaisiin myös sanoa, että paikka muodostuu moninaisten tarinoiden ja tapahtumien seurauksena. Massey'n (2008) esittämää tulkintaa voisi soveltaa yhteisöihin, jotka elävät kiinteässä yhteydessä luontoon. Heidän maailmankuvaa luonnehditaan usein kokonaisvaltaiseksi maailmankuvaksi, jossa arvot ovat vahvasti läsnä. Kokonaisvaltaisuuden hermeneuttisella kehällä otetaan siis huomioon niin menneisyys, nykyisyys kuin tulevaisuus. (Keskitalo ym. 2013) Näin ollen asiat palautuvat

⁵ Syklinen ja lineaarinen aikakäsitys voivat myös sekoittua. Sen vuoksi on kyseenalaista onko minkään kulttuurin aikakäsitys yksin lineaarinen tai syklinen. Kyse on pikemminkin tietyn ajan korostuneisuudesta tietyn kulttuuripiirin sisällä. (ks. Kamppinen 2000, 14-15)

alkupisteeseen, jolloin aika tai paikka eivät katoa minnekään vaan kaikki vaikuttaa kaikkeen.

Aika ja paikka voidaan käsittää monella eri tavalla, mutta luontosuhteessa tapahtuneiden muutosten myötä erilaisia aika- ja paikkakäsityksiä on mahdollista muuttaa. Suomessa on jo pitkään eletty siirtymävaihetta teollisesta myöhäisteolliseen aikaan, jolloin raskaasta teollisuudesta ollaan siirtymässä palveluiden ja elämysten tarjoamiseen eikä talouskasvun näin ollen oleteta kuormittavan ympäristöä (Rannikko 2013, 229). Tämän vuoksi luonnonvarat eivät enää ole yksin aineellisen tuotannon resurssi vaan niitä suojellaan ja niiden kautta haetaan elämyksiä. Turvetuotantoa ja muiden luonnonvarojen käyttöä koskevassa yhteiskunnallisessa keskustelussa on havaittavissa, kuten Rannikko (2013) esittää, että luonnonvarojen käytön legitimitetistä aletaan keskustella, kun yhteiskunnan luontosuhteessa, siinä miten ymmärrämme maailmaa, on tapahtumassa muutoksia.

Luontosuhteen sekä erilaisten aika- ja paikkakäsitysten lisäksi maailmassa on niin poliittista, taloudellista kuin kulttuuristakin erilaisuutta. Tämän lisäksi ihmiset voivat olla eriarvoisessa asemassa suhteessa poliittiseen valtaan, suhteessa taloudellisiin resursseihin ja kulttuuri-identiteettejä määrittäviin tekijöihin. Entä tuoko tieto valtaa?

5.3. Diskurssien valta

Väitetään, että tieto on valtaa. Max Weberin mukaan valta merkitsee sitä, että yksilöllä on mahdollisuus toteuttaa omaa tahtoaan muiden vastustuksesta huolimatta. Weberin määrittelemä valta voidaan jakaa kolmeen erilaiseen valta-asemaan: perinteiseen, karismaattiseen ja rationaaliseen. Perinteinen valta oikeutetaan pitkien kulttuuriperinteiden vuoksi. Karismaattinen valta puolestaan henkilöityy johonkin ihmiseen ja saattaa pyrkiä perinteisen vallan muuttamiseen ja rationaalinen valta oikeutetaan erilaisten lakien ja asetusten avulla organisaatioissa ja valtioissa. Weber oli jo 1900-luvun alkupuolella sitä mieltä, että rationaalinen valta on syrjäyttämässä perinteisen vallan. (Giddens 2009, 989 Gerth ja Mills 1948 mukaan).

Michel Foucault'in (2005) määritelmä vallasta eroaa kuitenkin merkittävästi Weberin esittämästä. Foucault'in mukaan valta ei ole keskittynyt ainoastaan instituutioihin, kuten

organisaatioihin tai valtioon, vaan valta sisältyy kaikkeen sosiaaliseen toimintaan. Sen vuoksi valta on läsnä kaikessa ihmisten toiminnassa, niin kielellisessä kuin ei-kielellisessä.

Foucault (2005) esitti, että käytössä olevilla diskursseilla voidaan saavuttaa valtaa. Jokaisella on omat intressinsä, joiden mukaan maailmaa määritellään. Intressistä riippuen jonkin diskurssin valinta saattaa hyödyttää jotakin ihmistä tai ryhmää, kun taas toiselle se on epäsuotuisa. Todellisuuden merkityksellistämisen tavat eivät siis ole pysyviä, vaan muuttuvat ajan, paikan ja yhteyden mukaan (Pietikäinen ja Mäntynen 2009, 25-26). Se, jonka diskurssi nousee yleiseen käyttöön saa valtaa määrittellä todellisuutta jättäen toisten edut varjoonsa. Tämän vuoksi voidaan sanoa, että diskurssien käytöstä käydään jatkuvaa yhteiskunnallista kamppailua, valtataistelua.

Jotta valtaa, tässä tapauksessa määrittelyvaltaa, voidaan tutkia tässä tutkimuksessa käytetyn kriittisen diskurssianalyysin kautta, täytyy ensin ymmärtää sosiaalisen vallan luonne. Vasta sen jälkeen on mahdollista havaita miten diskursseilla voidaan joko lisätä tai vähentää tuota valtaa.

Sosiaalinen valta perustuu hyvinvointiin, tuloihin, työpaikkaan tai arvonimeen. Toisaalta se voi riippua siitä, että kuuluuko johonkin ryhmään, millainen koulutustausta on ja minkälaista tietoa omaa. Sosiaaliseen valtaan sisältyy Foucault'in mainitsema hallintamahdollisuus, jonka avulla paremmassa asemassa olevat pyrkivät vaikuttamaan muihin, joko toiminnan tai mieleen vaikuttamisen keinoin. Täytyy myös huomata, kuten Weberkin esitti, että valta ja hallinta ovat usein institutionalisoituja, laillistettuja ja viranomaisten valvomaan. Usein valta on myös sosiaalisesti hyväksyttyä. Näin on myös turvetuotannossa, vaikka sosiaalinen hyväksyntä on viime aikojen keskusteluissa kyseenalaistettu. Myös media ja kirjallisuus saattavat osaltaan ideologisesti ylläpitää ja tuottaa valta-asetelmia.

Vallan hierarkia ilmenee sosiaalisen, poliittisen ja kulttuurisen hallinnan kautta, sillä joillakin toimijoilla ja ryhmittymillä on erityinen rooli asioiden suunnittelussa, päätöksenteossa sekä vaikutusvaltaa ihmisten välisiin suhteisiin ja erilaisten prosessien eteenpäin viemiseen. Toisaalta, kuten Van Dijk (1993) toteaa, niin valta ja hallinta perustuvat siihen, että toiset ovat etuoikeutetussa asemassa, mikä mahdollistaa keskusteluihin osallistumisen. Turvetuotantoon liittyvästä osallistumisen mahdollisuudesta puhuttaessa eri toimijoilla on mahdollisuus ottaa aiheeseen liittyen joko aktiivisempi tai passiivisempi rooli, joka riippuu käytettävissä olevista resursseista tai mielenkiinnosta.

Osallistumisen mahdollisuus ei kuitenkaan ole kaikille tasavertainen vaan yhteiskunnan luomat pelisäännöt luovat omat puitteensa. Kansalaiset valitsevat vaaleilla kansanedustajat edustamaan itseään eduskuntaan, virkamiehet tekevät kaikkia koskevia päätöksiä virastoissa ja yrityksissä yrityksen johto päättää asioista, joihin niin sanotuilla tavallisilla kansalaisilla tai työntekijöillä ei ole sanavaltaa. Kuitenkin mitä useampia diskursseja, genrejä, konteksteja ja mitä enemmän osallistujia, yleisöä tai mitä laajempia kokonaisuuksia tai tekstilajeja kykenee hallitsemaan sitä vaikutusvaltaisemman aseman pystyy saavuttamaan (Van Dijk 1993).

Valta voidaan nähdä hyvin monitahoisena sosiaalisena ilmiönä. Valta saattaa pakottaa ihmiset toimimaan tietyllä tavalla tietyssä tilanteessa, mutta toisaalta valta voi myös mahdollistaa monia asioita. Jonkun valta-aseman kasvaessa ei toisen valta-aseman tarvitse välttämättä heiketä, vaan kaikki osapuolet voivat hyötyä valtasuhteesta.

Sosiaalinen valta paikannetaan siis sosiaalisiin suhteisiin eikä yksilöiden henkilökohtaisen valta-aseman tarkasteluun. Sen vuoksi tutkiessani turvetuotantoon liittyvää sosiaalista valtaa, keskityn eri toimijoiden välisiin suhteisiin ja heidän muodostamaan suhteeseen turvetuotantoon liittyen. En näin ollen keskity kenenkään henkilökohtaiseen valta-asemaan.

Sosiaalisen vallan keskellä myös tieto on valtaa. Koska tutkimuksen tehtävänä on tuottaa tietoa, niin tutkimuksella tiedon tuottajana on oma merkityksensä todellisuuden rakentajana ja sosiaalisen vallan yhtenä toimijana.

5.3.1. Tutkimuksen valta

Tutkimuksen tehtävä on tuottaa tietoa, jolla on yhteiskunnallista merkitystä. Tutkimuksen tavoitteita saatetaan kuvata toteamalla, että tutkimuksen tehtävänä on kuvata, ymmärtää, analysoida, selittää ja tulkita tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä. Tämänkin tutkimuksen tavoitteena on tuottaa uusia näkökulmia, jäsenystapoja ja paljastaa ilmiöiden välisiä yhteyksiä. Konstruktionistisen teorian mukaisesti tutkimukset rakentavat ja tuottavat omalla toiminnallaan tutkittavaa todellisuutta. Näin ollen tutkimus ei ainoastaan kuvaa, ymmärrä tai selitä, vaan sillä on myös seurauksia, jotka saattaa muuttaa käsityksiä ja joilla on vaikuttavuutta (Pohjola 2007, 24).

Tutkija käyttää tutkimuksessaan sanoja, ilmaisuja ja käsitteitä jotka kantavat mukanaan tietynlaisia merkityksiä, kuten olemassa olevia ennakkoluuloja ja suhtautumistapoja jotakin ryhmää, ilmiötä tai toimintaa kohtaan. Tämän lisäksi saatetaan tehdä yleistys, jossa oletetaan, että tiettyyn ihmisryhmään kuuluvat ovat keskenään samankaltaisia. Tässä tutkimuksessa edellä mainittu tilanne on tiedostettu ja olen pyrkinyt mahdollisimman objektiiviseen suhtautumiseen, jotta turvetuotantoon liittyvät diskurssit pääsisivät oikealla tavalla kuuluviin ja ilmiöiden välinen yhteys tulisi esille. Olen myös kiinnittänyt huomiota siihen, että kaikkien mökkiläisten, vakituisten asukkaiden, kalastajien, turvetuottajien tai muiden elinkeinonharjoittajien ei oleteta ajattelevan, toimivan tai tuntevan asioista samalla tavalla.

Tutkimuksen tarkoitus ei ole pyrkiä selvittämään ainoaa oikeaa totuutta ihmisten havaitsemista ympäristömuutoksista ja siihen liittyvistä aiheista turvetuotantoon liittyen, vaan tuomaan esille yksi konstruktio aiheeseen liitettyihin diskursseihin perustuen.

Seuraavassa luvussa käsitellään tämän tutkimuksen todellisuutta, eli tutkimusmenetelmää, tutkimuskysymyksiä ja aineistonkeruuta sekä aineiston käsittelyä ja analyysiä.

6. TUTKIMUKSEN TODELLISUUS

Tutkimuksessani aineistonkeräysmenetelmänä käytettiin teemahaastattelua, jossa haastattelu kohdennetaan tiettyihin keskustelun ytimeen tuotaviin teemoihin. Tarkoituksena on ollut saavuttaa laajempi ymmärrys käynnissä olevasta turvekeskustelusta ja siihen vaikuttavista tekijöistä Saarijärven reitillä, Keski-Suomessa, haastatteleamalla paikallisia ihmisiä: mökkiläisiä, ammatti- ja harrastuskalastajia, matkailuyrittäjiä ja turvetuotantoon sidoksissa olevia ihmisiä. Aluksi haastateltavia on pyydetty esittelemään itsensä, minkä lisäksi heitä on pyydetty kertomaan suhteestaan lähiympäristöön lähiympäristön käyttötapojen ja alueella havaittujen muutosten kartoittamiseksi (ks. LIITE 2: Teemahaastattelun runko). Keskeisinä teemoina on käsitelty muuan muassa vesissä havaittuja muutoksia minkä lisäksi veden käyttöön liittyviä asioita on pohdittu. Haastatelluille henkilöille on annettu mahdollisuus tuoda aiheeseen liittyviä ajatuksiaan esille mahdollisimman vapaasti.

Teemahaastattelun luonteeseen kuuluu, että jokaisen ihmisen puheelle, yksilöllisille kokemuksille, ajatuksille, uskomuksille ja tunteille annetaan tilaa vaikka ennalta päätetyistä teemoista pyritään keskustelemaan kaikkien haastateltavien kanssa. Joidenkin kanssa tiettyjä teemoja käsitellään laajemmin ja toisia suppeammin. Tällä menetelmällä yksilöiden ääni tulee kuuluville jättäen tutkijan näkökulman pääosin sivuun. (Hirsjärvi ja Hurme 2010, 47)

Aineistoa olen analysoinut kriittisen diskurssianalyysin avulla hahmottaakseni mitä ihmiset ympäristömuutoksista kertovat ja millaista tuo tieto on. Kerron havaituista muutoksista ja tuon esille sen, miten tuo tieto on muodostunut. Toisin sanoen, erittelen havaittuja muutoksia ja tutkin onko tieto syntynyt laaja-alaisesta luonnon tarkkailusta. Entä onko tieto omiin havaintoihin ja kokemuksiin perustuvaa, ylisukupolvista, kuulopuheisiin perustuvaa toisen käden tietoa vai perustuuko tieto puhtaasti asiantuntijatietoon tai tieteelliseen tietoon? Analysoin lisäksi haastatteluissa esiin tulleet, havaitut ja todennetut, muutokset vesistöissä, kalakannoissa ja veden käyttömahdollisuuksissa, jotta nähdään kuinka havaitut muutokset vaikuttavat ihmisten elämään, vapaa-aikaan ja ammatinharjoittamiseen. Tämän lisäksi pyrin hahmottamaan miten käytössä olevat puhutavat joko vahvistavat tai murtavat olemassa olevia sosiaalisia valtarakenteita, joita turvetuotantoon liittyvät diskurssit

paljastavat. Voidaanko mahdollisesti havaittujen sosiaalisten valtarakenteiden perusteella kertoa jotain paikallisen tiedon määrittelyvallasta?

Tutkimuksen menetelmin etsin vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

Pääkysymys:

- Mitä paikalliset ihmiset tietävät ympäristön ja vesistön muutoksista?

Alakysymykset:

- Millaista on paikallisten ihmisten tieto ympäristömuutoksista?
- Miten ympäristömuutokset vaikuttavat ihmisten elämään?
- Millainen määrittelyvalta paikallisella tiedolla on?

Näiden kysymysten kautta päästään käsiksi siihen onko Saarijärven reitillä paikallista tietoa johon voi luottaa ja jota olisi mahdollista hyödyntää tulevaisuudessa. Myös havaitut muutokset ja muutosten mahdolliset vaikutukset jokapäiväiseen elämään selvitetään. Paikallisen tiedon määrittelyvaltaa tarkastellaan eri diskurssien kautta ja tuodaan esille millainen asema sillä on tieteellisen tiedon ja asiantuntijatiedon rinnalla.

6.1. Aineisto

Tutkimuksen haastateltavat valikoituivat mukaan sen perusteella kenellä oletettiin olevan parhainta tietoa käsiteltävästä aihepiiristä. Haastateltavat ovat ihmisiä, jotka liikkuvat paljon luonnossa esimerkiksi marjastaen, sienestäen, kalastaen tai työn puolesta. Olavi Niemi, mökkiläinen Uraisilta, oli yhteydessä Historian ja etnologian laitokselle kevättalvella 2012 ehdottaen mahdollista yhteistyötä paikallishavaintojen kartoittamiseksi. Tapasin Niemen eräässä seminaarissa ja kuulin hänen tekemästään ehdotuksesta, minkä jälkeen olin yhteydessä Historian ja etnologian laitokseen kertoen aikeistani tehdä

opinnäytetyötä turvetuotannon vesistövaikutusten paikallishavainnoista. Historian ja etnologian laitoksen opiskelijat tekivät maaliskuussa 2012 yhteensä kuusi teemahaastattelua, joiden haastattelurunkoa ja kysymyksenasettelua olin mukana rakentamassa. Itse seurasin elokuun 2012 ja tammikuun 2013 välisenä aikana tekemissäni kymmenessä haastattelussa samaa teemahaastattelun runkoa (ks. LIITE 2). Kaikkiaan, yhteensä kuuttatoista haastattelua on käytetty tämän opinnäytetyön aineistona. Olavi Niemeä ei haastateltu tähän tutkimukseen.

Haastatteluihin valikoitui henkilöitä alussa saatujen yhteystietojen lisäksi myös niin sanotun lumipalloejektin avulla. Seminaareissa ja muissa tapaamisissa käydessäni tapasin ihmisiä, jotka kertoivat havainnoineensa luontoa ja tunsivat oman ympäristönsä hyvin. Eräissä tapauksissa tapaamani henkilöt tiesivät jonkun, joka osaisi kertoa paikallisista asioista. Haastattelutyön edetessä tapasin lisää ihmisiä, jotka halusivat itse kertoa havainnoistaan tai tunsivat jonkun, joka osasi kertoa. Uusia haastateltavia löytyi, kun tutustuminen aiheeseen ja aihepiiriin kanssa eläviin ihmisiin oli alkanut. Tämä oli ensimmäinen merkittävä havainto siitä, että ihmiset halusivat tulla kuulluiksi.

Haastateltavina oli vesistöjen tilasta huolestuneita mökkiläisiä, alueen vakituksia asukkaita, ammattikalastajia ja turvetuotantoon sidoksissa olevia henkilöitä. Turvetuotantoon sidoksissa olevien henkilöiden haastattelut otin mukaan tutkimukseen, kun erään seminaarin kahvitauolla käydyn keskustelun avulla sain yhteyden kahteen yksityisen turvetuotannon parissa työskentelevään. Kysyin sittemmin myös Vapo Oy:ltä turvetuotantoalueen läheisyydessä asuvien turvetuottajien yhteystietoja. Niistä yhden kontaktin kautta päädyin tekemään haastattelun, johon osallistui Vapo Oy:lle työskentelevä turvetuottaja vaimonsa kanssa. Lasken vaimon mukaan turvetuotantoon sidoksissa olevana, koska myös hänellä oli arvokasta tietoa ja näkemyksiä asioista. Haastateltavien joukossa on myös yksi viranomainen, mutta hän kertoo tämän tutkimuksen yhteydessä omista havainnoistaan yksityishenkilönä, ei profession edustajana, minkä vuoksi luokittelin hänet paikalliseksi vakituiseksi asukkaaksi.

Haastattelut tehtiin pääasiassa haastateltavien kodeissa tai mökeillä, joskin muutamien haastattelujen tekopaikkana on ollut kahvila tai muu yleinen tila. Paikka, jossa haastattelu tehdään saattaa vaikuttaa siihen, mitä ja miten haastateltavat asioista kertovat. Haastattelu kokonaisuudessaan on myös vuorovaikutustilanne, johon monet seikat saattavat vaikuttaa. Esimerkiksi vieraan päästäminen omaan kotiin haastattelemaan tunteita herättävästä

aiheesta on jo itsessään merkittävä asia. Tehdyissä haastatteluissa haastattelupaikka pyrittiin kuitenkin valitsemaan siten, että se olisi mahdollisimman rauhallinen ja häiriötön.

Kuudestatoista teemahaastattelusta kolme on ryhmähaastattelua, viisi parihaastattelua ja kahdeksan yksilöhaastattelua. Haastateltavina oli yhteensä 25 eri ihmistä (TAULUKKO 1). Tähän haastatteluaineiston monimuotoisuuteen liittyy haasteita, jotka täytyy tiedostaa. (Ruusuvuori ym. 2010, 212) Yksilöhaastattelut poikkeavat ryhmähaastatteluista siinä määrin, että niiden yhtäaikainen käyttö tutkimuksessa edellyttää tutkijalta herkkyyttä tiedostaa aineistojen väliset erot (emt.). Siinä missä yksilöhaastattelut tyypillisesti keskittyvät haastateltavan henkilökohtaisiin näkemyksiin niin ryhmähaastattelun osallistujat joutuvat muodostamaan kollektiivisesti jaettua ymmärrystä yksilöllisistä kokemuksista, käsityksistä ja uskomuksista. Yksilöhaastatteluissa haastattelijan rooli vuorovaikutuksen ohjaajana ja säätelijänä saattaa olla suurempi kuin ryhmähaastatteluissa, minkä vuoksi tilanteeseen saattaa sisältyä myös jonkinlaista vuorovaikutusta säätelevää hierarkkisuutta. Ryhmähaastatteluissa haastattelijan rooli on yleensä vähäisempi, mikä mahdollistaa osallistujien välisen vuorovaikutuksen ja yhteistyönä tapahtuvan tiedon tuottamisen prosessin tutkimisen. (Ruusuvuori ym. 2010, 215)

TAULUKKO 1. Tutkimuksessa käytetyn haastatteluaineiston kuvaus.

Aineiston kuvaus	Haastateltavien luokittelu
Ryhmä- tai parihaastattelu, 8 kpl Yksilöhaastattelu, 8 kpl <i>Haastatteluja yhteensä, 16 kpl</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Mökkiläisiä (7) • Turvetuotantoon sidoksissa olevia (4) • Ammattikalastajia (2) • Matkailuyrittäjä (1) • Vakituksia asukkaita (11)
Mökkiläisiä, 7 kpl Vakituksia asukkaita, 18 kpl <i>Haastateltuja yhteensä, 25 kpl</i>	

Olen haastatteluita analysoidessani pyrkinyt tiedostamaan erilaisten haastattelutilanteiden vaikutukset eri diskursseihin. En kuitenkaan tässä tutkimuksessa keskity haastattelutilanteiden vuorovaikutusprosessien analysointiin sen tarkemmin vaan havaittujen ympäristömuutosten dokumentoimiseen ja analysointiin, sekä siihen miten noista muutoksista puhutaan. Ryhmähaastatteluistakin on mahdollista kerätä yksilön omia havaintoja asioista ja ryhmän muiden jäsenten huomioid saattavat tuoda lisää muistikuvia ja tietoa asiasta. Yksilöhaastatteluissa tiedon muodostus jää ainoastaan haastateltavan omiin

kuvauksiin jotka mahdollisesti tarkentuvat haastattelijan tekemien kysymysten tai kommenttien avulla. Tämän vuoksi en analyysissäni jaottele haastatteluita eri aineistoiksi yksilö- tai ryhmähaastatteluiden perusteella, mutta otan tarvittaessa huomioon haastattelijan tai haastateltavien vaikutuksen argumentaatioon, käsitteellistämiseen, todellisuuden hahmottamiseen, eli tiedon muodostumiseen yleisesti.

6.2. Aineiston käsittely ja analyysi

Kaikki haastattelut nauhoitettiin digitaalisilla nauhureilla ja haastattelujen nauhoitukset litteroitiin eli puhe kirjoitettiin tekstiksi ja tallennettiin tekstitiedostoina. Haastattelujen litteraatiot, niin itse tekemäni kuin historian ja etnologian laitoksen opiskelijoiden tekemät, lähetin haastatteluun osallistuneille kommentointia ja mahdollisia korjauksia varten. Muutamiin haastatteluihin tehtiinkin tämän seurauksena tarkennuksia varsinaisen haastattelun jälkeen. Kaikki keräämäni aineisto on haastateltavien luvalla taltioitu ja tässä esitetty. Heillä on myös kaikki oikeudet esittämäänsä tietoon ja aineiston käyttöön. Historian ja etnologian laitoksen opiskelijoiden tekemät haastattelut on tallennettu Yhteiskuntatieteelliseen tietokantaan ja minun tekemät haastattelut on tallennettu henkilökohtaiseen tietokantaani, josta ne ovat tarvittaessa saatavilla.

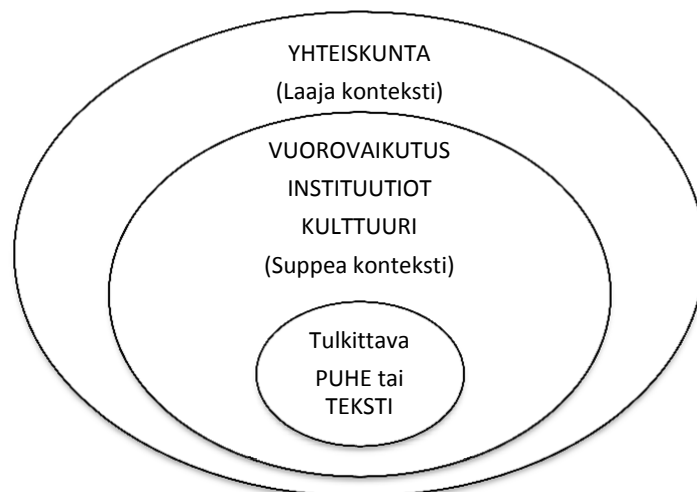
Haastateltavat, kahta lukuun ottamatta, antoivat luvan esittää havaintonsa ja tietonsa omalla nimellään. Olen kuitenkin itse valinnut olla käyttämättä haastateltujen henkilöiden nimiä tässä tutkimuksessa koska koin, että anonymiteetti sallii ihmisten puhua havainnoistaan, käsityksistään ja tuntemuksistaan vapaasti tulevaisuudessakin. En myöskään halua tutkimukseni tuomalla tulkinnalla vääristää kenenkään sanomisia vaan haluan liittää ne osaksi suurempaa todellisuutta tarttuessani diskurssien takana oleviin oletuksiin ja itsestäänselvyyksiin, jotka ovat muovanneet käsityksiämme asioista. Näin tämäkin tutkimus voidaan nähdä yhdenlaisena kuvauksena todellisuudestamme, ei kuvauksena yksittäisten ihmisten todellisuudesta tai tiedosta.

Anonymiteetin vuoksi koodasin litteroidut haastattelut satunnaisesti kodeilla H1-H16, joita käytän tässä tutkimuksessa esiintyvien lainausten yhteydessä. Jos haastattelu on ollut ryhmähaastattelu, niin haastateltavat on lisäksi koodattu kirjaimin a, b, c, d tai e.

Haastattelijaan, eli tutkijaan viitataan lainauksissa mainitsemalla ”tutkija”, jotta tekstin lukeminen pysyy selkeänä eikä tutkijan kommentit sekoitu haastateltavien kommentteihin.

Alussa tein aineistolle sisällönanalyysiä, jonka avulla etsin yhtäläisyyksiä ja eroja teksteistä jo litterointivaiheessa ja luokittelin aineistoa tiettyjen teemojen alle. Sisällönanalyysin avulla jaottelin aineiston teemoittain, jolloin havaitsin kuuden eri diskurssin hallitsevan sisältöä. Näiden diskurssien nimissä on esitetty totuuksia, joiden avulla sosiaalista todellisuutta on rakennettu. Tässä tutkimuksessa käsitellyt diskurssit ovat: maankäyttö, havainnot, arvot, mittaukset ja todistamisen taakka, turvetuotannon oikeutus ja tulevaisuus.

Kuuntelin haastatteluja myös uudelleen analyysintekovaiheessa saadakseni parhaan mahdollisen käsityksen siitä mitä sanottiin ja miten asiat ilmaistiin haastattelutilanteessa. Varsinaisen analyysin tein kriittistä diskurssianalyysiä käyttäen tutkiakseni miten sosiaalinen todellisuus rakentuu kielenkäytössä (Pietikäinen ja Mäntynen 2009, 11-15). Kielenkäyttö on siis kielellisen toiminnan lisäksi sosiaalista toimintaa, jota tutkimalla voidaan oppia niin ympäröivästä yhteiskunnasta, kulttuurista kuin ajasta tai paikasta. (emt. 13)

KAAVIO 4. Tutkimuksessa käytetyt tulkintakontekstit (Pietikäinen ja Mäntynen 2009).

Diskurssianalyysissä, jossa aineistona on haastatteluita, on olennaista havaita että haastattelun välittämä tieto on kontekstuaalista eli tilannesidonnaista kuvausta siinä hetkessä käsitellyistä asioista. Haastattelutilanteessa luodut kuvaukset ja tieto todellisuudesta ovat haastattelijan ja haastateltujen yhteistyössä, vuorovaikutuksen ansiosta, synnyttämiä. Sen vuoksi myös haastattelijan puhe ja toiminta, on erottamaton osa analyysiä. (Pietilä 2010, 214)

Tutkimuksessani käytetyt tulkintakontekstit voidaan jakaa kolmeen ulottuvuuteen: laajaan yhteiskunnalliseen kontekstiin, suppeampaan kontekstiin, joka on liitettävissä sen hetkiseen vuorovaikutustilanteeseen, institutionaaliseen kontekstiin tai kulttuurisiin tekijöihin ja suppeimpaan ainoastaan tiettyä puhetta tai tekstiä tulkitsevaan kontekstiin. Nämä ulottuvuudet on esitetty kaaviossa (KAAVIO 4). Diskurssien avulla voidaan samanaikaisesti viitata useisiin eri ulottuvuuksiin. (Pietikäinen ja Mäntynen 2009)

6.3. Diskurssianalyttinen lähestymistapa

Diskurssianalyttinen tutkimus pyrkii vuoropuheluun olemassa olevan keskustelun kanssa. (Jokinen ym. 1999, 85) Tarkoitukseni on siis lisätä uusi puheenvuoro puheenvuorojen ketjuun eikä pyrkiä lopettamaan keskustelua tarjoamalla kaiken kattavaa selitystä tämän hetken todellisuudelle.

Diskurssitutkimus tarkastelee kielenkäytön ja sosiaalisen toiminnan välistä suhdetta. Diskurssien tutkija on kiinnostunut siitä miten kieli vaikuttaa maailmaan ja maailma kieleen. Kieliasultaan samanlaisella sanalla tai lauseella voidaan ilmaista erilaisia asioita riippuen asiayhteydestä ja esitystavasta. Samasta asiasta voidaan siis perustellusti puhua monella eri tapaa, monin eri diskurssein, emmekä voi sanoa onko jokin väittämä toista parempi tai totuudenmukaisempi. Konteksti, kuten asiayhteys, vuorovaikutustilanne, toimintaympäristö tai esimerkiksi yhteiskunnallinen tila, vaikuttaa siihen miten jonkin asia ymmärretään. (Pietikäinen ja Mäntynen 2009, 28-37)

Diskurssianalyysiin on monta teoreettista lähestymistapaa ja jopa tyypillisiä tai suositelluimpia aineistomuotoja (Howarth 2000, Pietikäinen ja Mäntynen 2009). Kaikille

lähestymistavoille on kuitenkin yhteistä kiinnostus ihmisten väliseen vuorovaikutukseen, kirjoitettuun ja puhuttuun kieleen sekä systemaattinen analyysi toistuvien (tai puuttuvien) diskurssien merkityksestä (Howarth 2000, Nikander 2008, 2011).

Tässä tutkimuksessa käytän kriittistä diskurssianalyysiä, joka ei keskity ainoastaan puhuttuun tai kirjoitettuun kieleen vaan pykii katsomaan asioita sosiaalisten rakenteiden ja prosessien kautta, mihin yksittäiset ihmiset tai ryhmät, sosiaalisina historiallisina subjekteina, luovat merkityksiä tekstin kautta. (Fairclough 1993) Sen vuoksi kriittisen diskurssianalyysin voidaan katsoa sisältävän kolme ulottuvuutta, joihin kuuluu: valta, historiallisuus ja ideologia. (Wodak 2001, 3) Kriittinen diskurssianalyysi siis olettaa, että on olemassa joitakin alistussuhteita, joiden olemassaolo pyritään näyttämään tutkimalla kielellisiä käytäntöjä joiden avulla näitä suhteita ylläpidetään ja oikeutetaan. (Jokinen ym. 1999, 86)

Yleisesti ottaen käsitämme asiat sellaisina kuin käsitämme koska niin niistä yleisesti puhutaan. Tuo puhe ja ajattelu otetaan yleensä itsestäänselvyytenä, joten kriittinen diskurssianalyysi saattaa auttaa meitä näkemään yhteyden niiden asioiden välillä joista puhumme itsestäänselvyyksinä ja miten ne muovaavat ajatteluamme. Toisaalta, kuten kriittiset teoreetikot Habermas, Gramsci tai Althusser ovat asian esittäneet, niin kriittinen diskurssianalyysi tutkii tiettyjen ideologioiden esiintyvyyttä tai niiden harjoittamista erilaisissa kommunikointitilanteissa. (Lock ja Strong 2010, 276) Toisin sanoen, diskurssianalyysin avulla voidaan tutkia miten kieli ruokkii sosiaalisia valtasuhteita.

Diskurssianalyysiä voi käyttää niin litteroidun puheen, kirjoitetun tekstin kuin kuvien analysointiin. Sosiaalitieteilijät ovat alkaneet kyseenalaistaa haastatteluaineiston käyttöä diskurssianalyysissä, koska haastattelumateriaalin väitetään olevan tutkijasta riippuvaista, keinotekoisia ja puutteellista. (Nikander 2011) Toiset pitävät tutkijasta riippumatonta aineistoa, kuten lehtikirjoituksia tai yleisiä keskustelutilanteita, eli kaikkea mikä syntyisi vaikka tutkijaa ei olisi olemassakaan, luotettavampana kuin tutkijan tekemiä haastatteluita. Itse koen, että vaikka haastatteluja ei olisi syntynyt ilman tutkijan aloitetta ja johdantoa aiheesta keskustelemiseen, ihmisten mielipiteet, asioista tietäminen tai havainnot eivät synny siinä tilanteessa, vaan ovat syntyneet aikojen saatossa ennen tutkijan vaikutusta. Haastattelut ovat kuitenkin erityisiä kohtaamisia, johon vaikuttavat sekä haastateltavan että haastattelijan persoona, kuten myös esitetyt kysymykset. Jokin asia saattaa jäädä myös huomioimatta, koska haastattelutilanteet ovat usein ajaltaan rajallisia ja ihmisten väliset

kohtaamiset ja kommunikointi saattavat olla hyvin erilaisia. Ihmiset kuvailevat tapahtumia ja kokemuksiaan, omia toimiaan ja mielipiteitään sekä tuntojaan tietyssä ajallisessa ja paikallisessa kontekstissa. Olen kuitenkin Nikanderin (emt.) kanssa samaa mieltä siitä, että keskustelua erilaisten metodologisten valintojen ja erilaisten aineistojen vahvuuksista ja haasteista diskurssianalyysiin liittyen on hyvä käydä, koska tällä tavoin saadaan ideoita ja ajatuksia vaihdettua sekä rikastetaan eri osapuolten näkemyksiä.

Seuraavassa luvussa käsittelen tämän tutkimuksen analyysivaiheen keskittymällä turvetuotannon vesistövaikutuksiin liitettyihin keskeisiin diskursseihin, joiden avulla yhdenlainen totuus asioista on pyritty tuomaan esille. Käsiteltävinä ovat maankäyttö, havainnot, arvot, mittaukset ja todistamisen taakka, turvetuotannon oikeutus ja tulevaisuus.

7. TURVETUOTANNON VESISTÖVAIKUTUKSIIN LIITETYT DISKURSSIT

Tutkimuksen lähtökohtana oli keskittyä lähinnä vesistövaikutuksista käytyihin diskursseihin. Haastattelujen edetessä havaitsin pian aiheeseen liitettyjen diskurssien koskevan monia muitakin asioita kuin pelkkiä vesistövaikutuksia. Laajassa kontekstissa, kansallisella tasolla, turvetuotannon diskursseissa korostetaan yleisesti energiaomavaraisuutta, kotimaisuutta, huoltovarmuutta ja paikallista työllistävyyttä. Paikallistasolla diskursseissa korostuvat vahvasti havaitut ympäristövaikutukset, vaikutusten seuranta ja valvonta, muutosten nostattamat tunteet, poliittinen tahtotila, toiminnan kannattavuuden kyseenalaistus sekä toimintojen kokonaisvaltaiset ja pitkäaikaiset vaikutukset. Lisäksi erilaiset arvot toisistaan eroavine näkökantoineen luovat monipuolisuutta kaikkiin näihin diskursseihin.

Useassa eri diskurssissa painotettiin asioiden kokonaisvaltaisuutta. Myös monet haastateltavista käyttivät sanaa ”kokonaisvaltaisuus”, minkä vuoksi olen myös ottanut kyseisen käsitteen mukaan tähän tutkimukseen. Kokonaisvaltaisuus käsitetään tässä monen eri asian ja yhteisvaikutusten huomioon ottamisena. Toisaalta kokonaisvaltaisuudella viitataan myös siihen, että asioilla ei ole alkua ja loppua vaan kaikki vaikuttaa kaikkeen. (ks. Smith 2012, 44-60) Kokonaisvaltaisuudessa jatkuvuus ja pysyvyys ovat läsnä.

Analyysin aluksi kuvaan diskurssien yleisiä piirteitä ja sisältöä, minkä jälkeen siirryn kuvaamaan diskurssia tarkemmin. Nostan esille valikoituja haastatteluesimerkkejä syvällisempää tulkintaa varten. Tällä tavoin luon kuvan tässä tutkimuksessa käyttämäni haastattelujen sisällöstä ja tuon samalla esille kriittiseen diskurssianalyysiin pohjautuvan tulkinnan meneillään olevasta turvekeskustelusta ja paikallisesta tiedosta.

Tutkimuksessa haastateltiin ihmisiä, jotka kaikki ovat ”paikallisia ihmisiä”. Eli he tuntevat alueen, jossa elävät tai viettävät paljon aikaa vapaa-aikanaan. Selvyiden ja erilaisten näkökantojen vuoksi jaon haastateltavat toimintatapojen mukaisesti ”vastustajiin” ja ”puolustajiin” tehdäkseen jaon ympäristön tilasta huolestuneiden kansalaisten, jotka eivät ole sidoksissa turvetuotantoon ja turvetuotantoon sidoksissa olevien välille. Tämä ei tarkoita sitä, etteivätkö puolustajat voisi myös olla huolestuneita ympäristön tilasta tai etteivätkö vastustajat voisi myös kannattaa turvetuotannon jatkamista. Haluan tällä jaolla

ainoastaan selkeyttää tässä tutkimuksessa sitä, miten turvetuotannosta ja ympäristöstä puhutaan. Eri osapuolten tulkinta toiminnan toteutuksesta ja käytännöistä sekä näkemys eri arvojen hierarkiasta eroavat. Puolustajiin luen tässä yhteydessä myös muut turvetuotantoon sidoksissa olevat ja turvetuotannon kannattajat joita ei tässä tutkimukseen ole haastateltu. Tekstissä saatan käyttää puolustajista myös nimeä ”turvetuottaja” tai ”turvetuotantoon sidoksissa oleva” parantaakseni tekstin luettavuutta ja ymmärrettävyyttä. Samoin vastustajiin saatan viitata ”mökkiläisinä”, ”vakituksina asukkaina” tai muulla sopivalla termillä.

Kertoessaan havaitsemistaan muutoksista haastateltavat usein kuvailevat veden tai rannan muuttuneen ”höttöiseksi”. Olen tutkimuksessani käyttänyt tuota sanaa ”höttö”, koska olen todennut sen luovan selkeän kuvan siitä, mitä ihmiset kertovat havainneensa. Höttö voidaan määritellä heikosti laskeutuvana aineksena, joka ei muodosta tiivistä sedimenttiä järven pohjaan kuten esimerkiksi savi tai hiekka. Tällainen aines lähtee helposti liikkeelle esimerkiksi järven pohjasta, jolloin se voi kulkeutua rannoille tai vesistöissä eteenpäin. Kuvailujen perusteella voitaisiin puhua tieteellisemmin myös flokkuloituneesta eli löyhästi toisiinsa takertuneesta, hiutalemaisesta orgaanisesta aineksesta, joka ei sedimentoidu eli laskeudu esimerkiksi järven pohjaan vaan lähtee helposti liikkeelle rakenteensa vuoksi.

7.1. Maankäyttö

Maankäytön diskurssi korostaa vahvasti kaikkia ihmistoiminnan aiheuttamia vaikutuksia. Ennen haastatteluiden aloittamista haastateltaville kerrottiin haastatteluiden koskevan turvetuotantoa ja turvetuotannon vaikutuksia. Tästä huolimatta haastateltavat toivat itse esille myös maankäytöllisten toimien kokonaisvaltaisuuden ja yhteisvaikutukset. Vaikka turvetuotannon asemaa ympäristömuutosten aiheuttajana pohdittiin useassa haastattelussa, niin mitään toimijaa ei yksin syytetty muutosten aiheuttamisesta vaan yhteisvaikutuksia korostettiin.

Maankäytön diskurssissa keskityttiin erityisesti ojituksiin, joita on käytetty ja käytetään edelleen niin maa- ja metsätaloudessa kuin turvetuotannossa, jotta suo- ja turvemaita saadaan kuivatettua ihmisen toiminnalle suotuisaan ja tuottavaan käyttöön. Ojitusten aiheuttamat muutokset suon luonnollisessa tilassa ja tuon luonnontilan merkitys koko vesistön tasapainolle mietitytti monia. Ojitusten vuoksi myös ojitettujen alueiden virkistyskäytön kerrottiin estyneen lähes täysin, koska kulkeminen alueella ojitusten jälkeen vaikeutuu ja alueen kasvillisuus muuttuu tai häviää kokonaan. Suurimpana ongelmana pidettiin ojitusten aiheuttamia vesistövaikutuksia, joiden todettiin näkyvän vasta vuosien tai vuosikymmenten kuluttua jo tehdyistä ojituksista.

Alustavassa analyysissä tulin siihen lopputulokseen, että maankäytön diskurssissa keskitytään kaikenlaisen maanmuokkauksen ja ojitusten aiheuttamiin negatiivisiin yhteisvaikutuksiin. Tarkemman luennan seurauksena ymmärsin, että erityisesti vastustajien puheenvuoroissa kyse oli eri toimien oikeutuksesta ja siitä olemmeko oppineet mitään menneistä.

7.1.1. Ojitukset

Ennen nykyisiä vaatimuksia jätevesien käsittelystä kaikki likavedet johdettiin suoraan järveen ja lisäksi suomaiden kuivaamiseksi tehdyt ojat oli kaivettu suoraan järveen ilman minkäänlaisia vedenpidätysrakenteita, jotka poistaisivat osan kiintoaineksesta ennen järveen pääsyään. Isojen ojitusten jälkeen, 60-luvun vaihteessa, järvien tilan todettiin huononevan, kalojen ja rapujen kuolevan, mutta havaintojen mukaan asia korjaantui noin

kymmenessä vuodessa. Haastattelussa korostui näkemys, että vanhoista virheistä tulisi oppia, minkä vuoksi uusia kunnostusojituksia kritisoitiin. Vesistöihin kohdistuneiden haittojen lisäksi ojitukset ovat aiheuttaneet harmia myös marjastajille, joilta ovat hyvät lakkasuot hävinneet.

Ojituksista alettiin yleensä puhua sen jälkeen kun haastateltavilta kysyttiin havainnoista vesistöjen muutoksista ja muutosten alkamisesta. Haastateltavat sijoittivat havainnot ojituksista 60-luvulle, jolloin moni muistaa nähneensä isoja työkoneita, kulkukelvotonta maastoa ja veden likaantumista. Toisaalta puhuttiin järvien vedenpinnan säännöstelystä, maatalouden mahdollisista vaikutuksista eikä näin ollen turvetuotantoa tai mitään yksittäistä toimijaa yksinään asetettu kritiikin kohteeksi. Pikemminkin ihmeteltiin Suomessa vallalla olevaa käytäntöä, jossa alueen eri käyttömuotojen yhteisvaikutuksia ja niistä aiheutuvia seuraamuksia ei oteta huomioon.

Metsäojitusten todellista kannattavuutta ja siihen liitettyä tukipolitiikkaa ihmeteltiin myös, koska oltiin havaittu, että metsä kasvaa ojituksista huolimatta huonosti ja se heikentää alueen muita käyttömahdollisuuksia huomattavasti. Ojitusten jälkeen alueella liikkuminen on lähes mahdotonta, koska ojat ovat syviä ja leveitä, minkä lisäksi ojitukset ovat pilanneet monet marjastus- ja sienestyspaikat sekä alueen luontoarvot. Kaiken kaikkiaan ojituksia pidettiin *”turhanpäiväisenä luonnon raiskaamisena”* (H18a) ja arveltiin, että yhteiskuntamme *”joka muutenkin on tiukoilla rahojensa kanssa”* (H18b) voisi käyttää rahoja hyödyllisemmin kuin metsiä ojittamalla.

Vaikka osa haastateltavista oli havainnut ojitusten vaikutukset rantojen likaantumisenä jo 60-luvulla, toiset eivät havaitsemistaan kalakuolemista, rapukannan katoamisesta tai toteamastaan lahnankudun epäonnistumisesta huolimatta ymmärtäneet silloisten ojitusten todellisia, pitkäaikaisia, vaikutuksia, koska nuo mainitut muutokset eivät tuntuneet olevan pysyviä. Kalakannat tuntuivat elyvän eikä vedenlaadussa silloin tuntunut olevan mitään vikaa, sillä käytettiin sitä pyykkien pesuun, talousvetenä eivätkä puuvillaverkotkaan mainittavammin likaantuneet.

Vasta kun isoja turvesoita avattiin tuotantoon saman vesistön lähellä, niin havaittiin että lohensasvattamosta kuolivat lohet ja toisinaan alkoi uudessa iho likaantua. Havaittiin, että vaikutukset voivat olla vakavia. Kerrottiin myös, että ojituksista johtuen vedet tulevat järviin sykäyksittäin. Tämän ilmiön arveltiin johtuvan siitä, että suot eivät ojitusten vuoksi pidätä vettä kuten ennen. Samoin sanottiin, että virtaamat ovat äärevöityneet ja tulvahuiput

lisääntyneet, kuten myös sääilmiöihin liittyvät kuivat kaudet. Näin ollen tultiin siihen johtopäätökseen, että jos suot pidättäisivät vettä niin kuin ennen, niin virtaamahuippuja ei tulisi eikä maa-ainestakaan lähtisi niin paljon liikkeelle, jolloin humusmäärät vesistöissä vähenisivät.

7.1.2. Turvetuotanto

Turvetuotantoa pidetään vastustajien keskuudessa vesistöjen pilaajana, josta on suurta haittaa muulle elinkeinotoiminnalle ja virkistyskäytölle. Haastatteluissa tulee vahvasti esille se, että vesistöjen pilaaminen täytyy saada loppumaan. Toisaalta, turvetuotantoon sidoksissa olevien puolustajien näkökulmasta ympäristönsuojelutoimet jo lähes haittaavat tuottavaa toimintaa. Useassa puheenvuorossa toivottiin turvetuotannon lopettamista negatiivisten, kauas alajuoksulla havaittavien vesistövaikutusten vuoksi, mutta näkökantaa saatettiin muuttaa jo seuraavassa virkkeessä haastattelijan kysyttyä, että mikä on mielipiteesi asiasta jos päästöt saadaan kuriin? Haastateltavat saattoivat myös itse jatkaa virkettä toteamalla, että toisaalta jos vesiensuojelurakenteet ovat kunnossa niin sitten hän hyväksyy asian. Näin tulee näkyväksi se, että varmaa kantaa turvetuotannon jatkamisen tai lopettamisen suhteen ei välttämättä ole, minkä vuoksi kaikkien turvetuotantoa kritisoivien tarkoitus ei ole saada koko turvetuotantoa loppumaan vaan kiinnittää huomio vesistöjen kuntoon. Turvetuotannon todettiin lisäksi olevan iso ja tärkeä työllistäjä, minkä vuoksi sitä todettiin tarvittavan.

Haastatteluissa käytyjen puheenvuorojen kautta tulee näkyville, että varmaa suhtautumistapaa turvetuotantoon ei välttämättä ole päätetty. Negatiivisista vaikutuksista ollaan puolustajien keskuudessa yksimielisiä, mutta tuottajat, eli puolustajat puolustavat ja oikeuttavat toimintaansa yhteiskunnallisen tahtotilan, kotimaisuuden ja työllistävyyden kautta. Turvetuottaja myöntää, että turvetuotannon vaikutus järvissä näkyy, kun oikeasta paikasta katsoo, mutta samalla muistuttaa, että myös metsäojitusten vaikutus on selkeä ja metsäojitus on alkanut jo paljon ennen turvetuotantoa. Hän myös kertoo, että turvetuotannon vesiensuojelutoimet ja valvonta on nykyään sellaista, että ympäristön pilaamista ei enää pääse tapahtumaan. Pahimmillaan turvetuotannon negatiiviset ympäristövaikutukset olivat hänen mukaansa kahdeksankymmentä luvulla, minkä

seurauksena ihmisillä saattaa nykyäänkin olla väärä käsitys turvetuotannosta. Sen vuoksi hän toivottaa ihmiset tervetulleeksi tutustumaan tuotantoalueisiin avoimin mielin.

Puolustajien näkökulmasta vesistövaikutukset siis myönnetään, mutta huoli asian suhteen puuttuu. Puolustajien mielissä ovat toiveet suotuisista sääoloista ja pelko vähäisistä tuotantopäivistä sateisen sään vuoksi, huoli ympäristösuojelurakenteiden ja mittauksen kalleudesta ja työllistävyydestä sekä huoli siitä, että uusia tuotantolupia on yhä vaikeampi saada. Näkökulmat ja huolet ovat siis erilaisia.

Kokonaisuudessaan, kun tarkastellaan koko tutkimusaineistoa, niin havaitaan, kuten taulukossa 2 on esitetty, että 25:stä haastateltavasta vain kaksi vaati turvetuotannon täydellistä alasajoa ja lopettamista. Neljä kannattaa turvetuotannon jatkamista ja kuusi sallisi tuotannon jos vesistö päästöjä ei aiheudu. Yhdeksän turvetuotannon vastustajaa löytyi haastatelluista, mutta toisaalta haastatteluiden perusteella ei käy ilmi, että sallisivatko he tuotannon jos vesistö päästöjä ei aiheudu. Neljän haastatellun kanta ei selvinnyt. Tässä kohden täytyy kuitenkin huomioida, että mielipidettä turvetuotannon lopettamisesta tai jatkamisesta ei kysytty systemaattisesti kaikilta haastateltavilta, vaan taulukon 2 (TAULUKKO 2) tulokset poimittiin haastatteluissa käydyistä keskusteluista. Tämän vuoksi luotettavaa analyysia ei tästä asiasta voida tehdä, mutta suuntaa antava tulos on. Siitä käy ilmi, että kriittisestä kannastaan huolimatta ihmisiä ei voi luokitella suoraan vastustajien ryhmään kuuluvaksi vaan hän saattaa suhtautua kriittisesti esimerkiksi ainoastaan johonkin toimintatapaan, joka turvetuotantoon liittyy. Tästä huolimatta luokittelun myös nämä ”kriittisesti johonkin toimintatapaan” suhtautuvat ihmiset ”vastustajiin” tehdäkseni jaon turvetuotantoon sidoksissa oleviin, koska havaitsin näiden toimijoiden arvojen ja suhtautumisen tässä tutkimuksessa käsiteltäviin vesistövaikutuksiin olevan erilaisia.

TAULUKKO 2. Haastateltavien mielipiteet turvetuotannosta ja haastateltavien jaottelu tässä tutkimuksessa.

Jaottelu tässä tutkimuksessa	Mielipide turvetuotannosta	n=25 henkilöä	
”Puolustajat”	Puolesta	4	Yhteensä 10 ihmistä puoltaa turvetuotantoa jollakin tavalla.
”Vastustajat”	Puolesta, jos vesistö päästöjä ei aiheudu (ja valvonta on kunnossa)	6	
	Vastaan	2	Yhteensä 11 ihmistä vastustaa turvetuotantoa.
	Vastaan, mutta ei käy ilmi hyväksyykö jos vesistö päästöt ja valvonta hallinnassa	9	
	Ei selkeää kantaa	4	4 ihmisellä ei selkeää kantaa.

Monet haastateltavat kertovat sittäineensä itseään ymmärtämättömyydestään ja sinisilmäisyydestään, koska he ovat jossain elämänsä vaiheessa olleet mukana, tavalla tai toisella, metsäojituksissa tai turvetuotannossa ja ovat vasta myöhemmin käsittäneet mikä vaikutus maankäytöllisillä valinnoillamme on. He ovat vuosien saatossa todenneet, miten vaikutukset ovat tulleet näkyviksi vasta pitkän ajan kuluessa ja viimeisimpien vuosien aikana muutoksen todetaan olleen erityisen rajua.

Haastattelujen teon aikoihin turvetuotannosta käytiin vilkasta yhteiskunnallista keskustelua ja haastateltavat tiesivät haastattelujen liittyvän turvetuotannon vaikutuksista tehtyihin havaintoihin. Tästä johtuen olisi voinut olettaa, että maankäytön diskurssissa ihmiset toisivat vahvasti esille turvetuotantoon liittyvät toimet, mutta havaitsin, että maankäytön diskurssissa kritisoitiin vahvasti nykyihmisten toimintatapoja kokonaisuutena, mitä jopa piittaamattomuudeksi nimitettiin. Tällä tavoin puhe liitettiin yhteiskunnalliseen

kontekstiin, jossa pääkriittikin aiheena oli, että tutkimuksista ja puheista huolimatta Suomessa ei muuteta toimintatapoja vaikka uusin tieto antaisi aihetta näin tehdä. Vastuu piittaamattomuudesta tai epäluottamuksesta saatettiin vierittää myös valvonnan harteille toteamalla: *”ku se valvonta ei vaan taida oikein toimia.”* (H2) Näin viitattiin sekä yhteiskunnalliseen kontekstiin, joka antaa toiminnalle suuntaviivat että institutionaaliseen kontekstiin, joka on ajan saatossa muokannut toimintatapoja ja tehnyt joistakin asioista normeja, totuttuja tapoja, joita jopa huomaamatta noudatetaan. Valvonnan toimimattomuudessa oli haastattelujen perusteella kyse niin poliittisesta tahdosta, resurssien puutteesta kuin tavoista, joita noudatetaan kyseenalaistamatta. Vastustajat kokivat, että valvonnalla ei pystytä seuraamaan maankäytön aiheuttamia todellisia vaikutuksia. Lisäksi oltiin huolissaan siitä, mihin meidän ihmisten toiminta johtaa ja peräänkuulutettiin kokonaisvaltaisuutta, sillä huomioon täytyisi ottaa myös se, mitä jätämme perinnöksi tuleville sukupolville. Kuten eräs haastateltava asian ilmaisi:

” Ja sitte meillä on huoli tietenkin ku meillä on kuitenkin lastenlapsiakin että heillekin jäis sitten ihan puhdas vesi.” (H18a)

Taloudellisen hyödyn tavoittelun ei koettu olevan merkityksellistä. Sen sijaan vaadittiin muidenkin arvojen huomioon ottamista ja kokonaisvaltaisen ajattelun omaksumista. Tässä ajattelussa tulisi ottaa huomioon tulevat sukupolvet, jatkuvuus ja huomioimaan se, että kaikki vaikuttaa kaikkeen.

7.2. Havainnot

Ihmiset kertovat järviin liittyvistä havainnoistaan käytännönläheisin esimerkein, joita olen koonnut taulukkoon 3 (TAULUKKO 3). Siihen ei ole koottu kaikkia mainittuja havaintoja, mutta se kuvaa esimerkillisesti muuttunutta tilannetta.

Havaintoja on tehty veden värin tummumisesta, vaikka tiedostettiin ja mainittiin, että alueen monet järvet ovat tummia jo luonnostaan. Rantojen kaisloittumisen lisääntymisestä kerrottiin, vaikka yleisesti arveltiin, että osa tehdyistä havainnoista saattoi johtua siitä, että asioihin oli alkanut kiinnittää enemmän huomiota ja alueella on tullut vietettyä enemmän aikaa luontoa tarkkaillen kuin ennen. Muutosten todettiin kuitenkin tapahtuneen kiihtyvällä tahdilla viimeisten viiden tai kymmenen vuoden aikana. Ihmiset raportoivat myös muutosten aiheuttamista kulttuurisista vaikutuksista, kuten veden tummumisen vuoksi loppuneen kuoreen lippoamisperinteen aiheuttamista muutoksista. Myös verkkojen kuraantumisesta, laitureiden ja veneiden limoittumista, kalakantojen muutoksista, veden käyttömahdollisuuksien heikentymisestä ja ”hötön” lisääntymisestä puhuttiin.

Järviin kohdistuneiden muutosten lisäksi haastateltavat kertoivat teerikannan vähenemisestä ja petoeläinten, kuten karhun lisääntymisestä alueella, mutta arvioivat, että maankäytöllisillä toimenpiteillä tai vesistön kunnolla ei näihin asioihin ole ollut yhteyttä. Myös turvetuottajat kertoivat vahvasta teerikannasta ja eläinten viihtymisestä ja lintujen pesinnästä myös turvetuotantoalueella. En kuitenkaan tässä tutkimuksessa keskity tähän aiheeseen enempää. En myöskään analysoi havaittuja muutoksia yksityiskohtaisesti vaan esitän tässä vain, että muutoksia on havaittu.

Kaikki tässä tutkimuksessa käsitellyt havaintojen diskurssiin liitetyt asiat ovat yhdistettävissä kontekstiin, jossa puhutaan niin kulttuurisista kuin vuorovaikutuksellisista asioista sekä myös yhteiskunnallisesta sääntelystä. Havaitut muutokset pakottavat ihmisiä muuttamaan toimintatapojaan. Vaihtoehtona on myös ennen käytössä olleiden tapojen hylkääminen. Diskurssista voidaan havaita muutosten aiheuttama huoli ja pelko tulevasta sekä suru, joka johtuu jo menetetyistä.

TAULUKKO 3. Havaintoja järviin liittyvistä muutoksista Saarijärven reitillä. Haastattelun numero (H1-H16) ja mahdollinen haastateltavan koodaus on merkitty sulkuihin kunkin havainnon perään (a, b, c, d).

KYYNÄMÖINEN, Uurainen	
Ennen	Nykyään
Vuonna 63 näki hyvin sukellella järvessä. (H1)	Vedessä ei enää näe sukellella samalla tavalla. Vesi huomattavasti tummempaa. (H1)
Isä kalasti Kyynämöisellä paljon katiskoilla ja verkoilla 60-luvulla. Ei likaantumista vaikka monta päivää vedessä. (H6b)	Nykyään hetkessä täynnä likaa katiskat ja verkot. (H6b)
Siika ja särki, muikku. Ei lahnaa n.1960-1980. 60-luvun alussa nuottaus yksi pyyntimuodoista. Ennen pyydystänyt rapuja. (H6b)	Kuha (kanta melko hyvä) ja pienet lahnat - istutettuja. Enää ei nuottausta. Rapukannasta ei tietoa. (H6b)
	Elpymistä rapukannassa havaittavissa. (H2)
	Kalasaaliit vähentynee. (H3b)
Vesi ei ole koskaan ollut kirkasta. 60-luvulla ojitukset, minkä seurauksena kottikärryillä kuljettivat turvetta pois rannasta, hiekan päältä. Rannasta poiskuljetettu aines koostumukseltaan melko paksua. (H6b)	Vesi ruskeaa. Nykyään turvetta rannoilla, mutta se on koostumukseltaan hienojakoisempaa ja levittäytynyt tasaisesti joka puolelle. (H6b)
20 vuotta sitten hiekkapohja. (H16b)	Nykyään samassa paikassa pehmoinen "höttöpohja". (H16b)
MAHLUJÄRVI, Saarijärvi	
Ennen	Nykyään
30 vuotta sitten Mahlujärvestä pystyi huoletta ottamaan saunassa käytettävät pesuvedet, laiturilta katsottaessa näkyi pohja ja vedessä seisossa varpaat. (H14)	Kesäkuun jälkeen vedessä paljon kiintoaineen muodossa olevaa humusta ("vesi oikein velloo") ja myös liukoista humusta on koska varpaat ei näy, kun seisoo vedessä. (H14)
	Keväällä ensimmäisten lehtien puhjetessa havaittu turvepölyä kellumassa tai turvelauttoja. (H4a,b)

KARANKAJÄRVI, Saarijärvi	
Ennen	Nykyään
<p>Verkot puhtaaksi huljauttamalla. Hyvä kuorekanta. (H5a,b,c)</p> <p>Noin vuonna 1959 kuha rantautui, paljon kuolleita kuhia. Kuhakanta kuoli, rapukanta kuoli, lahnankutu ei onnistunut. (Muistaa että silloin näkyi paljon oja-auroja ja katepillareita.) (H5c)</p> <p>Ennen (30, 40-luvulla) naisilla pyykkipadat järven- ja joen rannalla, sekä kesällä että talvella, minkä jälkeen valkoiset lakanat ja pöytäliinat yhä puhtaita. (H5b)</p>	<p>Muikkuverkot ja katiskat yhden yön jälkeen mutaiset. Täytyy pestä painepesurilla. Kuore hävinnyt (kolme, neljä kevättä ollut ettei ole tullut yhtään kuoreita, eikä jäänyt verkkoihin syvänteistäkään.) Lippoamisperinne oheisaktiviteetteineen loppunut. Kuhan liikkumisalueet järvessä laajentuneet. (H5b)</p> <p>Kylät autioita ja kalastajia vähän. Kalakanta palautunut. Kuhakanta hyvä, haukea liikaa, siika on hävinnyt. Verkot limoittuvat yön aikana niin ettei kala käy pyydykseen. Uistelu onnistuu. Luonnonvarainen purotaimenkanta Moksijoessa. (H5c)</p> <p>Uinnin jälkeen ihokarvat ruskeina ja iho tuntui liukkaalta, vaaleat hiekkarannat ”hötön” peitossa. (H5b)</p> <p>Hiekkapohjaiseen rantaan on alkanut kertyä höttöä, mitä ei ennen ollut. (H3d)</p> <p>Talvella jäiden sulaessa jään pinnalle jää öljyn kaltainen rasvakerros, joka ehkä kuitenkin vähentynyt viime aikoina. (H5b, H5c)</p>
SUMMANEN, Saarijärvi	
Ennen	Nykyään
<p>Siika oli ennen runsaasti. Ennen nuotattiin ahkerasti ja kuoretta tuli saavikaupalla. Ei limoittumista. (H5a, H4)</p> <p>Noin vuonna 68-70, kun oppi uimaan, sukelteli kiviä kolmen, neljän metrin syvyydeltä uimalasit päässä, missä näki vielä ihan hyvin kaikki pohjan muodot. Vielä 70-luvun lopulla järvivettä pystyi käyttämään talousvetenä. (H5a)</p>	<p>On kuoretta. Siika merkittävästi vähentynyt, samoin muikku. Kuha lisääntynyt, hauki lisääntynyt. Tarvaalankijokisuussa lippoamisjuhlaperinne jatkuu. Viimeksi nuotalla vedetty 2000-luvun puolivälissä. (H5a) Katiskan naru limoittuu valtavasti jos muutaman päivän paikoillaan. Vesi tummentunut. (H4d)</p> <p>80-90-luvun taitteessa alkoi näkösyvyys huomattavasti heiketä, nykyään näkösyvyys noin metrin kun katsoo uimalaseilla. 2000-luvulla vettä ei ole voinut heittää kiukaalle, koska alkaa yskittämään ja tulee jokin haju. Samoin pesuvesi hankittava muualta kuin järvestä, koska järvisedestä ihokarvoihin ruskea kura. (H5a)</p>

SAARIJÄRVI, Saarijärvi	
Ennen	Nykyään
Kalakannat hyviä uisteluun. (H9)	Ei muutosta entiseen. Mutta nykyään myös muikkuja pyydyksillä. Ei siikaa. Istutettua kuhaa, siikaa. Lahna ja muikku menestyy. Säännöstely haittaa Saarijärvessä kalojen kutua. (H10)
Puuvillaverkot, jotka ei paljonkaan likaantuneet (50-, 60-luvulla). Ennen nuotattiin Saarijärvessä (pappa nuottasi), saaliiksi hyvin vähän muikkuja, vain muutamia. (H10,H11a)	Nykyään nailonverkot, jotka likaantuu valtavasti. Muutamia vuosia sitten limoittui valtavasti Riekonkosken puolella, nyt ei niin paljon, mutta ruskeata niin kuin turvetta verkoissa. Arvelee menneen kuitenkin hieman parempaan suuntaan. Muikkuja saa nykyään paremmin. Hyvä kuhakanta (H11a). Höttöä ei tule kairareiästä. (H11a) Höttöä tulee kairareiästä. (H10)
10 vuotta sitten ei lahnaa juurikaan. Pieni kuhakanta. Hyvä haukikanta. (H4c)	Ei muikkuja tai siikaa, tai yksittäisiä on mutta kanta heikko. Samoin järvitaimenella. Rungas lahnakanta. (H4, H15)
10 vuotta sitten ei lahnaa juurikaan. Pieni kuhakanta. Hyvä haukikanta. (H4c)	Kuha lisääntynyt räjähdysmäisesti. Hauen kanta romahtanut viimeisen kolmen vuoden aikana. (H4c:llä 20 vuoden ajalta tarkat saalistilastot)
Järvitaimenta ja siikaa vielä 15 vuotta sitten. (H4)	Ei enää järvitaimenta tai siikaa. (H4a) H4c saanut nyt muutaman siian. Iho kutisee uinnin jälkeen. (H4a) Joskus iho jää limaiseksi uinnin jälkeen. (H4d)
Vuonna 1985 otetussa valokuvassa näkyy veden alla olevat pohjakivet. (H4a)	Nykyään samassa rannassa, samassa kohtaa näkyy vaivoim laiturin ensimmäinen rappunen, joka on veden alla. (H4a) Säännöstelyn vuoksi veden pinta keväisin korkealla. Vesi huuhtoo rantoja irrottaen maata puiden juurilta. (H9, H11, H4)

PYHÄJÄRVI, Saarijärvi	
Ennen	Nykyään
	Viime vuosi (2012) huono kalavuosi, kun muikku ei parveutunut ollenkaan. Järvi hyvässä kunnossa. (H13)
YLEISTÄ	
Ennen	Nykyään
Kevättulvat kesäkuun toisella viikolla. (H4a)	Kevättulvat toukokuun ensimmäisellä. (H4a)
Ei ollut turvetuotantoa, ei metsäojitusta ja maatalous pienimuotoisempaa.	Valumat muuttuneet, tulvahuiput äärevöityneet, veden väri muuttunut. (mm. H15, H9, H4)

Edellä esitetyn (TAULUKKO 3) perusteella voidaan todeta, että järvissä todella on tapahtunut muutoksia. Havainnot (TAULUKKO 3) perustuvat haastateltavien omakohtaisiin kokemuksiin ja havaintoihin, jotka ovat syntyneet tekemisen ja toiminnan kautta. Mukana on myös ylisukupolvista tietoa, jota haastateltavat ovat saaneet omilta vanhemmiltaan, isovanhemmiltaan tai muilta sukulaisiltaan. Tärkeän paikallisen tietolähteen muodostavat myös kotitarve- ja ammattikalastajien pitämät saaliskirjanpidot ja havainnot kalakantojen muutoksista sekä havainnot säästä, vaikka sääilmiöihin ei tässä tutkimuksessa ole keskitytty. Voidaan siis todeta, että Saarijärven reitillä on paikallista tietoa.

Vesien tilan huonontuminen on havaintojen mukaan tapahtunut hiljalleen, mutta haastatteluissa käy ilmi, että viime vuosikymmeninä muutos on ollut erityisen rajua. Tai sen kerrotaan tulleen näkyväksi ja helposti havaittavaksi. Myös Mahlujärvessä muutos on tapahtunut hiljalleen, mutta viimeinen muutos on paikallisen mökkiläisen mukaan tapahtunut sykäyksenä, minkä hän arvelee johtuneen ekosysteemissä tapahtuneesta jonkinlaisesta räjähdyksestä, missä monet muuttajat ovat vaikuttaneet tilanteen syntyyn. Hän esittää, että humushapot ovat hajonneet nanoluokkaan ja näin ollen vaikutukset moninkertaistuvat humuksen vallatessa tilaa itselleen. Summasessa muutokset tapahtuivat vasta paljon myöhemmin kuin yläpuolisissa järvissä. Tämä saattaa viitata siihen, että valuma-alueen yläosissa on tapahtunut muutoksia, jotka ovat vaikuttaneet vesistöjen tilaan ja ajan saatossa, kun vesistö on kuljettanut ainesta mukanaan; ennen vain vesistön latvoilla näkyneet muutokset ovat tulleet näkyviksi myös vesistön alemmissa järvissä.

Havaintojen perusteella ei voida kuitenkaan arvioida mitkä muutoksista ovat ihmisten toimista johtuvaa ja mitkä luonnollisia, järvien elinkaareen kuuluvia, muutoksia. Tämän asian selvittäminen vaatisi jatkotutkimuksia

Haastatteluissa ihmiset kertovat myös tiedosta, jota he ovat keränneet eri tietokannoista, oppineet kouluissa tai kuulleet joltakin. Kuten mökkiläinen, joka vuosikymmeniä oli havainnoinut omaa mökkirantaa ja oli omin aistein havainnut vedessä tapahtuneet muutokset, mutta lähti tulkitsemaan havaintojaan koulussa ja muuta kautta keräämänsä tiedon perusteella. Emme siis voi olettaa, että mökkiläinen on vain mökkiläinen tai kotitarvekalastaja vain kotitarvekalastaja, vaan meillä kaikilla on monia rooleja, jotka tässäkin tapauksessa muokkaavat olemassa olevaa todellisuutta.

Kaikki haastatellut ihmiset liikkuvat paljon luonnossa ja heidän koti tai mökki on lähellä luontoa, etäällä kaupunkiympäristöstä. Sen vuoksi olisi voinut olettaa, että kaikki haastateltavat olisivat osanneet nimetä omakohtaisia havaintoja vesistöissä tapahtuneista muutoksista.

Havaintojen diskurssin lopullisessa tulkinnassa kuitenkin havaitsinkin, että ihmisten esittämät havainnot muutoksista ovat hyvin konkreettisia ja liittyvät jokapäiväiseen elämään ja elinkeinoihin. Ainoastaan jotain uupui. Vastustajien joukossa kaikilla oli esittää omakohtaisia havaintoja luonnossa tapahtuneista muutoksista, mutta turvetuotantoon sidoksissa olevat tukeutuivat tiukasti mitattuun tietoon eivätkä eritelleet omia havaintojaan, muuta kuin toteamalla, että vaikutuksia järvissä näkyy ”*jos oikeasta paikasta osaa katsoa*” (H8) ja sen jälkeen he vaihtoivat puheen aihetta. Tässä kohdin myös toisen käden tietoon turvauduttiin kertomalla, että järven rannalla olevalla vuokramökillä vierailevat turistit ovat kehuneet paikkaa vieraskirjan välityksellä eivätkä näin tekisi jos veden tila olisi huono ja turvetuotannon vaikutukset näkyisivät. Vastustajien lausunnot eivät siis hänen mukaansa tulisi perustua ”*musta tuntuu*” (H12) periaatteelle, vaan pitäisi tukeutua enemmän todelliseen tietoon. Diskurssissa kuitenkin tuli esille, että ”*musta tuntuu*” tietoa esiintyy niin vastustajien kuin puolustajien diskursseissa.

Syy siihen, että omakohtaisista havainnoista ei haluttu keskustella saattaa olla se, että vesistön käyttöön liittyviin kysymyksiin ei ehkä yksinkertaisesti osattu vastata jos vesistön äärellä vietetty aika on ollut vähäistä tai sitten aihetta välteltiin tietoisesti. Puolustajien toimeentulo isolta osin kuitenkin riippuu turvetuotannon jatkumisesta eikä oman toiminnan mahdollisten haittojen aiheuttamaan diskurssiin haluttu ottaa kantaa muuta kuin

painottamalla metsätalouden aiheuttaman vesistökuormituksen osuutta, jonka todettiin olevan huomattavasti turvetuotantoa suurempi.

Havaintojen diskurssi nostatti esiin monenlaisia tunteita, mm. sarkastisten ilmausten kautta esiin tuodun huolen ja pelon. Tuo huoli, pelko ja muut tunteen ilmaisut oli luettavissa niin sanotusti rivien välistä. Harmiteltiin esimerkiksi merkittävän paikallisen tapahtuman; kuoreen lippoamisperinteen ja siihen liittyvien oheistapahtumien loppumista Karankajärvellä. Tunteiden ilmaisut paljastavat asioihin liitettyjä arvoja ja antavat viitteitä siitä, millaisena todellisuus nähdään. Seuraavassa asioiden erilaisia arvoja tulkitaan turvepölyyn, omavalvontaan ja erilaisiin suhtautumistapoihin liitettyjen asioiden kautta.

7.3. Arvot

Arvojen diskurssi tulee esille monissa eri keskusteluissa, jotka koskevat turvetuotantoa. Tässä käsittelen asiaa turvepölyyn ja omavalvontaan liittyvien esimerkkien kautta. Käyn läpi myös ulkopaikkakuntalaisten ja paikkakuntalaisten erilaisen suhtautumisen taustalla olevia mahdollisia tekijöitä.

7.3.1. Raha

Monet kertoivat, että heillä ei ole omakohtaista kokemusta turvepölystä tai siitä, miten se vaikuttaa. Eräässä haastattelussa kerrotaan, että hänelläkään ei ole henkilökohtaista kokemusta turvepölystä, mutta hänellä on tuttava, jonka luona kyläillessä oli todennut, että heidän oli pitänyt teipata ikkunat umpeen eikä pyykkiä voinut kuivattaa ulkona, koska turvepölyä oli kaikkialla. Hän kertoi sarkastisesti, että ainoastaan sateisella ilmalla he olivat onnellisia, koska pölyä ei sotkenut kaikkia paikkoja. Viranomaiset olivat todenneet, että turvepöly ei kuitenkaan aiheuta mainittavaa haittaa eikä näin ollen velvollisuutta korvausten maksuun ole. Tällaisessa tilanteessa voimme kysyä, punnitsevatko viranomaiset turvetuotannon aiheuttamaa pölyhaittaa turvetuotannosta saataviin hyötyihin? Miksi jonkun perheen hyvinvointi ja oikeus pölyttömään elämään ei ole arvo sinänsä?

Miten kykenemme mittaamaan elinympäristömme rahallisen arvon? Entä kuka määrittelee sen, mikä on mainittavaa haittaa suurempi haitta, joka oikeuttaisi saamaan korvauksia? Miten tuon korvauksen suuruus määriteltäisiin oikeudenmukaisesti? Nämä ovat kysymyksiä, joita voidaan nostaa esille arvoja käsittelevissä tilanteissa, jossa raha on yhtenä tekijänä.

Haastateltavilla oli myös henkilökohtaisia havaintoja kilometrien päähän näkyvistä pölypatsaista, jotka syntyvät, kun turvetta nostetaan imuvaunulla. Arveltiin, että sopivalla tuulella tuo pöly kulkeutuu kauas. Onpa sen havaittu haittaavan tieliikennettäkin pölyn heikentäessä näkyvyyttä. Näin ymmärtäväisesti mutta sarkastisesti kritisoiden käytännön todellisuutta kuvataan:

H5c: Siellähän on tuulimittarit joka kentällä. Joo. Että millon ei ajeta. Mut sillon kun on, on sopiva, sopiva keli ja muuta ni se köyhä urakoitsija ni se ei jätä tuota-

H5a: Ei se helteellä, taikka poualla seisota konetta.

H5c: Ei, ei se voi seisottaa.

H5a: Ei.

H5c: Kun se on, niille on kaikki

H5a: Laskut lankeaa ja

H5c: Ja ympäristö vastaa. Niille on kaikki pantu vastuu sitte ympäristöasioista, ja se saa urakan joka halvimmalla tekee, olkoon se laatu mikä tahansa sitte. Omavalvonta. (sarkastisesti) Se on pojat, se on kova sana. Mutta minkä takia omavalvonta ei oo tossa liikenteessä? Seki on, esimerkiksi kuorma-autoilijat, nehän vois omavalvonnalla, ei tarttis poliisivoimia, omavalvonnalla että ajaako ne verottomalla polttoöljyllä vai diisselillä. Ja, tuota ni myöskii, katsastukset omavalvonnalla, ne tuntihommat ja ylikuormat omavalvonnalla. Yks lääninhallituksesta laittais kaks kertaa vuodessa kieltokirjeen ja voi että. Ja ilmottais jos tulee polttoainetta tarkistamaan, niin kaks viikkoa ennemmin. Nii. Omavalvonta pelaa tässä muualla. On tää yhteiskunta vähän erilainen. Kyllä mä panisin omavalvonnan tässä liikenteeseen ja moneen muuhun asiaan. Monessa muussa asiassa se muuten onkii täällä meillä. (naurua)

Näin saarijärveläinen matkailuyrittäjä arvioi toisen paikallisen miehen kanssa, että urakoitsijoilla ei tulosta tehdäkseen ole yksinkertaisesti varaa olla nostamatta turvetta jos sää on hyvä. Silloin ei niinkään ajatella pölyhaittaa tai ympäristön hyvinvointia vaan sitä, että saadaan tehtyä tuottavaa työtä. Omavalvontaa ei tässä asiassa pidetä hyvänä ratkaisuna

vaan muita keinoja täytyisi olla, jotta pölyhaittaa pidettäisiin todellisena haittana eivätkä taloudelliset intressit ajaisi sen ohi. Turvetuottajan mukaan pölyhaittoihin yhtenä ratkaisuna olisi se, että jyrshinturvetuotannosta siirryttäisiin palaturvetuotantoon, koska se pölyä huomattavasti vähemmän. Palaturvetuotantoon siirtymisessä jarruna on kuitenkin taloudelliset näkökohdat, koska palaturvetuotanto on jyrshinturvetuotantoa kalliimpaa. Asiaan vaikuttaa myös se, että lämpölaitokset päättävät mitä he kattiloissaan polttavat. Yleensä pienemmät laitokset ja pienemmät kunnat käyttävät palaturvetta jo ehkä verotuksellisista syistä ja Jyväskylä ei käytä palaturvetta laisinkaan, kertoo turvetuottaja. Hän jatkaa kertomalla, että Vapon urakoitsijoille omavalvonta on palkanmaksun ehto. Tämä tarkoittaa, että jos määrättyjä tarkastuksia ja mahdollisia korjauksia ei ole tehty ja niitä ei ole tietokoneen kautta kuitattu tehdyiksi, niin he eivät saa palkkaa. Tietokoneen kautta tehtävien kuittausten lisäksi Vapon tarkastajat kiertävät varmistamassa, että merkityt työt on varmasti tehty. Tuotantoalueilla tehtävät työt on lisäksi jaoteltu urakoitsijan vastuulla oleviin ja toimeksiantajan vastuulla oleviin. Tämä urakoitsija muistuttaa, että turvetuotantoalalla, niin kuin muualla, on monenlaisia toimijoita, joilla kaikilla ei ole ihan samanlaiset säännöt. ”*Elikkä vaikka on kuinka maatumutta mustaa turvetta nii imuvaunulla nostetaan.*” (H8a) Hän sanookin, että Vapolla on takanaan iso organisaatio ja on kyse myös imagosta. Sen vuoksi urakoitsijoille asetetaan tiettyjä vaatimuksia kun taas yksityinen yrittää vain ansaita elantonsa. Hän kuitenkin muistaa mainita, että kunnollisesti asioita hoitavia on yksityisissä turvetuottajissakin, mutta ”*mukaan mahtuu myös niitä jotka menevät siitä mistä aita on matalin.*” (H8a)

Tässä diskurssissa korostuu se todellisuus, että asioita tuntuu tapahtuvan ainoastaan silloin kun raha on ratkaisemassa miten toimitaan. Turvetta nostetaan, jotta tuottavaa työtä saadaan tehtyä ja omavalvonta toimii hyvin kun sen myötä tulee taloudellinen hyöty. Isolla organisaatiolla on myös paremmat resurssit vaikutusten minimoimiseksi ja valvonnan lisäämiseksi kun yksityisillä toimijoilla tilanne on erilainen.

7.3.2. Vaikeneminen

Turvetuotantoon sidoksissa olevien haastattelujen perusteella turvetuotantoon liittyvässä kiistassa on kysymys myös paikkakuntalaisten ja ulkopaikkakuntalaisten välisistä näkemys- tai mielipide-eroista. Paikallisten ihmisten kanssa tullaan hyvin toimeen, mutta

suurempaa kritiikkiä he kokevat saavansa ihmisiltä, jotka ovat mökkiläisiä tai entisiä paikkakuntalaisia, jotka käyvät paikkakunnalla vain satunnaisilla vierailuilla. Turvetuotantoon sidoksissa olevien näkemyksen mukaan ulkopaikkakuntalaiset ajattelevat, että mikään ei saisi muuttua eikä alue kehittyä laisinkaan, vaan kaiken pitäisi pysyä ennallaan. Yksi turvetuottajista painottaa, että matkailuyrittäjien kanssa on tehty yhteistyötä ja turistit ovat tehneet retkiä turvetuotantoalueelle eikä valituksia turvetuotannosta ole tullut, pikemminkin päinvastoin kiinnostus tuotantoa kohtaan on ollut positiivista. Näin ollen hän esittää, että oman kylän väen kanssa kyllä tullaan toimeen, mutta valitukset, epäilyt ja ”erikoiset lausunnot” (H12b) tulevat ulkopuolisilta.

Tämän näkemyksen perusteella voitaisiin ajatella, että ulkopaikkakuntalaiset, jotka eivät tunne nykypäivän paikallisia oloja ja tapoja, eivät ole asiantuntijoita kommentoimaan entisen kotikuntansa tai vapaa-ajanviettokuntansa asioita, koska heillä ei välttämättä ole niistä todenmukaista käsitystä.

Toisaalta voidaan esittää, että ihmisillä, jotka asuvat paikkakunnalla, ei ole mahdollisuutta ottaa avoimen kriittistä kantaa kotikuntaansa työtä ja verorahoja tuovaa elinkeinoa kohtaan, koska se saattaisi aiheuttaa erimielisyyksiä ja kitkaa muiden kyläläisten kanssa vaikeuttaen jokapäiväistä elämää. Jos siis haluaa elää sovussa muiden kanssa niin onko parempi vaieta kuin tuoda julki havaitsemiaan epäkohtia?

Kolmanneksi voidaan miettiä, että näkeekö kaukaa paremmin kuin läheltä? Eli onko mahdollista, että asioita ymmärtää paremmin vasta kun tulee johonkin ulkopaikkakuntalaisena ja katsoo asioita hieman eri tavalla kuin asuessaan paikkakunnalla vakituisesti? Tuolloin ainakin saattaa olla mahdollista olla ajattelematta lyhyen aikavälin hyötyjä, kuten työllisyyttä ja rahallista hyötyä, koska oma elämä ei ole tuosta elinkeinosta riippuvaista ja keskittyä kokonaisvaltaiseen pitkän aikavälin hyödyn, kuten puhtaan ympäristön, säilyttämiseen.

7.4. Mittaukset ja todistamisen taakka

Tämän diskurssin pääpaino on havaintojen ja mitatun tiedon välisessä ristiriidassa. Tai voitaisiin myös todeta, että tutkimuksessa käytettyjen haastattelujen perusteella ristiriita on puolustajien ja vastustajien argumentaation eriarvoisuudessa. Koko diskurssi liittyy yhteiskunnalliseen kontekstiin, jossa suuntaviivat toiminnalle ovat tulleet päättäjiltä, mutta tilanteeseen liittyy myös institutionaalista valtaa ja toimintatapoja, joita ei aina osata kyseenalaistaa. Kaiken kaikkiaan diskurssi paljastaa, että yhteiset ja yleisesti hyväksytyt suuntaviivat toiminnalle puuttuvat.

Ihmiset, jotka ovat asuneet vesistön äärellä, liikkuneet paljon luonnossa ja tehneet havaintoja ympäristöstään on tietoa alueen muutoksista. Ympäristömuutoksia seurataan ja mitataan myös erilaisin mittauksin, joiden avulla tietoa tuotetaan. Asiantuntijat ja tieteen edustajat tuovat oman osansa tiedon tuottamiseen. Paikalliseen tietoon, mittauksiin, asiantuntijoiden tekemiin selvityksiin ja tiedemaailman edustajien objektiivisuuteen suhtaudutaan kuitenkin varauksella. Paikallisen tiedon ja mittausten ristiriidan ilmenemistä kuvaa mökkiläisen kanssa käyty keskustelu:

Tutkija: Mut noi on just niitä tärkeitä havaintoja tässä turveasiassaki että sillä tavalla että niitä kannattaa kerätä.

H6a: Jotenki tuntuu, että ne vasta-argumentit siellä vastapuolella on semmosia niinku paljo voimakkaammat että ne tavallaan niinku naureskelee että ei noi voi olla sellasia. Mutta kyllähän se varmaan niin on että sinnikkästä työtä siinä täytyy tehdä.

Esimerkissä havainnoista ja mittauksista käydyn keskustelun päätteeksi haastattelija rohkaisee havaintotietojen keräämiseen paljastaen näin tukevansa havaintotiedon keruuta ja luultavasti pitäen sitä tärkeänä. Haastateltava kiteyttää havaintoja tehneiden tuntoja toteamalla ihmisten kokevan tilanteessa voimattomuutta ja joutuneensa epäilyn kohteeksi, koska heidän tekemiin havaintoihin ei luoteta, mistä johtuen heille ”naureskellaan”. Tulkitsen puheenvuorosta myös lievää epävarmuutta, ehkä juuri tuosta ”naureskelusta” johtuvaa, omien havaintojen käyttömahdollisuuksia kohtaan. Oman elinympäristön puolustaminen koetaan kuitenkin niin tärkeäksi, että turhautumisesta ja voimattomuudesta huolimatta mitään muuta vaihtoehtoa ei ole kuin jatkaa sinnikkäästi vaikka toiminnan tulosten saavuttaminen ei tapahdu hetkessä.

Koska havaintojen luotettavuus aiheuttaa ongelmia, niin vastustajat pyrkivät vastaamaan puolustajien argumentteihin samoin menetelmin kuin puolustajat oikeuttavat toimintaansa. Vastustajat ovat valmiita myös omatoimiseen seurantaan, joka perustuu mittauksiin, jotta saisivat hyväksyttäviä todisteita havainnoilleen. Haastateltava kertoo tulevan päivän suunnitelmista:

H6b: Huomennaha me mennään ELY-keskukseen.

Tutkija: Ai jaa

H6b: Että tota, keskustellaa, et mitä me voiaa, voiaanko me jotenki vaikuttaa että esimerkiks että niitä mittauksia että voiaanko, voiko yksityinen ihminen, voiko niihin, luottaako ne niihin yksittäisen ihmisen, et onks siinä, voiaanko tehdä sitä seurantaa siellä enemmän. Ja onko sieltä niinku, että voiaanko sitä käyttää hyökyksi, niinku, niinku ELY-keskuksen niissä anomuksissa ja muissa. Lupäsitelyissä ja muissa.

Koska vastustajat ovat havainneet, että pelkillä havaintotiedoilla he eivät pysty saavuttamaan tarpeeksi suurta uskottavuutta ovat vastustajat valmiita hankkimaan havaintojensa tueksi mittaustuloksia. Puheenvuorosta kuultaa kuitenkin epävarmuus. Ehkä ei oikeastaan tiedetä kuinka ja mitä voitaisiin mitata ja toisaalta halutaan saada varmuus siitä, että heidän tekemiään mittauksia tultaisiin todellisuudessa hyödyntämään, eli niillä olisi vaikuttavuutta, eikä tehty työ näin ollen menisi hukkaan. Mittausten hyödyllisyydestä on kuitenkin jo kokemuksia, kuten eräs saarijärveläinen kertoo:

H13: Meilä on kyllä se vesimittar tuola tuola tuola Peltokylällä Ison Suojärven mistä se mihin se laskis sitte se turvetuotantoalue. Kuuskymmentä, seitsemänkymmentä hehtaaria sitä Suljetunnevaa niin siellä nyt on kaks vuotta mylly jauhanu, kohtuullisen arvokas homma ku yli kolokyttuhatta vuoressa maksaa plus alv se myllyn tuo tuo seuranta. Mutta me nyt on päätetty että seurataan. Se on ainaki siirtäny sitä avaamista.

Omatoimista mittausta on siis lähdetty toteuttamaan jatkuvatoimisen seurantalaitteen avulla, jonka haittapuolena mainitaan sen kalleus. Puhuja ilmaisee me-muodon kautta kuuluvansa yhteisöön, joka mittalaitteen käytöstä on päättänyt, mutta puheenvuorosta ei käy ilmi, että kuka mittarin seurannasta vastaa ja kuka sen on rahoittanut. Selvää kuitenkin on, että mittari ja sen tulokset eivät ole ainoastaan puolustajien käytössä. Tällainen järjestely ei kuitenkaan ole mahdollista joka kohteessa ja hankkeelle täytyy löytää myös

rahoittaja. Tämän hankkeen kohdalla on kuitenkin koettu, että jatkuvatoimisesta seurannasta on ollut se hyöty, että se on siirtänyt turvetuotantoalueen avaamista.

7.4.1. Luotettavuus

Myös puolustajien riveissä olevat turvetuottajat toivovat luotettavaan tietoon pohjautuvia lausuntoja ja selkeitä suuntaviivoja toiminnalle:

H12a: Mutta ku mentäis sitä keskitietä. Niinku tässä turvetuotannossa tämä saatetaan, tällä vauhilla viis kuus vuotta lupakäytäntö, ympäristöasioita tutkitaan niin paljo päällekkäin että niissä ei riitä kenenkään varat, neljä viis tutkimusta käy yhtä aikaa päällekkäin, mennöö konsulttien palkkoi..., suunnitteluun, eestakasi

Tutkija: mm

H12a: Korjataan, pitäis tietää se suunta mihin ajetaan sitä asiaa eikä eestakasin sillon.

H12b: Sillon toivos kans siltä jarrupuoleltaki että sieltäki tulis faktatietoa ja jotenki osotettas niitä todenmukasuuksia eikä semmosia olettamuksia koska eihän meillä ainakaan, eihä me voida olettamuksilla vaan meillä pitää olla mustaa valakosella, faktaa, mitä me paperille laitetaan ja minkä sääntöjen mukaan mennään että että tota samaa toivos tietysti toiselta puolelta.

H12a: Ja samaa että meillä on faktaa siitä että miten on toimittu ja mitkä on ollu ne päästöt ja niihin täytyy uskoa jos ne viralliset yliopistot ja geologiset tutkimuslaitokset tekköö viimesimmillä mittausmenetelmillä, tuota ei sais yleisellä ropakandalla tai sitte pitäis kehittää paremmat. Risto Sulkava sano että hänen mielestään ympäristöhallinnon pitäis hoitaa tämä näytteenotto yhteisesti hyväksyttävillä mittasysteemeillä.

Tutkija: mm

H12a: Minusta hyvin järkevästi sanottu.

Esimerkin alussa puhutaan siitä miten turvetuottajille annetut ohjeet eivät ole johdonmukaisia vaan ohjeet muuttuvat minkä lisäksi kaikenlaiseen tutkimustyöhön käytetään runsaasti resursseja, minkä koetaan vain hankaloittavan käytännön toimintaa. Toimintaa hankaloittavaksi koetaan myös ”jarrupuoli”, millä oletettavasti viitataan ihmisiin, jotka ovat huolissaan vesistöjen pilaantumisesta ja muista mahdollisista negatiivisista vaikutuksista ja ovat tuoneet ajatuksensa julkisesti esille. Tässä tutkimuksessa kutsun heitä vastustajiksi. Toisaalta, aiempiin virkkeisiin nojaten, voidaan

ajatella että puheessa viitataan tahoihin, jotka määrittelevät turvetuotantopolitiikan suuntaviivat; velvollisuudet, vastuu ja oikeudet. He voivat olla esimerkiksi poliittisesta päätöksenteosta vastaavia tai viranomaisia. Toisaalta professiota edustavien toimintaa puhuja tuskin kutsuisi propagandaksi, joten katson tässä puhuttavan vastustajista, joiden pitäisi siis pystyä toimittamaan havainnoistaan luotettavaa tietoa sanojensa tueksi.

Puolustajien puheenvuoron perusviesti on se, että olettamuksien varassa ei voida toimia, vaan johonkin on luotettava. Toiminta on heidän mielestään oikeutettua, koska he ovat toimineet vaatimusten mukaan, mittauksia ottaen ja tieteelliset tutkimuslaitokset ovat mittauksia tehneet. Näitä mittauksia ei siis pitäisi arvostella väärää tai vääristeltyä tietoa levittämällä, mikä saattaa vaikuttaa yleisen mielikuvan syntymiseen asiasta tai jopa muuttaa tuota mielikuvaa. Pitäisi siis kehittää paremmat mittaamenetelmät jos vanhoissa on jotain vikaa.

Voidaan kuitenkin miettiä, että miten voimme havaita, että vanhoissa menetelmissä on parantamisen varaa, jos asiasta ei käydä keskustelua? Suomen luonnonsuojeluliiton puheenjohtaja Risto Sulkava on ehdottanut, että ympäristöhallinnon pitäisi hoitaa mittaukset, tai mittaamenetelmät siihen kuntoon, että ne ovat kaikkien tahojen hyväksymiä. Asioiden epäily ja vatvominen ei näytä olevan kenenkään etu. Luen tätä asiaa ristiriitaisuuksista ja epävarmuudesta johtuen niin, että mittausten luotettavuudesta ei loppujen lopuksi ollakaan aivan varmoja. Herää kysymyksiä: Emmekö tiedä miten turvetuotanto todellisuudessa vaikuttaa vesistöihin? Entä jos emme nykyään mittaa oikeita asioita, oikealla tavalla ja oikeasta paikasta?

7.4.2. Asiantuntijuus

Turvetuotannon diskursseissa pohditaan usein asiantuntijoiden tekemien tutkimusten sisältöä ja asiantuntijoille annettujen resurssien merkitystä työn laatuun. Jopa asiantuntijuuden määrittely herättää keskustelua eikä siitä olla yksimielisiä.

Esimerkkinä tässä erään mökkiläisen kertomus siitä, miten luontoarvot kartoitetaan ja miten tehtyjä tutkimuksia hyödynnetään:

H6b: Parkanossa oli semmonenki esimerkki ku Vapo oli hakenu niitä lupia niin siellä oli yks suo, kuin kahan iso se oli. Se oli hirmunen suo. Niin, siä oli

käyny niiden tutkija joka oli tutkinu sen suon arvot niin se oli käyny tutkimassa siellä puuston ja linnuston ja pieneliöstön. Se oli ollu vajaa kolome tuntia siellä suolla. Kolmisen tuntia kai.

H6a: Aika tehokas.

H6b: Ja se oli tuota kaikki nää laittanu ylös. Sit siellä oli paikallinen lintuihminen joka siä oli niin se oli toistasataa tuntia kiertäny siellä suolla ja sano että hänellä on nyt suunnilleen ne mitä lintuja siellä on ja minlälaista linnustoo siellä on. Niin tota sillä perusteella Vapo oli saanu luvan ku oli kaikki asiat kohallaan. Sitte seuraava suo minkä ne oli tutkinu tai anonu Vapo lupaa niin se oli tehny se sama organisaatio sen tutkimuksen ja tuota se lupa oli tullu kanssa heti ja sitte ku nää oli nää ympäristöihmiset ruvennu kattomaan sitä lupaa niin siellä oli kolme vuotta aikasemmin tehty yhdelle suolle jonkunlainen tutkimus niin se oli suoraa kopioitu siitä kolme vuotta vanhast, ja nimiäkää ei ollu edes muutettu vaan se otsikko nähtävästi siinä lapussa mikä oli lähetetty niin siinä oli se oikeen suon nimi mutta ne kaikki tutkimuksen tulokset oli ihan suoraan siltä toiselta suolta. Ja sillä taas sai luvan.

Haastateltava oli tutustunut erälle suolle tehtyyn luontokartoitukseen, jota hän kritisoi riittämättömäksi koska tuohon kartoitukseen ei ollut käytetty kuin kolmisen tuntia. Hänen mukaansa siinä ajassa ei ehdi tehdä kattavaa kartoitusta, koska paikallinen lintuihminen oli käyttänyt saman alueen linnuston kartoittamiseen toistasataa tuntia ja oli ollut sitä mieltä että tämän perusteella tiedetään suunnilleen mitä lintulajeja siellä on. Lyhyen luontokartoituksen perusteella Vapo oli saanut turvetuotantoluvan alueelle, jossa luontokartoitus oli tehty. Samalla luontokartoituksella oli myös haettu toimilupaa toiselle suolle, vaikka oletettavasti nuo alueet ja niiden luontoarvot eroavat toisistaan.

Tällaiset kokemukset tehtyjen tutkimusten heikosta laadusta on saanut vastustajat varovaisiksi ja lisännyt heidän epäilyksiään siitä onko päätöksiä tekevät asiantuntijat toimineet oikein ja parhaan mahdollisen tiedon varassa. Haastatteluita analysoidessani asia nousi esille ihmisten kertoessa tehdyissä tutkimuksissa havaitsemistaan puutteista ja epäjohtonmukaisuuksia. Ihmiset eivät sen vuoksi kokeneet tutkimuksia laadukkaiksi eivätkä näin ollen luottaneet niihin. Näin syntynyt ennakoasenne häiritsee luottamuksen ilmapiirin syntymistä. Jos esimerkiksi yhtä luontokartoitusta käytetään usean eri luvan hakemiseen, kuten edellisessä esimerkissä väitetään, niin epäilyks pääsee väistämättä kasvamaan.

Toisaalta turvetuottajien näkökulmasta on kestävämpiä, että heidän asiantuntijoilta tilaamia tutkimuksia ei uskota. Heidän mielestään yksi syy tähän epäluottamukseen on se,

että ne ovat turvetuottajan maksamia, eivät puolueettoman osapuolen. Tuottajan näkökulmasta tilanne on kestävätkin myös siksi, että näytteiden otattaminen maksaa paljon eikä niistä saaduilla tuloksilla tunnu silti olevan paljonkaan merkitystä tai todistusvoimaa osoitettaessa, että tuotanto ei kuormita alapuolisia vesistöjä. Tuottajan näkemyksen mukaan tutkimustulosten tulkinta pitäisi kaiken kaikkiaan jättää asiantuntijoille eikä kouluttamattomilla ihmisillä pitäisi olla oikeutta ottaa tai tulkita näytteitä. Luen tätä ilmaisua niin, että vapaaehtoisuuteen perustuva vaikutusten seuranta kansalaisten toimesta ei olisi hyväksyttävää. Miten puolustajien vastustajilta peräänkuulutettavaa faktatietoa voidaan sitten tuottaa jos mittaukset eivät ole hyväksyttäviä ja tulosten tulkinta kuuluu asiantuntijoille? Päällimmäiseksi kysymykseksi nousee: Kuka ylipäätään on tässä peräänkuulutettu asiantuntija?

Asiantuntijoiden tekemien tutkimusten lisäksi vastustajien suurennuslasin alle joutuvat myös tiedemaailman edustajat, jotka usein ovat asiantuntijan roolissa. Erään haastattelun yhteydessä käyty keskustelu paljastaa epäilyksen siemenen olevan istutettuna haastateltavan mieleen:

H4a: Mutta mitä minä nyt sanoisin lopuksi, kun olette tiedeyhteisössä opiskelemissa. Kyllähän me kaikki rannanasukat toivotaan, että kaikki ne jotka vähääkään luonnosta välittää käyttäis arvoaan ja tietämystään tämän asian esille tuomiseen. Mun mielestä tiedeyhteisö on kuitenkin yks niitä uskottavampia yhteisöjä, joissa pitäisi avoimesti nämä tuoda, anteeksi vaan kriittisyyteni, mutta mä oon pikkasen karkeena siitä, että esimerkiksi se sillon kun tiedeyhteisö Keski-Suomessakin lähettää niin sanotusti yksityisellä rahalla tukemaan, niin siellä oli yhtenä suurimpana rautatienä turpeentuottaja, jolloin tietysti aina syntyy sitten mielikuva siitä voiko tiedeyhteisö olla...

H4b: puolueeton.

H4a: Puolueeton, neutraali. Että siinä suhteessa toivoo kyllä, että nyt tiedeyhteisö... pystyttäis olemaan neutraaleja tästä huolimatta. Ei kai me monet rantojen asukkaat voi olla väärässä.

Paikallisten ihmisten näkökulmasta tiedemaailma edustaa jotain isoa ja vaikutusvaltaista tahoja, johon heillä ei tunnu olevan pääsyä. Se, jolla on rahaa, niin sillä on valtaa. Näin tuntuu ajattelevan moni paikallinen, jotka kokevat, että tutkimusten lopputulokseen vaikuttaa se, keneltä raha tutkimuksen tekoon on saatu. Puhtaaseen objektiivisuuteen ei uskota, koska siitä, että heidän havaintojaan ja huoliaan ei kuunnella tai ainakaan niillä ei ole mitään merkitystä päätöksenteossa, syntyy suuri epäluottamus, joka heijastuu myös

tutkimusten luotettavuuteen. Sen vuoksi tämän tutkimuksen haastattelijat, tiedemaailman edustajina tässä kohtaa, saivat hienovaraista ohjeistusta siitä, että objektiivisuus tulee aina säilyttää huolimatta siitä kuka on rahoittajana. Luen tätä puheenvuoroa myös niin, että paikallishavaintoja ei noin vain pitäisi sivuuttaa, koska kokemus on osoittanut, että järven rannalla vietetty aika on opettanut näkemään muutoksia, joista ollaan varmoja vaikka epäilijöitäkin löytyisi.

Ristiriitaisen tilanteen yksi aiheuttajista on se, että tutkimusten laajuus riippuu käytettävissä olevista resursseista. Tutkimuksen tilaaja on esimerkiksi osoittanut jonkin tutkimuksen tai selvityksen tekemiseen tietyn summan rahaa. Työ tilataan asiantuntijalta, mutta vaikka tuon tutkimuksen tekijä olisi kuinka rautainen ammattilainen ja asiantuntija tahansa niin se ei auta, jos raha, joka työn tekemistä varten on osoitettu ei kata kuin muutaman tunnin työnteon. Silloin ei kattavaa tutkimusta tai selvitystä voi millään saada aikaiseksi vaan joudutaan tyytymään pintapuoliseen asioiden tarkasteluun. Tieteellisen tutkimuksen etuna on se, että tieteellinen tieto on perusteltua tietoa ja lisäksi vertaisarvioitua. Sekään ei kuitenkaan takaa viimeistä totuutta, vaan myös tieteellinen tieto on muuttuvaa ja korjautuvaa, kun uusia tutkimuksia tehdään. Ristiriitatilanteen ratkaisemiseksi yleinen luottamus tutkimuksia ja tutkimusten laatua kohtaan täytyisi kuitenkin pystyä palauttamaan eli avoimuus tutkimusten teosta ja riittävät resurssit tulisi varmistaa. Tutkimusten tekijöiden, niin asiantuntijoiden kuin tieteen tekijöiden, tulisi olla alansa ammattilaisia, jotka tuntevat tutkimansa tai selvittämänsä aiheen mahdollisimman hyvin kyetäkseen tuottamaan luotettavan ja objektiivisen lopputuloksen.

7.5. Turvetuotannon oikeutus

Tässä diskurssissa keskitytään pohtimaan ja kritisoimaan toimintatapoja, joiden mukaan turvetuotantoa on Suomessa viety eteenpäin ja oikeutettu.

7.5.1. Toimintatavat

Haastateltavat kertoivat omakohtaisista kokemuksistaan ja ajatuksistaan niiltä ajoilta, kun turvetuotanto Suomessa aloitettiin. Kerrottiin, että ihmiset ovat parhaan silloisen tiedon ja uskon varassa tehneet päätöksiä, jotta kotimainen energiantuotanto pystyttäisiin takaamaan. Tuotannon ympäristövaikutuksia ja muita negatiivisia vaikutuksia ei silloin osattu ajatella eikä varsinkaan vesistöihin kohdistuvia haittavaikutuksia huomioitu lainkaan. Tällä tavoin pohtien haastateltavat, niin turvetuottajat kuin muut paikalliset, arvioivat sitä tilannetta mikä on johtanut nykypäivän konfliktitilanteeseen turvetuotannon ja sen kritisoijien välillä.

Energiapolitiikan ja lainsäädännön turvin turvetuotanto on saanut itselleen oikeutuksen toimia, minkä ei kuitenkaan vastustajien mielestä pitäisi oikeuttaa ympäristön pilaamiseen. Vastustajat ovatkin sitä mieltä, että lainsäädännön ja asenteiden tulisi muuttua, jotta vesistöjen pilaaminen ei enää jatkuisi. Esimerkkinä käytettiin Suomen paperiteollisuutta, joka myös on pilannut vesistöjä, mutta joka on saanut päästönä kuriin tai ainakin pienentänyt niitä.

Eri toimijoiden välille on myös syntynyt toimintatavoista johtuen epäluottamusta, jossa arvailuihin perustuvat arviot ovat saaneet ison roolin.

Mökkiläiset kertoivat, että Uuraisille Kyynämöisen pohjoisrannan kupeeseen on tehty aukko, jolle yksityinen toimija on hakenut turpeennostolupaa. Lupaan oli tullut kielteinen päätös, mutta alueen raivausta jatkettiin vetoamalla siihen, että alueelle tehdään peltoa. Tämän aukon vuoksi käydyissä keskusteluissa käy ilmi paikallisten turhautuminen, kun asiasta ei käyty avointa keskustelua ennen toiminnan aloittamista. Todettiin, että vaikka heidän mielipiteillään ei välttämättä olisi ollut mitään vaikutusta, niin näin olisi täytynyt toimia. Arveltiin myös, että tällaiseen toimintaan voidaan ryhtyä, koska se ei aiheuta

toimijalle itselleen haittaa. eikä näin ollen toiminnan ympäristövaikutuksia oteta huomioon. Kunnan edustajat, ”ympäristöihmiset”, saivat tässä diskurssissa oman kritiikkinsä, koska heidän toimiaan epäiltiin arvelemalla, että he eivät luultavasti olleet käyneet kuin tien laidassa arvioimassa tilannetta.

Asioihin pitäisi pystyä puuttumaan ennen kuin mitään vahinkoa ollaan tehty, mutta ammattikalastajan lausunnon mukaan ilman tutkittua, virallista tietoa, poliitikot eivät halua puuttua asioihin. Hän esittää, että poliitikkojen tulisi olla rohkeampia ja uskaltaa päättää asioista vaikka täysin aukotonta tietoa ei olisi saatavilla. Raha ei saisi sanella kaikkea, kuten se tällä hetkellä hänen mielestään tekee. Tässä hän viittaa siihen, että havaittuja vesistövaikutuksia ei oteta huomioon, koska niitä ei ole pystytty luotettavasti mittaamaan, eikä päästölähteitä luotettavasti määrittelemään.

Haastatteluissa kritisoidaan myös lakien antamaa vapautta toteuttaa erilaisia hankkeita. Hankkeiden valvonta ei kuitenkaan ole kunnossa, minkä vuoksi vaikutuksiakaan ei pysytäkunnolla seuraamaan tai todentamaan. Epäilyksenä on myös, että henkilön oma asema tai suhde liiketoimintaan vaikuttaa siihen, että toiminnan aiheuttamia haitallisia vaikutuksia pidetään pienempinä kuin ne ovatkaan eikä toimintaan puututa kovin herkästi.

Tällä hetkellä Suomen sanotaan kärsivän turvepulasta, mikä johtuu muutamasta sateisesta kesästä. Turvetuottaja tuo esille myös sen, että turvepula johtuu myös siitä, että vanhoja tuotantoaloja poistuu paljon käytöstä eikä uusille alueille saada lupia lupaprosessien pitkittymisen vuoksi.

Haastatteluissa tulee useaan kertaan esille se, että ihmiset puhuvat paperiteollisuuden onnistuneen vesienpuhdistuksessa ja ihmettelevät miksi sama ei onnistuisi turvetuotannossa. (vrt. Ylönen 2011) Nykyajan ongelmina puheissa tulevat esille kaivosteollisuus ja turvetuotanto. Kaivoksia pidetään huonoina ympäristöhaittojen lisäksi sen vuoksi, että ulkomaiset yritykset tulevat tänne Suomeen ja vievät tuotot ulkomaille jättäen tänne ainoastaan pilatun luonnon. Arvellaan myös että ympäristön tilaan ei kiinnitetä niin paljon huomiota, koska ulkomaisilla, Suomessa toimivilla yrityksillä, kyseessä ei ole oman maan hyvinvointi. Haastatteluissa puhutaan myös turpeen korvaamisesta kivihiilellä, mitä pidetään huonona ratkaisuna. Ainoastaan turvetuottaja esittää puheenvuorossaan, että kivihiili on Suomessa hyväksyttyä, koska sen aiheuttamat ympäristöhaitat louhintavaiheessa eivät kohdistu Suomeen ja niin sanotusti omaan tonttiin. Tässä voi siis turvetuottajan mielestä olla kyse myös NIMBY –ilmiöstä (engl. Not In My

Back Yard), jossa vastustetaan omalle lähialueelle suunniteltua epämiellyttäväksi koettua hanketta.

Diskurssissa on havaittavissa teknologiakeskeisyyttä. Teknologian ajatellaan auttavan vesistöjä kuormittavien päästöjen hallintaan. Marja Ylönen (2011) vahvisti väitöskirjassaan, että Suomessa on vallalla uskomuksia, joiden mukaan teknologia ja talous toimivat parhaina saastumisen kontrolloijina. Suomalainen vesiensuojelu on kehittynyt teknisesti hyvin vuodesta 1969 vuoteen 2000, mutta vallalla on kuitenkin toimintatapoja, joiden vuoksi suomalainen vesiensuojelu on vaikeutunut ja viivästynyt. Tämä siksi, että ideologisesti ja asenteellisesti vesien- ja ympäristönsuojelussa ei ole tapahtunut muutoksia. Ylönen (emt.) mukaan suomalaista vesien saastumisen ideologiaa leimaavat teknologiakeskeisyyden lisäksi yritysvalta sekä valvojen ja valvottavien välinen luottamus. Tämä mitätöi demokratiaan, oikeudenmukaisuuteen sekä riskeihin ja vastuisiin liittyvät laajat kysymykset. Ylönen (2011, 162) kuitenkin huomauttaa, että ”mikäli vesistöistä ja ympäristöstä halutaan laajemmin pitää huolta, tarvitaan sen [yritysten omavalvonnan] lisäksi ja varteenotettavaksi vastapainoksi myös valtiollista valvontaviranomaisten suorittamaa kontrollia sekä kansalaisten mahdollisuutta kontrolloida valvontaa.”

Ylönen (2011) ja Mustosen (2013c) mukaan paikallisten osallistumista täytyisi lisätä, koska nykyinen tilanne ei mahdollista asioiden kokonaisvaltaista huomioon ottamista. Tätä kokonaisvaltaisuutta on painotettu tämän tutkimuksen useassa eri diskurssissa ja sillä tarkoitetaan monien eri asioiden yhtäaikaista huomioon ottamista.

7.5.2. Kotimaisuus ja työllistyvyys

Kotimaisuuden ja työllistävyyden diskurssiin vaikuttaa suuresti se, kuka puhuu eli mistä näkökulmasta asiaa katsotaan. Turvetuottajat puolustavat omaa toimintaansa ja elinkeinoaan, kun taas matkailuyrittäjä on huolestunut alueen luonnonarvoista ja ihmisten suhtautumisesta jo muuttuneeseen tai mahdollisesti muuttumassa olevaan vesistöön. Matkailuyrittäjä puolustaa oikeuttaan omaan elinkeinoonsa ja ehdottaa puuta käytettävän energiantuotantoon turpeen sijasta, koska arvelee puun hyödyntämisellä olevan pienemmät vaikutukset elinkeinoonsa kuin turvetuotannolla.

H5c: Ja turvetuotantohan, se perustuu ensinnäkin valtion tukiin, erittäin paljon, satamiljoonaa tulee, käytännössä enemmänki. Sitte varastoinnissa tuetaan ja sanotaan, että tuota puuta ei voi puuta polttaa ku turpeen kanssa. Se on, se on ihan vale. Puutahan. Puu palaa kyllä ihan varmasti ilman turvettakin. Ja ainakin kivihiilen ja öljyn kanssa. Sitte huoltovarmuuden takia ja kun kertovat, että jos turve on aumassa kaks vuotta niin lämpöarvo on aika lähellä nolaa, ni sitä ei kannata ajella.

H5c: Ja sitä työllistämishommaa, ni on näitä pätkätöitä, jotka ei aiheuta ku sosiaalisia ongelmia ja alapuolien vesistö, siitähän se koko kannattavuus riippuu, valtion tukia siihen ja että, että tuota ne haitathan on monin moninkertaset, ne maksaa se alapuolinen vesistön, vesistön tuota niin rannat. Jos mulle sanotaan että tuota on, on kymmenkunta tonttia ja seittemän-kaheksan huvilaa, ni jos se vähintään viissataatuhatta joka hommasta tulee, se on monta sataa tuhatta mitä meilläkin tähän kolehtiin pannaan. Ja, ja siellä on kato tuhansi aja tuhansia täällä alapuolella ja mennee ni se pieni tuotto on hyvin vähänen jos ne muutaman miljoonan saa jostakin suosta. Siihen nähen mitä, se vaan perustuu siihen että lasku haitoista menee eri osotteeseen, ku ne pienet tuotot. Ja kaiken infran mitä se vaatii ja muuta, niin tuota kehitettäköön puunpolttoa kun valtakunnassa jää kymmeniä miljoonia motteja puuta polttamatta.

Matkailuyrittäjä arvelee puheenvuorossaan, että turvetuotannon kokonaisvaikutuksia ei oteta huomioon. Hänen mielestään pätkätöistä, joita turvetuotantotyötkin hänen mielestään ovat, aiheutuu sosiaalisia ongelmia, minkä lisäksi vakavimpana huolenaiheena on alapuolisille vesistöille ja vesistöjen rannoilla asuville ihmisille välillisesti koituva haitta. Tällä haitalla hän viittaa kiinteistöjen arvon laskuun ja kiinteistöjen käytön vähenemiseen, mikä saattaa myös tarkoittaa vapaa-ajan käytön vähenemistä ja alueelle jäävän rahavirran pienenemistä. Jos vapaa-ajan käyttö pienenee niin myös alueen muut palvelut kärsivät siitä negatiivisesti, kun kauppa- ja muiden palveluiden käyttö vähenee.

Turvetuottaja esittää, että turve on siksi hyvä energiantuotantomuoto, koska se on kotimainen ja sen työllistävä vaikutus jää Suomeen, toisin kuin kivihiilellä. Hänen huolenaan oli myös se, että mitä me suomalaiset teemme sitten jos emme saakaan tarpeeksi kivihiiltä ulkomailta. Maaseudulla ei työllistäjiä kovin paljon ole, kun maatalouskin on turvetuottajan mukaan häviämässä lähes kokonaan niin, että jäljellä on enää vain muutama suuri tila.

Toisaalta matkailuyrittäjä on huolissaan siitä, että turvetuotanto vie työpaikkoja matkailusta, kun vesistöjen likaantuessa viihtyvyys vesistöjen äärellä vähenee. Sama yrittäjä toi esille myös sen, että turpeen energiakäyttö vie mahdollisuudet tai

kannattavuuden käyttää puuta energiantuotantoon. Hänen mielestään puulla olisi ympärivuotinen työllistävyys, toisin kuin turvetuotannolla.

Toinen turvetuottaja puolestaan sanoi, että matkailun ja turvetuotannon yhdistäminen on täysin mahdollista, eivätkä toiminnoista ole toisilleen haittaa. Hän esitti, että asiaan voidaan suhtautua positiivisesti, koska turvetuotantoalueille voidaan tehdä päiväretkiä ja esitellä sitä miten Suomessa on hyvät energiavarat. Kyseisellä turvetuottajalla on itsellään vuokramökkejä järven rannalla ja ajatuksissa lisätä turisteille suunnattuja aktiviteetteja.

Kaiken kaikkiaan näkökulmalla ja puhujan omalla positiolla on suuri vaikutus kaikkiin oikeutuksen diskurssissa esiin tuleviin asioihin. Ensisijaisesti oma elinkeino ja luonnolle annettavat erilaiset arvotukset vaikuttavat siihen millaisena oikeutuksena eri toimet nähdään. Samat asiat vaikuttavat myös siihen millaisena seuraavassa luvussa esitetty tulevaisuus näyttäytyy.

7.6. Tulevaisuus

Tulevaisuuden diskurssissa korostuu keskeisenä asiana toimien yhteisvaikutusten huomioon ottaminen ja epävarmuus. Toisaalta luottamus tulevaisuuteen on vahva, mikä näkyy itsevarmuutena ja eteenpäin pyrkivänä asenteena.

Turvetuottaja on ylpeä työstään ja kannattaa turvetuotannon jatkuvuutta jos vain samalla huolehditaan ympäristön hyvinvoinnista. Tuottaja tuntee hoitaneensa työnsä hyvin ja sanoo, että *“Jos vaan yhtä hyvin hoitaa jälet ku me ollaan hoijettu nii ei voi kyllä kieltää.”* (H8b) Tässä tuottajan kanssa oli aiemmin keskusteltu turvetuotannon jatkumisesta ja jatkamisesta, mihin haastateltava suhtautui positiivisesti. Hän ei välttämättä kannusta ketään alalle, mutta jos asiansa ja ympäristön pilaantumisen ehkäisyn hoitaa yhtä hyvin kuin he, niin hänen mielestään turvetuotantoa kannattaa jatkaa. Tästä lausunnosta paistaa ylpeys tehdystä työstä ja luottamus siihen, että oma työ on hoidettu niin hyvin kuin mahdollista.

Turvetuotantoa ei kuitenkaan pidetä kovin vakaana alana, mikä tulee ilmi turvetuottajien haastatteluissa, missä todetaan seuraavasti: *“luontoäiti pittää joskus aika kovilla meitä, niinku nytki pari viimestä vuotta. Että kyllä aika kova pää pittää olla, että on halut*

jatkaa.” (H8a) Viimeisinä vuosina ovat kesät Suomessa olleet melko sateisia, mikä aiheuttaa haasteita turvetuotannolle, kun turve ei ehdi kuivua eikä turvetta näin ollen päästä nostamaan. Tämän vuoksi täytyy olla valmis sietämään epävarmuutta ja sen vuoksi tahtoa tehdä turvetuottajan työtä täytyy olla. Tässä yhteydessä tuli esille myös se, mikä on Suomen vaihtoehto kun turvetta ei riitä poltettavaksi. Sen vuoksi turpeentuottaja arvioi, että tullaan siirtymään turvetta huonompaan vaihtoehtoon eli kivihilleen.

Kaikista vesistöissä havaituista muutoksista huolimatta uskoa ja luottamusta tulevaisuuteen riittää. Kun ihmisellä on halu tehdä jotain ja toteuttaa unelmaansa, niin vaikeuksien ei uskota olevan ylivoimaisia. Ammattikalastaja esimerkiksi luottaa tulevaisuuteen ja eikä usko hänen elinaikanaan tapahtuvien muutosten olevan niin suuria, että ne haittaisivat elinkeinotoimintaa. Toisaalta hän arvelee, että vaikka kaikki metsäojat pantaisiin umpeen, niin vaikutukset eivät näkyisi heti, koska luonto korjaa itseään hitaasti. Humuksen määrän hän kuitenkin uskoisi alenevan. Puheenvuorosta huokuu usko ja luottamus vaikka taustalla on myös epävarmuutta.

Positiivinen asenne ja luottamus tulevaisuuteen on vahva, minkä vuoksi kyetään niin aktiiviseen ammatinharjoittamiseen kuin kansalaisaktiivisuuteenkin. Kansalaisaktiivisuudessa voimavarojen yhdistäminen samaa asiaa ajavien ihmisten kesken on koettu erittäin tärkeäksi, minkä seurauksena on perustettu muun muassa vesiensuojeluyhdistyksiä. Yhdistysten perustaminen on ollut vastustajien mielestä tärkeää myös, jotta ympäristömuutosten havainnoille ja paikallisten esittämille argumenteille turvetuotannon aiheuttamista vaikutuksista saadaan suurempi painoarvo. Näin ollen koetaan, että asioihin pystytään paremmin vaikuttamaan ja saamaan tavallisenkin ihmisen ääni paremmin kuuluville.

Tulevaisuuden kuvissa puhtaiden vesien tärkeyttä ja luonnonmukaisuutta korostettiin vahvasti, kuten seuraavassa esimerkissä käy ilmi:

Tutkija: Entä onko teillä mitään ajatuksia tähän?

H4d: Kyllä minäkin haluaisin, että perinteeksi mielummin puhtaat vedet, eikä istutettuja kaloja.

Haastateltava on huolissaan vesien kunnosta ja siitä millä tavalla niitä hoidetaan nykypäivänä. Kun järven luontainen kalakanta on syystä tai toisesta heikko, niin sitä

vahvistetaan istutuksilla. Tämä ei selvästikään ole haastateltavan mieleen, vaan hän kannattaa mieluummin sitä, että järvi olisi luonnostaan siinä kunnossa, ettei kalakantaa tarvitsisi lisätä istutuksilla.

Toiset uskovat, että nykyisen toimintamallin mukaan tulevaisuus on ympäristön kannalta valoisa, koska turvetuotannon vesiensuojelutoimet ovat kehittyneet huomattavasti. Uhkana tulevaisuuden toiminnalle pidetään kuitenkin lupakäytäntöjä ja sään epävakautta, minkä lisäksi kaikkien maankäyttöliiketoimien katsottiin uhkaavan ympäristön hyvinvointia. Ymmärryksen vaikutusten laajuudesta ja moninaisuudesta katsottiin olevan erittäin tärkeää, koska muuten Suomessa ei enää kohta ole puhtaita vesiä. Järvet ovat yhteydessä toisiinsa vesistöinä ja jos yksi järvi saastuu, niin vaikutukset siirtyvät hiljalleen vesistöissä eteenpäin. Näin eräs haastateltava kuvaa tilannetta:

Tutkija: Siinä varmaan saattaa olla sekin, että jos Suomessa miten monta, kuuskymmentätuhatta järveä vai oliko se se peräti kuussataa tuhatta, että jos ihmiset aatteloo, että muutama sinne tänne ni...

H16b: Nii

H16a: Niin, niin mutta ku meillähän on nää vesistöt. Eli eihän se, se ei tarkoita sitä että jos tää yks järvi tuhoutuu ni ookoo, kaikki muut säilyy, vaan se et nehän kulkee sit sitte, on yhteydessä toisiinsa ja ja se. Sitä ilosanomaa jaetaan sit monille, monille jos se ihan oikeesti tapahtuu, että joku järvi saastuu ja nyhän tässä on ihan selkeesti nähtävissä että Saarijärven reitillä on tosi paljon niitä saastuneita järviä jo.

Vesistöjen kuormitusta arvioitaessa pitäisi ymmärtää ottaa huomioon kaikkien maankäyttöliiketoimien yhteisvaikutukset, kokonaisvaltaisuus. Kaikille vastustajille, myös niille, jotka sanoivat kannattavansa turvetuotantoa vesistöjä koskeissa ollessa kurissa, on yhteistä huoli tulevaisuudesta. Tähän kuuluu huoli vesistöjen tilasta ja vesistöjen sekä soiden tulevaisuuden käyttömahdollisuuksista. Kyseinen huoli puuttuu, tai sitä välteltiin, puolustajien diskursseissa.

Turvetuotannon vesistövaikutuksista puhuttaessa tulevaisuuden näkymiä leimaavat vahvat näkemyserot, erilainen arvopohja, eri toimijoiden välinen luottamuspuola sekä yhteisesti ja yleisesti hyväksytyjen suuntaviivojen puuttuminen. Tämän vuoksi paikallisten toimijoiden osallistumismahdollisuuksia, joissa paikallisille annetaan myös todellista määrittelyvaltaa, tulisi lisätä.

8. TULOKSET

Tutkimuksen tarkoitus on ollut kriittisen diskurssianalyysin avulla saavuttaa ymmärrys paikallisen tiedon esiintyvyydestä ja paikallisen tiedon asemasta Saarijärven reitin varrella. Aineistona on käytetty 16 teemahaastattelua, jotka on tehty Saarijärven reitin varrella kevään 2012 ja kevään 2013 välisenä aikana.

Nykypäivän tietotulvan keskellä tieto ei ole kiinni ajasta tai paikaista, vaan lähes kaikilla on pääsy niin asiantuntijatietoon kuin tieteelliseen tietoon. Eri asia kuitenkin on kuinka tuota mahdollisuutta hyödynnetään. Paikallinen tieto kuitenkin eroaa niin tieteellisestä kuin asiantuntijatiedosta siinä, että se ei ole kaikkien toimijoiden saavutettavissa, koska sitä ei ole systemaattisesti dokumentoitu ja lisäksi tuo tieto on jokaisen henkilön ja yhteisön omaa tietoa. Lähdin tutkimuskysymysteni avulla etsimään vastausta siihen onko Saarijärven reitillä paikallista tietoa, jonka avulla voitaisiin luotettavasti arvioida havaittuja muutoksia.

Analyysin perusteella voidaan todeta, että Saarijärven reitillä on paikallista tietoa. Havaintojen diskurssi –luvussa esitetty taulukko (TAULUKKO 347) on analyysin yksi merkittävimpiä esimerkkejä siitä, että paikallisten ihmisten esittämät tulkinnat muutoksista perustuvat pitkäaikaisiin havainnointeihin muun muassa vesistön muutoksista ja kirjanpitoihin kalansaaliista. Tietoa on peritty ylisukupolisesti vanhemmilta, isovanhemmilta tai muilta sukulaisilta mutta myös omiin kokemuksiin perustuva tieto on vahvasti läsnä. Tietoa on lisäksi etsitty tietokannoista ja asiantuntijan tekemistä mittauksista. Toisilla oli esittää sanojensa tueksi myös valokuvia niin menneiltä ajoilta kuin nykytilanteesta. Mukana on kuitenkin myös kuulopuheisiin perustuvia lausuntoja ja asiasta käytävä yleinen keskustelu niin tiedotusvälineiden kautta kuin muualla on vaikuttanut ja vaikuttaa ihmisten näkemyksiin ja mielipiteisiin asioista.

Monet haastateltavista totesivat, että vaikka järvet ovat luonnostaankin tummia, niin viime vuosien aikana näkösyvyys järvissä on pienentynyt ja ”höttö” lisääntynyt. Vesistöön kohdistuneet muutokset tulevat näkyviksi muun muassa likaantuvissa pesuvadeissa, tummuissa tai limoittuvissa veneen pohjissa, limoittuvissa laitureissa, kalansaaliiden muutoksissa tai yleisesti lisääntyneessä humuksen määrässä. Myös valumat ovat muuttuneet ja tulvahuiput äärevöityneet. Lisäksi todettiin, että ”hötön” määrä saattaa vaihdella vuorokauden tai päivien mukaan. Toisina päivinä verkot pysyvät täysin puhtaina, kun taas toisinaan vastassa on kuin ruskea seinä.

Vesistöissä havaitut muutokset ovat nostaneet esille kysymyksen siitä, millaisen perinnön jätämme tuleville sukupolville. Analyysin mukaan haastateltavien saattoi olla vaikea sanoittaa tai konkretisoida muutosten vaikutuksia. Monet kuitenkin puhuivat siitä kuinka he eivät enää käytä vesistöä kuten ennen. Jotkut ovat luopuneet kalastuksesta kokonaan. Matkailuyrittäjä yrittää myydä likaantuneen veden äärellä olevia mökkejään pois ja kalastajat käyttävät aikaansa likaantuneiden pyydysten puhdistamiseen. Toiset puhuvat siitä miten he eivät enää laita laituria veteen, koska se ei tunnu merkitykselliseltä. Laiturilla oleskelu ei enää ole nautinnollista. Lisäksi uudessa iho likaantuu eikä veneily tunnu hyvältä ajatukselta. Kalastukseen ei joissain järvissä enää kannata pienten saalismäärien vuoksi. Ihmiset ovat siis yleisesti huolestuneita vesistöjen pilaantumisen vaikutuksista virkistyskäyttömahdollisuuksiin sekä elinkeinotoimintaan, kuten matkailuun ja kalastukseen. Analyysi osoitti, että nykypäivän vesien tilaan keskittyvien diskurssien takana on laajempi huoli tulevaisuudesta. Huoli tuleville sukupolville jäävän vesistön kunnosta.

Vastustajat olivat huolissaan käynnissä olevasta henkisestä ja kulttuurisesta muutoksesta, joka johtuu ympäristönmuutoksista. Vastustajien diskursseissa korostuivat ympäristön, luonnon ja ihmisten kokonaisvaltainen hyvinvointi niin paikallisesti kuin maailman laajuisesti. Puolustajien diskursseista tämä huoli puuttui. Sen sijaan puolustajat viittasivat koko turvetuotannon toimien ja jälkikäytön kokonaisvaltaiseen huomioon ottamiseen. Lisäksi eri energiantuotantovaihtoehtojen vaikutuksia pyydettiin vertailemaan ennen turvetuotannon tuomitsemista. Diskursseissa on siis ensisijaisesti kyse siitä miten asiat arvioidaan.

Turvetuotantoa puolustavien mukaan asiantuntijoilla teetetyt mittaukset osoittavat kaiken olevan kunnossa. Tämän tutkimuksen perusteella havaintojen ja diskursseissa esitetyn mitatun tiedon välillä on suuri ristiriita. Mittaukset eivät siis vaikuta tukevan paikallisten tekemiä havaintoja vesistöjen huonosta tilasta. Lisäksi vaikuttaa siltä, että toimiva toimintatapa eri tiedon lajien yhteen nivomiseksi puuttuu. Sen vuoksi käsiteltävästä asiasta ei saada muodostettua yhteisesti hyväksyttyä ja kattavaa kokonaiskuvaa. Kimmo Saaristo (2000, 36) tuo esille, että erityisesti ympäristökysymyksiin liittyvissä konflikteissa on mukana useita toimijoita ja intressiryhmiä, jotka voivat kutsua itseään asiantuntijoiksi, kun tarkastellaan asiaa jostain tietystä näkökulmasta. Tämä ei siis koske pelkästään institutionaalisia asiantuntijoita vaan myös paikallisia asiantuntijoita, joilla Saariston mukaan on arvokasta tietoa ja havaintoja paikallisista asioista. Käytännössä määrittelyvalta

on kuitenkin niillä, jolle se on hallinnollisesti tai muulla tavoin annettu. Aineistoni mukaan Saariston esittämä tulkinta asiantuntijuudesta ja määrittelyvallasta näyttää pitävän paikkansa.

Kuten aiemmin esitin, niin diskurssien valta riippuu siitä kenen diskurssi nousee yleiseen käyttöön. Vallassa oleva diskurssi määrittelee millainen kuva todellisuudesta muodostuu. Tällä tavoin muiden diskurssien näkökulmat jäävät varjoon ja syntyy valtataistelua. Tämän tutkimuksen diskurssien perusteella vastustajat eivät pidä paikallista tietoa ja havaintoja muutoksista luotettavina eikä paikallisella tiedolla vaikuta olevan määrittelyvaltaa. Sen vuoksi vastustajat ovat pyrkineet ottamaan haltuunsa mahdollisimman monia diskursseja, genrejä ja konteksteja. Sillä mitä laajempia kokonaisuuksia hallitsee ja mitä erilaisimmilla tavoilla eri tilanteissa asiaansa kykenee tuomaan esille sitä vaikutusvaltaisemman aseman pystyy saavuttamaan. Vastustajat ovat pyrkineet hakemaan havainnoilleen todistusvoimaa ja määrittelyvaltaa myös itse tekemistään mittauksista, jotta heidän diskurssinsa saisi lisää uskottavuutta. Tällöin voidaan puhua kansalaistieteestä, kansalaishavainnoinnista tai talkoistamisesta. (mm. Anttila ym. 2012) Määrittelyvallan lisäämiseksi turvetuotannon vastustajat ovat lisäksi pyrkineet järjestäytymään.

Turvetuotannon puolustajat perustelevat toiminnan oikeutusta viittaamalla siihen, että toimitaan Suomen lakien, asetusten ja määräysten mukaan. Toiminnan hyväksyttävyyden tueksi heillä on esittää asiantuntijatietoon ja tieteelliseen tietoon perustuvia mittaustuloksia ja muita tutkimuksia. Tässä kiistanalaisessa tilanteessa paikallisen tiedon asema on hankala, koska turvetuotannolla ja sitä kannattavilla tahoilla on poliittinen tuki ja vaikutusvaltaisempi asema Suomessa.

9. POHDINTA

Haastatteluisissa esiin tulleisiin diskursseihin perustuen eräs merkittävimmistä Saarijärven reitin kiistoja yhdistävistä tekijöistä on se kenen asiantuntijuus ja tieto on niin sanottua todellista ja oikeaa. Tämä johtaa tulkintaan vastustajien ja puolustajien välisestä luottamuspulasta. Tutkimuksen tulokset viittaavat myös siihen että paikallisella tiedolla ei tällä hetkellä näytä olevan lainkaan määrittelyvaltaa.

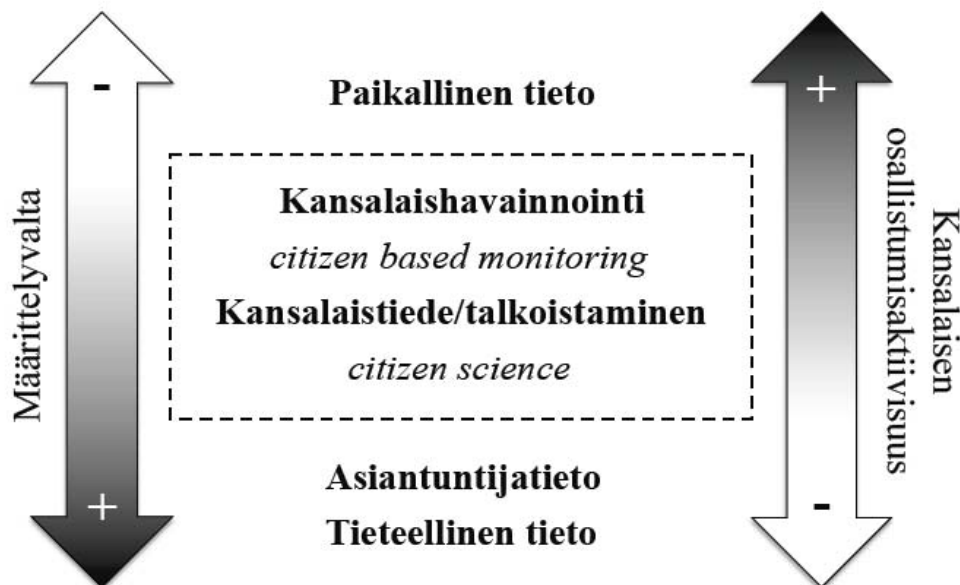
Nostan kysymyksen määrittelyvallasta tässä lähempään tarkasteluun. Määrittelyvalta oli yhtenä tutkimuskysymyksenä tässä tutkimuksessa, mutta kovin laajasti siihen ei tämän tutkimuksen perusteella pysty ottamaan kantaa. Tutkimuksen edetessä aloin kuitenkin pohtia määrittelyvaltaa ja kansalaisten todellista osallistumisaktiivisuutta suhteessa eri tiedon lajeihin. Lisäksi aloin pohtia kansalaishavainnoinnin ja kansalaistieteen, joista joskus käytetään myös määritelmää talkoistaminen (mm. Anttila ym. 2012), asemointia tässä yhtälössä. Diskursseissa tuli esille, että myös Saarijärven reitillä kansalaishavainnointia on käytetty. Kansalaisten tekemien mittausten ja havaintojen avulla pyritään keräämään esimerkiksi tietoja mahdollisista ekologisista muutoksista tai jonkin tietyn eliö- tai eläinlajin esiintyvyydestä jollakin tietyllä alueella (mm. Anttila ym. 2012, Dickinson ym. 2012, Sagarin ja Pauchard 2012, 25-26, Hampton ym. 2013).

Kansalaishavainnointi (engl. *citizen based monitoring*) ja kansalaistiede (engl. *citizen science*) ovat välineitä, joilla kerätään tietoa sekä asiantuntijoiden ja tieteellisen tiedon tarpeisiin että päätöksenteon tueksi. Tiedon keräämisen lisäksi ajatuksena on paikallisten osallistamisen lisääminen. (mm. Dickinson ym. 2012, Sagarin ja Pauchard 2012, 25-26, Hampton ym. 2013). Tilanne ei kuitenkaan ole täysin yksiselitteinen, koska kansalaishavainnoinnin seurauksena paikallisten ihmisten määrittelyvalta ei välttämättä lisääny jos paikallisuus välineellistetään palvelemaan asiantuntija- ja tieteellisen tiedon käyttötarkoituksia. Olen tätä selventääkseni kuvannut tilannetta piirtämässäni kaaviossa (KAAVIO 5).

Paikallinen tieto eroaa kansalaishavainnoinnista ja kansalaisten tekemistä mittauksista siinä, että paikallinen tieto perustuu pitkäaikaiseen luonnon havainnointiin ja seurantaan, ei lyhyisiin mittaus- tai tarkkailujaksoihin. Paikallisessa tiedossa kansalainen itse on aktiivinen toimija, joka itse omistaa tietonsa ja päättää sen käytöstä. Tuolloin

määrittelyvalta suhteessa muihin tiedon lajeihin näyttäisi kuitenkin olevan pienimmillään. Onko niin, että paikallisen tiedon merkittävyyteen vaikuttaa ensisijaisesti se kuinka aktiivisia kansalaiset ovat omilla alueillaan, jolloin tavoite demokraattisesta ja kaikki huomioivasta päätöksenteosta ei välttämättä toteudu? Asiantuntija- ja/tai tieteellisellä tiedolla on määrittelyvaltaa suomalaisessa yhteiskunnassa, mutta takaako se oikeudenmukaisen kohtelun väestötiheydeltään matalimmilla alueilla?

Eräs lisätutkimusta vaativa kysymys liittyy kansalaisten tekemien havainnointien ja mittausten asemoitumiseen määrittelyvallan ja osallistumisaktiivisuuden kentässä sekä paikallisen tiedon sijaintiin suhteessa muihin tiedon lajeihin. Olen kuvannut tilanteen alla olevassa kaaviossa (KAAVIO 5), jossa tiedon eri lajit esitetään määrittelyvallan ja kansalaisten osallistumisaktiivisuuden hierarkiassa. Lisätutkimusta vaatisi myös asiantuntija- ja tieteellisen tiedon asemoituminen edellä mainitussa hierarkiassa. Tiedon eri lajien lisäksi kaaviossa on esitetty kaksi kansalaisia osallistavaa menetelmää, jotka on erotettu katkoviivalla tiedon eri lajeista. Päätöksentekoa ajatellen olennaista kaaviossa on se tulevatko kaikki eri tiedon lajit kuulluiksi vai painottuvatko päätökset enemmän tieteelliseen tietoon, jolloin kansalaisten osallistumisaktiivisuus oman alueensa asioihin on vähäisempi kuin jos myös paikallista tietoa olisi käytetty.

KAAVIO 5. Määrittelyvallan ja kansalaisen osallistumisaktiivisuuden suhde eri tiedon tuottamisen tapoihin ja tiedon lajeihin

Olisi myös mietittävä perustuuko kansalaisten osallistaminen heille annettaviin menetelmiin vai paikallisen tiedon omiin tapoihin kerätä ja käsitellä tietoa. Eräässä mielessä ulkoapäin annettavat ja ohjatut menetelmät voidaan nähdä välineellistävänä, jolloin ei varsinaisesti voida puhua paikallisen tiedon hyödyntämisestä vaan pikemminkin paikallisen työvoiman hyödyntämisestä (vrt. talkoistaminen). On siis vaarana että menetelmä sekoitetaan tiedon lajiin, esimerkiksi tässä tapauksessa kansalaishavainnointi paikalliseen tietoon. Onko oikein että tieteellisen tutkimuksen menetelmät ja tieteen tekijöiden tehtävät siirretään enemmän kansalaisten tehtäväksi vai olisiko järkevämpää vahvistaa paikallisen tiedon asemaa omiin menetelmiin perustuvana tiedon lajina? Tässä yhteydessä tärkeää olisi myös tarkastella luottamuksen lisääntymistä tai vähentymistä suhteessa määrittelyvaltaan ja kansalaisten osallistumisaktiivisuuteen. Vaikuttaisi siltä, että luottamus tekee asiantuntijasta asiantuntijan. Näin ollen voitaisiin kysyä missä suhteessa luottamuksen määrä vähenee, vai väheneekö se, kuljettaessa tieteellisestä tiedosta kohti paikallista tietoa (ks. KAAVIO 5)?

Keskeisimmäksi ristiriitojen aiheuttajaksi havaitsin turvetuotantoon liittyvissä diskursseissa erityisesti havaintojen ja mittauksen luotettavuuden. Paikalliseen tietoon ei luoteta eikä sillä vaikuttaisi olevan määrittelyvaltaa. Diskurssien perusteella asiantuntijoiden tekemille mittauksille ja tutkimuksille määrittelyvalta on annettu. Sanotaan, että johonkinhan sitä on luotettava. Tämä luottamus pohjaa siihen, että turvetuotannon vesistövaikutusten mittaamiseen on määritelty standardoidut menetelmät. Diskurssien perusteella havainnot ja mittaukset kuitenkin vaikuttavat eriävän toisistaan. Näin ollen herää kysymys: mitataanko standardimenetelmillä sitä mitä pitäisi? Tämä kysymys nostaa esiin lisätutkimusta vaativan jatkokysymyksen siitä näkevätkö tieteentekijät itse nykyiset menetelmät sellaisina, että ne voivat yksiselitteisesti vastata kiistan keskiössä oleviin kysymyksiin.

Havaintojen ja mittauksen diskurssissa esiin nousseet ristiriidat osoittavat, että kaikkia vesistövaikutuksia ei vielä tunneta riittävän hyvin. Mittauksissa ei riitä, että mitataan. Täytyy myös tietää mistä, miten, millä ja koska mitataan. Saattaa olla, että mittaja osuu paikalle joko pienen tai suuren virtaaman aikaan, jolloin esimerkiksi kiintoainemittauksissa saadaan tulokseksi joko pieni tai iso kiintoainemäärä. Mittaus kertoo vain sen hetkisen tilanteen. On kuitenkin huomattava, että haastateltuihin henkilöihin ei lukeutunut varsinaisia tieteen tekijöitä. Tämä kuitenkin vain korostaa aiheen lisätutkimustarvetta:

ovatko kansalaisten esiin nostamat kysymykset relevantteja tieteen tekijöiden näkökulmasta ja pystytäänkö kritiikkiin vastaamaan?

Entä kun mittausdata on koossa? Onko asiantuntijoiden keräämä tieto käsitelty oikealla tavalla? Eri diskursseissa vastustajat kritisoivat tulosten analysointia eivätkä luota saatuihin tuloksiin. Luottamuspuolan vuoksi asiantuntija ei ole asiantuntija. Lisäksi asiantuntijan tulee tuoda tietonsa julkisuuteen ja kommunikoida siitä muille. Niinpä osa turvetuotannon käyttämisestä asiantuntijoista ei ole todellisia asiantuntijoita, koska asiantuntija on asiantuntija vain niin kauan kuin häneen luotetaan. Sama pätee myös vastustajiin, paikallisen tiedon haltijoihin. Puolustajat eivät pidä heitä asiantuntijoina, koska he eivät nauti luottamusta. Vaikka tietoa on tuotu julkisuuteen ja siitä käydään keskusteluja, niin luottamus puuttuu. Sen vuoksi esitän, että monitahoisissa asioissa monien alojen asiantuntijuus ja eri tietolajit tulisi yhdistää. Vahvaa yhteistyötä eri tahojen välillä tarvitaan. Lisäksi tarvitaan monitieteistä tutkimusta, jotta laaja-alainen näkemys Saarijärven reitillä tapahtuneista muutoksista olisi mahdollista saavuttaa.

Eräs tapa paikallisen tiedon integroimiseen lähemmäksi päätöksentekoprosessia voisi olla sen käyttäminen tieteellisten tutkimushypoteesien muodostamisessa. Tarvitaan riittävää vuoropuhelua, jotta tieteelliset tulokset saadaan kommunikoitua suurelle yleisölle ja toisaalta mahdollistetaan ymmärrys eri tiedon lajien välille. Tämän kautta myös paikallisen tiedon edustajat voisivat hyötyä vertaisarviointiprosessista, jonka läpikäytyään tieteellinen tieto tulee todennetuksi ja tieteellisesti hyväksytyksi. Tämä olisi ensimmäinen vaihe paikallisen tiedon merkityksen lisäämisessä, joka vähitellen saattaisi johtaa sen pysyvämpään asemaan yhtenä itsenäisenä tiedon lajina.

Pohtiessamme vesistöjemme nykytilaa ja vesistöihin kohdistuneita muutoksia meidän tulisi verrata tutkimaamme kohdetta luonnontilaiseen ympäristöön. Ongelmaksi muodostuu ainoastaan se, että luonnontilaisia ympäristöjä ei enää ole. Ihminen on toiminnallaan muuttanut luontoa. Muutosten todentamiseksi meillä pitäisi olla tutkimustietoa pitkältä ajalta, mutta sitä ei ole. Tai vaikka olisikin niin luonnontilainenkin muuttuu. Jotta saisimme tietoa vanhoista ajoista, niin lähes ainut tapa on haastatella paikallisen tiedon haltijoita. Tulokset saattavat olla karkeita, mutta auttavat. Toisina vaihtoehtoina vanhan tiedon talteen saamiseksi saattavat olla myös vanhat ilmakuvat, valokuvat, kartat tai paleolimnologia.

Selvää on, että tarvitsemme lisää tietoa vesistöjemme tilasta ja paikallinen tieto voisi olla yksi apu tähän. Paikallista tietoa tulisi hyödyntää, jotta saataisiin kerättyä kartta-aineistoa, valokuvia ja laajempia havaintoja. Näin voimme paremmin ymmärtää havaittuja muutoksia. Muistitietoon perustuvilla (engl. *oral histories*) dokumentoiduilla kertomuksilla kyetään saamaan vastauksia siihen, mikä on muuttunut, miksi jokin muutos on tapahtunut ja mitä muutokselle voitaisiin tehdä. (Mustonen 2013a)

Tämän tutkimuksen aineisto koostuu 16 teemahaastattelusta, jotka toimivat hyvin tässä tutkimuksessa ja antavat selventävän kuvan käynnissä olevista turvetuotannon diskursseista. Toisaalta, jos olisin keskittynyt vanhempien tiedon kantajien kertomusten tallentamiseen, laaja-alaisemman näkemyksen muodostaminen ja tietoa vanhoista ajoista olisi ollut helpompi rakentaa. Olisi ollut myös hedelmällistä keskittyä pelkästään vastustajien havaintoihin ja kertomuksiin ympäristön muutoksista, mutta toisaalta muutamien puolustajien puheenvuorot tuovat aiheeseen oman näkökulmansa. Näin mahdollistui myös diskurssien eroavaisuuksien esille tuominen. Tiedostan, että aineisto ei ole tasapainoinen vaan vastustajien tulkinnan nousevat suurempaan osaan jättäen puolustajien tulkinnat heikompaan asemaan. Olen ottanut tämän huomioon valiten tutkimuksen näkökulmaksi paikallisen tiedon esiintyvyyden ja siihen liittyvät aiheet Saarijärven reitillä. Opinnäytetyöni olkoon näin ollen keskustelun avaus mahdollisesti laajemman ja syvällisemmän tutkimuksen tekemiselle Saarijärven reitillä.

Tämä tutkimus osoittaa, että kaikilla jotka viettävät paljon aikaa luonnossa liikkuen, marjastaen, kalastaen ja luontoa havainnoiden on tietoa paikallisista oloista ja alueeseen liittyvistä erityispiirteistä. Diskursseihin sekoittuu paljon tunteita ja mielipiteitä, mutta useat tulkinnat muutoksista perustuvat järven ja alueen pitkäaikaiseen seurantaan ja luotettaviin havainnoiteihin. Tunnistamalla paikallisen tiedon, tallentamalla ja oikein analysoimalla sitä on mahdollista käyttää luotettavana tietolähteenä. Huomion arvoista on myös se, että vastustajien turvetuotantoa kohtaan osoittama kritiikki ei synny ainoastaan yleisestä moraalista, siitä mikä on oikein tai väärin, vaan elinympäristön menetyksestä. Siitä mikä on jo menetetty tai mahdollisesta menetyksen uhkasta. Suurena huolena on tuleville sukupolville jäävän ympäristön kunto. Nämä ihmiset joutuvat luopumaan heille tärkeistä asioista, siirtymään hyvinvoinnista pahoinvointiin ja epävarmuuteen, mikä puolestaan heijastuu koko yhteisön vointiin ja jaksamiseen, tulevaisuuden kuviin ja kulttuuriin. Tämä paha olo, yksityisten henkilöiden ja koko yhteisön pahoinvointi, purkautuu nyt näkyvänä ns. turveaktivismina ja mielipidekirjoituksina.

LÄHTEET

- ACIA (2004) *Impacts of a Warming Arctic: Arctic Climate Impact Assessment*. Cambridge University Press.
- Alexander, C. Bynum, N., Johnson, E., King, U., Mustonen, T., Neofotis, P., Oetlé, N., Rosenzweig, C., Sakakibara, C., Shadrin, V., Vicarelli, M., Waterhouse, J., & Weeks, B. (2011) Linking Indigenous and Scientific Knowledge of Climate Change. *BioScience*, Vol. 61, No. 6 (June 2011), pp. 477-484
- Anttila, S., Bröckl, M., Herlevi, A., Kallio, K., Ketola, M., Koponen, S., Kuitunen, P., Pyhälähti, T., Ryyänen, T., Vakkilainen, K. & Kairesalo, T. (2012) Avoin ympäristötieto –yhteistyön kehittäminen vesistöjen seurannassa. Järvien vedenlaatupalvelu –hankkeen loppuraportti. Suomen ympäristökeskus, Helsinki.
- Arctic Council (2013) Kiruna declaration. Kiruna, Sweden 15 May 2013. Arctic Council.
- Arvola, L. (2012). Humusvedet. Tummien vesien ekologiaa. Parkano 14.4.2012. Seminaariesitys.
- Berger, P. L. & Luckmann, T. (1994). *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Suom. Vesa Raiskila. *Alkuperäisteos: The Social Construction of Reality (1966)*. Like, Helsinki.
- Berkes, F. (2009) Evolution of co-management: Role of knowledge generation, bridging organizations and social learning. *Journal of Environmental Management* 90, 1692-1702.
- Berkes, F. (2012) *Sacred Ecology*. Routledge, New York.
- Berninger, K., Tapio, P., Willamo, R. (1996). *Ympäristönsuojelun perusteet*. Gaudeamus, Helsinki.
- Bioenergia ry (2013) [online] Turpeen tuotanto. [viitattu 15.8.2013] Saatavilla www-muodossa: <http://www.turveinfo.fi/turve/turvetuotanto>
- Burr, V. (1995). *An Introduction to Social Constructionism*. Routledge, London and New York
- Charman, D. (2002) *Peatlands and Environmental Change*. John Wiley & Sons Ltd, England
- Dickinson, J.L., Shirk, J., Bonter, D., Bonney, R., Crain, R.L., Martin, J., Phillips, T. & Purcell, K. (2012) The current state of citizen science as a tool for ecological research and public engagement. *Front Ecol Environ* 2012; 10(6): 291–297
- Dorst, J. (1970) Ennen kuin luonto kuolee. Ranskankielinen alkuteos: *Avant que la nature meurt*. WSOY, Porvoo.
- Einola E., Rantakari M., Kankaala P., Kortelainen P., Ojala A., Pajunen H., Mäkelä S. & Arvola L. (2011) Carbon pool and fluxes in a chain of five boreal lakes: a dry and wet year comparison. *Journal of geophysical research* 116, G03009.

- Eira, I.M., Jaedicke, C., Magga, O.H., Maynard, N.G., Vikhamar-Schuler & Mathiesen, S.D. (2013) Traditional Sámi snow terminology and physical snow classification—Two ways of knowing . *Cold Regions Science and Technology* 85 (2013) 117–130.
- Eyerman, R. & Jamison, A. (1991) *Social Movements. A cognitive approach*. The Pennsylvania University Press, Pennsylvania.
- Fairclough, N. (1993) Critical discourse analysis and marketization of public discourse. *The universities. Discourse and Society*, 4, 133-168.
- Foucault, M. (2005) *Tiedon arkeologia*. Suomentanut Tapani Kilpeläinen, Vastapaino, Tampere.
- Gerth, H.H. & Mills, C.W. (ed.) (1948) *From Max Weber: Essays in Sociology*. Routledge & Kegan Paul Ltd, London.
- Giddens, A. (2009) *Sociology*. Polity Press, Cambridge.
- Haila, Y. & Jokinen, P. (toim.) (2001) *Ympäristöpolitiikka. Mikä ympäristö, kenen politiikka*. Vastapaino, Tampere.
- Hampton, S., Strasser, C.A., Tewksbury, J.J., Gram, W.K., Budden, A.E., Batcheller, A.L., Duke, C.S. & Porter, J.H. (2013) Big data and the future of ecology. *Frontiers in Ecology and Evolution* 11: 156-162.
- Heikkinen, K. (1990) Nature of Dissolved Organic Matter in the Drainage Basin of a Boreal Humic River in Northern Finland. *Journal of Environmental Quality* 19: 649-657.
- Heikkinen K. & Ihme R. (1995) Retention of organic Fe-P-colloids from peat mining water in an overland flow wetland treatment system in northern Finland. *Archiv für Hydrobiologie* 134: 547-560.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2010) *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus, Helsinki
- Hokkanen, P. (2007) Kansalaisosallistuminen ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä. *Acta Universitatis Tamperensis* 1285.
- Howarth, D. (2000) *Discourse*. Open University Press, Buckingham.
- Hughes, J. & Heathwaite, A.L. (1995) Hydrology and hydrochemistry of British wetlands. In: *Hydrology and hydrochemistry of British wetlands* (ed. by J. Hughes and A.L. Heathwaite), pp.1-8. Wiley, Chichester
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (1999) *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Vastapaino, Tampere.
- Kamppinen, M. (2000) *Ajat muuttuvat: Esseitä ajasta, riskeistä ja tieteellisestä maailmankuvasta*. Tietolipas 165. SKST.
- Keski-Suomen Liitto (2012) [online] Maakuntavaltuusto hyväksyi kolmannen vaihekaavan äänestyksen jälkeen. [viitattu 20.11.2012] Saatavilla [www.muodossa: http://www.keskisuomi.fi/tiedotteet/1018/maakuntavaltuusto_hyvaksyi_kolmannen_vaihekaavan_aanestyksen_jalkeen](http://www.keskisuomi.fi/tiedotteet/1018/maakuntavaltuusto_hyvaksyi_kolmannen_vaihekaavan_aanestyksen_jalkeen)

Keski-Suomen ympäristökeskus (2009) Keski-Suomen pintavesien toimenpideohjelman vuoteen 2015. [viitattu 20.11.2012] Saatavilla [www-muodossa: http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=117731&lan=fi](http://www.muodossa:www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=117731&lan=fi)

Keskitalo, P., Määttä, K. & Uusiautti, S. (2013) Sámi Education. Peter Lang Edition, Frankfurt am Main.

Korhonen, R., Korpela, L. & Sarkkola, S. (toim.) (2008) Suomi – Suomaa. Soiden ja turpeen tutkimus sekä kestävä käyttö. Suoseura ry, Maahenki Oy.

Klöve, B., Tuukkanen, T., Marttila, H., Postila, H. & Heikkinen, K. (2011) Turvetuotannon kuormitus. Kirjallisuuskatsaus ja asiantuntija-arvio turvetuotannon vesistökuormitukseen vaikuttavista tekijöistä. TASO-hanke.

Leinonen, A. (toim.) (2010) [online] Turpeen tuotanto ja käyttö. Yhteenvedo selvityksistä. VTT tiedotteita. VTT, Helsinki. [viitattu 24.5.2013] Saatavilla [www-muodossa: http://www.vtt.fi/inf/pdf/tiedotteet/2010/T2550.pdf](http://www.vtt.fi/inf/pdf/tiedotteet/2010/T2550.pdf)

Lindholm, T. & Heikkilä, R. (2008) Ymmärrystä soiden suojelulle. Teoksessa: Laulujoutsenen perintö: Suomalaisen ympäristöliikkeen taival. WSOY, Porvoo.

Lock, A. & Strong, T. (2010) Social Constructionism. Sources and Stirrings in Theory and Practice. Cambridge University Press, New York.

Lummaa, K., Rönkä, M., ja Vuorisalo, T. (toim.) (2012) Monitieteinen ympäristötutkimus. Gaudeamus, Helsinki

Marttila, V., Salminen, P., Aalto, A., Vallinheimo, K., Niemivuo-Lahti, J., Kauranne, L-M., Mäkilä, M., Turtola, E., Laine, J., Niemelä, H., Karhu, I., Kaakinen, E., Lindholm, T., Kostama, J., Mattila, I., Sulkava, R., Korhonen, R., Selin, P., Kaipainen, J., Rekola, A., Siikavirta, A., Aapala, K. & Kalliokoski, K. (2011) Ehdotus soiden ja turvemaiden kestävä ja vastuullisen käytön ja suojelun kansalliseksi strategiaksi. Maa- ja metsätalousministeriö.

Massa, I. (1998) Toinen ympäristötiede: Kirjoituksia yhteiskuntatieteellisestä ympäristötutkimuksesta. Gaudeamus, Helsinki.

Massey, D. (2008) Samanaikainen tila. (toim. Lehtonen, M., Rantanen, P. & Valkonen, J. suom. Rovio, J.) Vastapaino, Tampere.

Mustonen, K., Mustonen, T., Aikio, A. & Aikio, P. (2010) Drowning Reindeer, Drowning Homes. Indigenous Sámi and Hydroelectricity Development in Sompio, Finland. Snowchange.

Mustonen, T. (2009) Karhun väen ajast-aikojen avartuva maailma –tutkimus kolmen euraasialaisen luontaistalousoyhteisön paikallisesta tiedosta pohjoisen ilmastonmuutoksen kehityksessä. Väitöskirja. Yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja nro 92. Joensuun yliopisto.

Mustonen, T. (2012) [online] Reframing climate change science to include indigenous and local knowledge. United Nation University (UNUChannel) [viitattu 20.12.2012] Kuunneltavissa internetissä: <http://www.youtube.com/watch?v=fCo77PW2G6Y>

- Mustonen, T. (2013a) Oral histories as a baseline of landscape restoration –co-management and watershed knowledge in Jukajoki river. Fennia. (Forthcoming).
- Mustonen, T. (2013b) Power Discourses of Fish Death: Case of Linnunsuo Peat Production. *AMBIO* (julkaistu sähköisesti), doi: 10.1007/s13280-013-0425-3
- Mustonen, K. & Mustonen T. (toim.) (2013) Jukajärven ja -joen kunnostussuunnitelma. Selkien perinteestä ja luonnosta 5. Lumimuutos osuuskunta.
- Mustonen, T. & Syrjämäki, E. (toim.) (2013) It is the Sámi who own the land. *Snowchange* (painossa).
- Niinistö, V. (2013) [online] Vihreät ja turve. Ville Niinistön blogi Vihreän liiton nettisivuilla. Kirjoitettu 6.3.2013. [viitattu 23.5.2013] Saatavilla [www-muodossa: http://www.vihreat.fi/blogit/ville-niinisto/vihreat-ja-turve](http://www.vihreat.fi/blogit/ville-niinisto/vihreat-ja-turve)
- Nikander, P. (2008) Constructionism and Discourse Analysis. Teoksessa Holstein, J.A., Gubrium, J.F. *Handbook of Constructionist Research*. pp.413-428. The Guilford Press, New York.
- Nikander (2011) Interviews as Discourse Data. Teoksessa Gubrium, J., Mackinney-Marvasti, J. and Marvasti, A. (ed.) *Handbook of Interview Research*. pp.397-413. Sage, London.
- Ollila, A. (2000) Aika ja elämä. Aikakäsitys 1800-luvun lopussa. SKST795.
- Paappanen, T., Leinonen, A., Flyktman, M. & Hillebrand, K. (2005) Fuel Peat Industry in Finland. Raportissa: Paappanen, T. & Leinonen, A. (ed.) [online] Fuel Peat Industry in EU –Country reports, Finland, Ireland, Sweden, Estonia, Latvia, Lithuania. VTT. [viitattu 23.5.2013] Saatavilla [www-muodossa: http://www.turbaliit.ee/index.php?picfile=21](http://www.turbaliit.ee/index.php?picfile=21)
- Pietikäinen, S. & Mäntynen, A. (2009) Kurssi kohti diskurssia. Vastapaino, Tampere.
- Pietilä, I. (2010) Ryhmä- ja yksilöhaastattelun diskursiivinen analyysi. Kaksi aineistoa erilaisina vuorovaikutuksen kenttinä. Teoksessa Ruusuvoori, J., Nikander, P. ja Hyvärinen, M. Haastattelun analyysi. Vastapaino, Tampere.
- Pohjois-Pohjanmaan ELY (2010) [online] Biomassaenergian tuotanto ja ympäristöhaitat. [viitattu 10.12.2011] Saatavilla [www-muodossa: http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=25599&lan=FI#a2](http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=25599&lan=FI#a2)
- Pohjola, A. (2007) Eettisyyden haaste tutkimuksessa. Teoksessa: Viinämäki, L., ja Saari, E. (toim.) *Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteellinen tutkimukseen*. s.11-31. Tammi, Helsinki.
- Rannikko, P. (2013) Millainen luonnonkäyttö on hyväksyttävää? Teoksessa: Hildén, M., Hallanaro, E-L, Karjalainen, L. ja Järvelä, M. (toim.) *Uusi luonnonvaratalous*. s.229-243 Gaudeamus, Helsinki.
- Rigler, F.H. & Peters, R.H. (1995) *Science and Limnology. Excellence in Ecology 6*, Ecology Institute, Oldendorf/Luhe, Germany.

Riipinen, M. (2006) Maankäytön oikeutus paikallisyhteisöissä. Sosiaalisen pääoman valta ja skaala. *Alue ja Ympäristö*, 35: 1 (2006) s. 37–49.

Ruuskanen, E. (2010) *Suosta voimaa ja lämpöä*. Vapo Oy, Jyväskylä.

Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (2010) *Haastattelun analyysi*. Vastapaino, Tampere.

Saari, P. & Stenman, T. (2012) [online] Kyyjärveltä Naarajärvelle. Vesienhoito Saarijärven reitillä. TASO-hanke. [viitattu 22.5.2013] Saatavilla [www-muodossa: www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=137663&lan=fi](http://www.muodossa:www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=137663&lan=fi)

Saaristo, K. (2000) *Avoin asiantuntijuus. Ympäristökysymys ja monimuotoinen ekspertiisi*. Nykykulttuurin tutkimuskeskus, Jyväskylä.

Sagarin, R. & Pauchard, A. (2012) *Observation and Ecology: broadening the scope of science to understand a complex world*. Island Press, Washington, USA.

Stenvall, J. (1995) *Herrasmiestaidosta asiantuntijatietoon. Virkamiehistön asiantuntemuksen kehitys valtion keskushallinnossa*. Hallintohistoriakomitea, Painatuskeskus, Helsinki.

Smith, L. Tuhiwai (2012) *Decolonizing Methodologies: Research and Indigenous Peoples*. Zed Books, London.

Suomen virallinen tilasto (2013) [online] *Energian hankinta ja kulutus. 1. vuosineljännes 2013*. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu 15.8.2013] Saatavilla [www-muodossa: http://www.stat.fi/til/ehk/2013/01/ehk_2013_01_2013-06-20_tie_001_fi.html](http://www.muodossa:http://www.stat.fi/til/ehk/2013/01/ehk_2013_01_2013-06-20_tie_001_fi.html)

TEM (2012) [online] *Uusiutuvat energialähteet*. [viitattu 20.12.2012] Saatavilla [www-muodossa: http://www.tem.fi/index.phtml?s=2481](http://www.muodossa:http://www.tem.fi/index.phtml?s=2481)

Turveruukki (2011) [online] *Turvepäivä 18.10.2011*. [viitattu 10.12.2011] Saatavilla [www-muodossa: http://www.turveruukki.fi/index.php?id=15&news_id=233](http://www.muodossa:http://www.turveruukki.fi/index.php?id=15&news_id=233)

Turveruukki Oy (2013) [online] *Turve ja ympäristö*. [viitattu 23.5.2013] Saatavilla [www-muodossa: http://www.turveruukki.fi/turvetuotannon_ymparistovaikutukset/turve_ja_ymparisto](http://www.muodossa:http://www.turveruukki.fi/turvetuotannon_ymparistovaikutukset/turve_ja_ymparisto)

Tuukkanen, T., Klöve, B., Marttila, H., Heikkinen, K. & Karppinen, A. (2011) *Tilastollinen analyysi kuormitustulokseen vaikuttavista tekijöistä*. Oulun yliopisto ja Suomen ympäristökeskus.

van Dijk, T. A. (1993) Principles of critical discourse analysis. *Discourse and Society* 4(2), 249-283

Valtion ympäristöhallinto (2011a) [online] *Turvetuotannon lupamenettely*. [viitattu 22.5.2013] Saatavilla [www-muodossa: www.ymparisto.fi/default.asp?node=17129&lan=fi](http://www.muodossa:www.ymparisto.fi/default.asp?node=17129&lan=fi)

Valtion ympäristöhallinto (2011b) [online] *Keski-Suomen ELY-keskuksen alueen pintavesien ekologinen ja kemiallinen tila*. [viitattu 22.5.2013] Saatavilla [www-muodossa: www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=284195&clan=fi&clan=fi](http://www.muodossa:www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=284195&clan=fi&clan=fi)

Valtion ympäristöhallinto (2012) [online] Saarijärven reitin esittely. [viitattu 13.12.2012]
Saatavilla [www-muodossa: http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=26491&lan=fi](http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=26491&lan=fi)

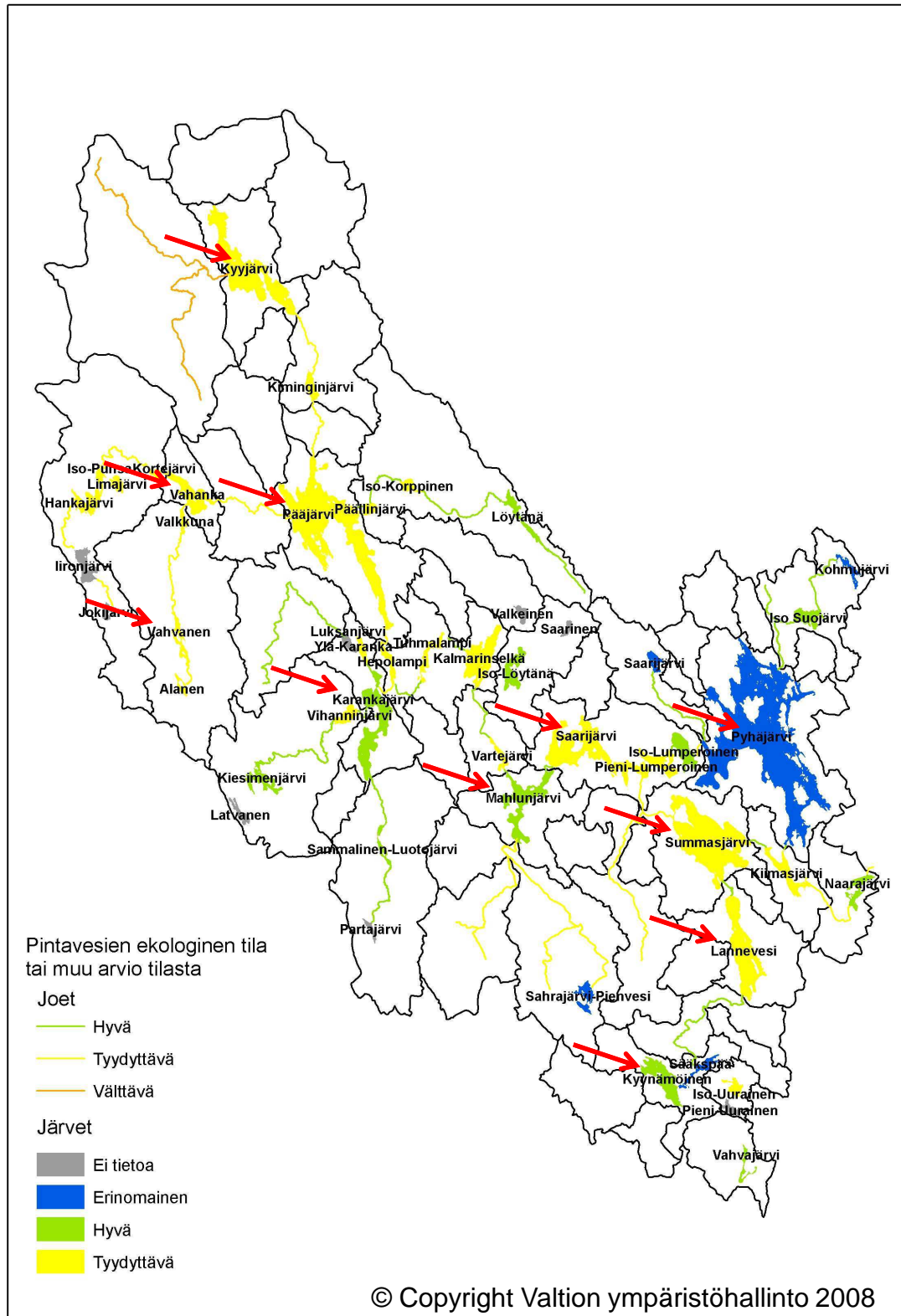
Vapo Oy (2012) [online] Turvetuotantoa vastuullisesti. Usein kysytyt kysymykset. [viitattu
20.12.2012] Saatavilla [www-muodossa:
http://www.vapo.fi/turvetuotantoavastuullisesti/kysymykset-vastaukset-2](http://www.vapo.fi/turvetuotantoavastuullisesti/kysymykset-vastaukset-2)

Vesala, T., Haila, Y., Korppi-Tommola, J., Kulmala, L., Lohila, A., Raivonen, M.,
Ruuhijärvi, R. & Savolainen, I. (2010) Suomalaisen Tiedeakatemia kannanottoja 1.
Turpeen energiakäytön hyödyt ja haitat. Suomen Tiedeakatemia.

Wodak, R. (2001) What CDA is about –a summary of its history, important concepts and
its development. In publication by Wodak, R. and Meyer, M. (ed.). *Methods of Critical
Discourse Analysis*. Sage, London.

Ylönen, M. (2011) Saastumisen kontrollin ideologia. Vesien saastumisen ja vesirikosten
kontrolli Suomessa vuosina 1960–2000. Väitöskirja. Jyväskylä Studies in Education,
Psychology and Social Research. Jyväskylän yliopisto.

Ympäristöministeriö (2004) [online] Maakuntakaava. Ympäristöministeriön esite. [viitattu
20.12.2012] Saatavilla [www-muodossa:
http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=23555&lan=fi](http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=23555&lan=fi)

LIITE 1. Pintavesien ekologinen tila Saarijärven reitillä ja tutkimusmateriaalissa mainitut järvet punaisilla nuolilla osoitettuina. Tutkimuksessa havaintoja kuvaavassa taulukossa (TAULUKKO 3.) mukana Kynnämöinen, Mahlunjärvi, Summanen, Saarijärvi ja Pyhäjärvi. (Valtion ympäristöhallinto 2012, mukailten; nuolet lisätty)

HAASTATTELUKYSYMYKSIÄ

Paikantaminen

- Projektin lyhyt esittely
- Informantin esittely, asumishistoria
- Minkä vesistön (järven, joen, puron, lähteen) lähellä asutte tai mökkeilette? Onko jokin muu paikka (kuin oma kotijärvi, tai muu vesistö) tärkeä ja josta tulisi keskustella tässä yhteydessä? Miksi tärkeä?
- Kuinka pitkältä ajalta tunnette tämän vesistön?
- Miten paljon aikaa vietätte alueella? Milloin? (koko vuosi? kesät? viikonloput?)

Ympäristösuhde

- Kalastatko? (millä kalastaa?) Metsästätkö? (mitä metsästää?) Marjastatko? Sienestätkö?
- Millainen on tämän vesistön lähialue? Onko alueella havaittu muutoksia? Millaisia? Mikä on mahdollisesti aiheuttanut muutokset? Koska muutokset havaittu? Luuletko, että muutoksilla on ollut vaikutusta järveen?

Muutokset vesistössä

- Oletteko havainneet muutoksia veden laadussa ajan kuluessa?
 - o esim. maku / haju / väri?
- jos olette havainneet muutoksia
 - o minkälaisia?
 - o mistä johtuu?
 - o koska muutokset alkoivat?
 - o millaisia muutokset ovat?
- Millaisia vesistöt olivat ennen? Koska muutokset alkoivat? Millaisia ne ovat? Eli esimerkiksi:
 - o Näkyikö ennen järven pohja ja kuinka syvälle? Koska näkyi? Koska muuttui? (Eli, onko veden värissä tapahtunut muutoksia?)
 - o Näkyikö ennen ”mutaa” pohjassa? Koska muutos tapahtui? Millainen pohja oli ennen?
 - o Miten kaislikot ja kortteikot ovat muuttuneet?
 - o Limoittuvatko verkot?
 - o Kutiseeko iho uinnin jälkeen?
- Miten veden korkeus on muuttunut entiseen verraten vuodenaikojen/sateiden/tulvien aikana? (Koska muuttunut? Mitä muutoksesta on aiheutunut?)

Suhde veteen ja veden käyttö

- Millaisia vaikutuksia veden laadussa näkyy arkikäytössä?
 - o saunavesi (Käytättekö vesistön vettä talousvetenä tai saunavetenä? Miten käyttö muuttunut? Miksi?)
 - o kalastus (Onko kalastaminen muuttunut vuosien saatossa? Miksi?)
 - o kalat (Onko kalakanta muuttunut lajien tai määrän suhteen? Koska muutokset alkoivat?)
 - o linnusto (Onko linnusto alueella muuttunut? Miten?)
 - o ravut (Onko vesistössä rapuja? Oliko ennen? Koska muutos tapahtui?)
 - o muut eläimet (Onko muita havaittuja muutoksia, jotka olisi syytä mainita?)
 - o turvepöly (Onko alueella turvepölyä? Mitä haittaa?)
- Onko vesistön käyttö muuttunut vuosien kuluessa? Miten? Miksi?
- Onko alueella lähteitä? Oliko ennen? Jos oli ennen, miksi ei enää nykyään tai miksi ei voi käyttää?

Muuta

- Onko alueella joitain paikkoja, jotka ovat kokeneet ”arvon laskua”? Joko rahassa mitattuna / luontoarvojen / virkistyskäyttömahdollisuuksien osalta?
- Arveletko metsätaloudella tai turvetuotannolla olevan/olleen vaikutusta alueeseen? Millaisia vaikutuksia?